

דברי משיח ה'תשמ"ה

התוועדות ש"פ קרח, ג' תמוז

מכבוד קדושת

אדמו"ר מלך המשיח מנחם מענדל שליט"א
שניאורסאהן
מליובאוויטש

בלתי מוגה

הוספות: ר"ד בחלוקת הדולרים תנש"א, ויומנים בפרסום ראשון

יוצא לאור על ידי

„המכון להפצת תורתו של משיח“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

ה' תהא שנת פדות המשיח

שבעים וחמש שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

פתח דבר

לקראת ש"פ קרח – הננו מוציאים לאור "הנחה" מהתועדות ש"פ קרח, ג' תמוז תשמ"ה ("ויהי בארבעים שנה") – תדפיס מיוחד מתוך "דברי משיח – ה'תשמ"ה חלק רביעי.

בתור הוספה, באו בסוף הקונטרס פנינים מחלוקת הדולרים ה' שבט תשנ"א בקשר למצב (דאז) באה"ק¹, וכן יומן מסיום חודש סיון תשל"ח שנכתב ע"י הרה"ח ר' מאיר הארליג ע"ה ויומן א' התמימים מתקופה זו בשנת תשנ"ז² – בפרסום ראשון.

*

אודות המעלות שבסדרה זו, ואופן עריכת השיחות³ – ראה בארוכה ב"פתח דבר" ל"דברי משיח" ה'תשנ"ב חלק ראשון.

*

מבין שלל השיחות שנאמרו ע"י כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א במשך השנים תש"י-תשנ"ב (ולפני כן), ת"ל זכינו שרובן ככולן נשמרו על הכתב או בהקלטה. אולם, עדיין ישנן ריבוי שיחות שטרם ראו אור מעולם, ובהן בקשתנו שטוחה כלפי ציבור אנ"ש והתמימים: אנא, מי שבידיו הנחות ורשימות משיחות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, וכן ר"ד בעת חלוקת השטרות לצדקה או "יחידות" וכיו"ב, ויומנים מ"בית חיינו" (ובמיוחד מהשנים תשל"ח-ט ותשמ"ה-י), שיואל לשלחן למערכת ע"מ שנוכל לזכות בהן את הרבים.

ויהי רצון שע"י הדפסת ולימוד "דברי משיח", נזכה תיכף ומיד ממש לגאולה האמיתית והשלמה, בהתגלותו המלאה והמושלמת של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א. ויחזק השי"ת בריאותו ויתן לו אריכות ימים ושנים טובות ונעימות וחיים נצחיים, ויראה הרבה נחת משלוחיו, תלמידיו, חסידיו ומכלל ישראל, וינהיג את כולנו מתוך בריאות, הרחבה ונחת, ובקרוב ממש יוליכנו קוממיות לארצנו הקדושה, ונלמד תורתו של משיח מפיו של משיח צדקנו, שילמד תורה את כל העולם כולו, ומלך כיפיו תחזינה עינינו בהתגלות מלכותו לעין כל, תיכף ומי"ד ממ"ש ממש, והיתה לה' המלוכה, אמן כן יהי רצון.

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד !

"המכון להפצת תורתו של משיח"

ימות המשיח,

כ"ח סיון ה'תשפ"ה (ה' תהא שנת פדות המשיח),

שבעים וחמש שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א,
ברוקלין, נ.י.

(1) רובם נדפסו בדברי משיח תשנ"א ח"ב, ולחביבותא דמילתא נוספו בסוף עוד שני קטעים בפרסום ראשון (מסרט הקלטה מהחלוקה).

(2) היוםגנים באים כאן כלשונם, בלי שילוב יומנים אחרים מתקופה זו, וכוללים כ"כ פרטים שלא נתפרסמו ע"ע. תורתנו נתונה לה' יוסף הכהן ש' כהן שהמציא לידינו את ארכיון יומני ר' מאיר הארליג ע"ה המתפרסמים לאחרונה.

(3) השיחה הנוכחית נערכה ע"י שילוב ב' הנחות: של "ועד הנחות התמימים" ו"ועד הנחות בלה"ק", בתוספת פרטים ע"פ הקלטות ה"חזרה" (של ר' י.כ. ושל ר' ז.י.כ.). המאמר נדפס בסה"מ במדבר ח"ב ע' נ ואילך, ובהוצאה זו ניתוספו פרטים מהקלטת ה"חזרה" (של ר' י.כ.).

Published and Copyrighted by

MACHON LEHAFOTZAS TORASO SHEL MOSHIACH

770 Eastern Parkway, Brooklyn, N. Y. 11213

Tel. (718) 560-3770 • Email: torasmoshiach@gmail.com • www.torasmoshiach.com

נדפס בסיוע ולזכות הת' משה נחמן הלוי ש"י קרולפסקי

שיזוכה להפיץ את בשורת הגאולה והגאול מתוך בריאות נכונה ועשירות מופלגה בטוב הנראה והנעלה לחנ"ר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

בס"ד. ש"פ קרח, ג' תמוז ה'תשמ"ה

הנחה בלתי מוגה

והנה פרח מטה אהרן גו' ויגמול שקדים¹, ומדייק בזה בלקו"ת סוף פרשתנו² (ועד"ז בספר המצוות להצ"צ מצות ברכת כהנים³), להבין למה שקדים דוקא. ומבאר בזה, דהשקדים ממהרים להגמר יותר מכל הפירות ותבואות כו' וע"כ נקרא שקד שהוא ענין מהירות כמ"ש בירמיה⁴ מקל שקד גו' כי שוקד אני על דברי לעשותו. ומבאר שם שזה קשור לענין כהונת אהרן, כפשטות הענין שצמיחת מטה אהרן היתה סימן על כהונת אהרן, דאחד מעניני כהונת אהרן הוא ענין ברכת כהנים, וזהו חידושה של ברכה זו על שאר הברכות, שהמשכחה היא באופן דמהירות וזריזות. והענין הוא, דהנה ידוע ההפרש בין ברכה לתפילה (כמבאר בכמה דרושים⁵, בפרט בדרושי אדמו"ר מהר"ש⁶, ובמיוחד בדרוש שבריש ספר המאמרים תרכ"ט⁷), דענין התפילה הוא ע"י בקשה מלמטה, היינו שתלוי בעבודה למטה, דנוסף לזה שאפשר בזה שהיית זמן, הרי אפשר להיות תפילה עושה כולה ואפשר שרק עושה מחצה וכו'⁸, משא"כ הברכה שענינה הוא המשכה מלמעלה, מה שהמברך נמצא למעלה וממשיך מהשרש ומקור, הרי המשכה זו היא בשלימות מלמעלה (ואינה תלוי' בעבודה דלמטה). אמנם בזה גופא יש מעלה בברכת כהנים על שאר הברכות. דבשאר הברכות יתכן שהברכה תתעכב כו', משא"כ ברכת כהנים שהמשכחה היא באופן דמהירות וזריזות.

והנה הענין דברכת כהנים נוגע גם לכללות ההשפעות שבעולם. וזהו מה שממשיך בהדרוש (בלקו"ת שם ובספר המצוות שם⁹), דהנה ידוע שעיקר

תשמ"ז (שם ע' קלח ואילך). וש"נ. וראה גם ד"ה זה תשמ"א (שם ח"ב ע' מג ואילך).

(6) סה"מ תרכ"ו (קה"ת, תשמ"ט) ע' קל ואילך. תרכ"ז ע' שסט ואילך. המשך חייב אדם לברך תרל"ח פמ"א (ע' עה ואילך). ד"ה להבין שרש ענין הברכה תרמ"ב (קונטרס דרושי חתונה תרמ"ב (קה"ת, תשפ"ה) ע' יב ואילך).

(7) ד"ה אריב"ל.

(8) ראה ויק"ר פ"י, ה.

(9) ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרמח ואילך. סה"מ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע פ"ב (קו, א-ב). קונטרס ומעין סוף מאמרי יז ואילך. לקו"ש ח"ט ע' 375 ואילך. וראה לקו"ת תצא לז,

(1) פרשתנו (קרח) יז, כג.

(2) נה, ג ואילך.

(3) קיב, א ואילך. וראה גם אוה"ת נשא (כרך ח) ס"ע א'תשמא ואילך.

(4) א, יא-יב. וראה במפרשים שם. לקו"ש שבהערה 51.

(5) לקו"ת פ' ראה יט, רע"א. אוה"ת ויחי (כרך ו) תתשכה, ב. שמיני ע' כו. שם ע' כט. נשא ע' עד ואילך. ד"ה כה תברכו תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' שיא ואילך). לקו"ש ח"י ע' 38 ואילך. ד"ה (וידבר גו') כה תברכו: תשל"ג (סה"מ במדבר ח"א ע' צ ואילך). תשמ"ג (שם ע' קג ואילך). תשד"מ (שם ע' קכו ואילך). תשמ"ה (שם ע' קלב ואילך).

דינו של אדם הוא בראש השנה¹⁰, שאז כל ישראל נכתבין ונחתמין לאלתר בספרן של צדיקים גמורים, וא"כ מהו ענין התפילה בכל יום שהיא מצות עשה מן התורה¹¹, ועד שיש ג' תפילות בכל יום. דממה נפשך, אם צריכים להתפלל בכל יום, מהו ענין הכתיבה והחתמה לאלתר¹² בספרן של צדיקים גמורים בר"ה¹³, ואם הענין נפעל כולו בר"ה, א"כ מדוע צריכים לענין התפילה בכל יום. ומבאר בזה¹⁴, דאף שיש בזה פלוגתא בגמרא¹⁵ אי אדם נידון בכל יום או בר"ה, מ"מ באמת מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. דההמשכה שבר"ה היא בשרש ומקור הענין שבו הוא דין האדם בראש השנה, אבל כדי שירד אח"כ בימות השנה ובכל מקום, ע"ז צריך שההמשכה תעבור את כל סדר ההשתלשלות, ובכל דרגא ושלב בסדר השתלשלות יש בית דין חדש הדין אם צריך להמשיך לו ההמשכה למטה. דאפשר שההמשכה תהי' ברוחניות בלבד ולא בגשמיות. וכמו שהוא בעבודה רוחנית, כנודע שיש עובדי הוי' בנשמתם ועובדי ה' בגופם¹⁶, וכמו שהוא בעבודה כך הוא גם בההשפעות שלמעלה, דאפשר שההשפעה תהי' ברוחניות בלבד (בנשמתם), ואפשר שההמשכה תהי' למטה בגשמיות בגוף כפשוטו, בבני חיי ומזוני ובכולם רויחי בגשמיות ממש. משא"כ בברכת כהנים שהמשכתה היא באופן דמהירות וזריזות, הרי כמו שהברכה היא בשרשה ומקורה הכי עליון, עד למהותו ועצמותו ית', כך נמשך למטה מטה, במקום הכי תחתון.

והנה¹⁷ טעם הדבר מה שההשפעה שע"י ברכת כהנים היא במהירות בלי מונע ומעכב ההמשכה הוא לפי שאהרן הוא איש החסד¹⁸, ועד"ז בזרעו של אהרן שלהם נמסרה מצות ברכת כהנים, שענינם הוא ג"כ בחי' החסד¹⁹ (ומעין זה הוא גם בתלמידיו של אהרן, וכמארז"ל²⁰ הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום כו'), וההשפעה שע"י מדת החסד נמשכת במהירות באין מונע ומעכב. אמנם בענין החסד גופא ישנם כמה דרגות הן בכמות והן באיכות, הנה בחי' החסד

תש"ח ע' 210 ואילך. וראה המשך תער"ב ח"א ע' תרח ואילך. ובכ"מ.

(17) לקו"ת פרשתנו שם נה, סע"ד. סהמ"צ שבהערה 9.

(18) ראה שמור"ר פ"ה, י. זח"ג קמה, ב. תו"א שבהערה 21. וראה ספר הערכים – חב"ד (כרך ב) ערך אהרן סי"ז סק"א (ע' פה ואילך). וש"נ.

(19) זח"ג שם (וראה שם קעו, א. רמב, ב. ח"א רמז, א). תניא רפ"נ. ובכ"מ.

(20) אבות פ"א מי"ב.

סע"ב ואילך. דרך חיים בהקדמה (ג, א).

(10) ראה ביצה טו, א.

(11) רמב"ם ריש הל' תפלה. וראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"א. ובכ"מ.

(12) ראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שי.

(13) ר"ה טז, ב.

(14) ראה גם מקומות שבהערה 9. קונטרס ומעין שם מאמר יט פ"ב ואילך.

(15) ר"ה שם.

(16) ראה המשך תרס"ו ע' קנו ואילך. סה"מ

הנמשך ע"י אהרן הוא בחי' רב חסד שלמעלה ממדידה והגבלה. דהנה יש ב' בחינות חסד, חסד עולם ורב חסד²¹. דבחי' חסד עולם הוא חסד שבמדידה והגבלה דסדר השתלשלות, ולכן חסד זה צריך שיעבור את כל סדר ההשתלשלות, משא"כ בחי' רב חסד הוא למעלה מהשתלשלות, ולכן המשכתו היא בלי שום הגבלות והפסקים, ונמשך למטה כמו שהוא למעלה. ועל זה נאמר²² יומם יצוה ה' חסדו, שבחי' חסד זה נקרא בשם יומם²³, בחי' יומא דאזיל עם כולוהו יומין²⁴, היינו שנמשך בכל סדר ההשתלשלות. וע"ז מביא שם (בלקו"ת) גם מ"ש באגה"ק²⁵ עה"פ²⁶ חסדי ה' כי לא תמנו גו', דחסדי לשון רבים קאי על ב' בחינות חסד, חסד עולם ורב חסד, וזהו חסדי ה' כי לא תמנו, פירוש²⁷ לפי שלא תמנו שאין אנו תמימים ושלמים כו' ע"כ צריכין אנו להתנהג בחסדי ה' שהם בלי גבול ותכלית כדי לעורר עלינו רחמים וחסד עילאה שהוא רב חסד ורחמים בלי גבול ותכלית. דמזה מוכן גם לענינו, שהמשכת בחי' ורב חסד היא גם בעוה"ז התחתון שאין למטה ממנו. וזהו ענינו של אהרן, כהן איש החסד, שהוא בבחי' רב חסד. ולכן הוא ממשיך הברכה למעלה למטה באופן של מהירות בלי שום הגבלות והפסקים, שתומשך הברכה מהמקור ושורש למטה בגשמיות העולם.

וזהו¹⁷ מה שאומרים בברכת כהנים²⁸ יברכך ה' וישמרך, וארז"ל²⁹ יברכך בממון וישמרך מן המזיקים, היינו שהברכה היא בממון, ממון גשמי כפשוטו, היינו שנמשך החסד העליון הרוחני מיד כרגע בגשמיות להיות הברכה בממון גשמי. ויש לומר שזה קשור גם עם תורת הבעש"ט³⁰ על מארז"ל³¹ התורה חסה על ממונם של ישראל, שלכן תורה חסה אפילו על כלי חרס השוה פרוטה, עד שאפילו אם שוה פרוטה במקום אחד בעולם יש לו כבר חשיבות ע"פ תורה, דתוכן הענין הוא שיש חשיבות גם לדבר של ממון השוה פרוטה בלבד, משום שיש בו ניצוצין השייכים ליהודי זה וכו', וגם שבפרוטה אחת הי' יכול לקנות בה

(21) ראה זח"ג קלג, ב. קמ, ב. תו"א תצוה פב, א"ב. ספר הערכים שם ס"ב סק"א (ע' ו ואילך) ובהסמך שם.

(22) תהלים מב, ט.

(23) לקו"ת האזינו עו, א. וראה זח"ג קג, ב. מקומות שבהערה הבאה.

(24) ראה זהר שם. קצא, ב. לקו"ת שם. ע"ח שער (כה) דרושי הצלם דרוש ב. פע"ח שער (כח) חג הסוכות פ"א. שער מאמרי רשב"י פ' יתרו, תרומה ואמור. ועוד.

(25) ס"י (קיד, ב).

(26) איכה ג, כב.

(27) אגה"ק שם (קטז, א).

(28) נשא ו, כד.

(29) במדבר פ"א, ה. וראה ספרי ופרש"י עה"פ.

(30) כש"ט (הוצאת קה"ת) סימן ריח (כח, סע"ב-ג). צוואת הריב"ש (הוצאת קה"ת) סימן קט (יט, ב). או"ת להח"מ קא, ד (בהוצאת קה"ת, תש"מ ואילך – סימן תיג). (31) יומא לט, א. וש"נ.

חיי נפשו כו'.³² שלכן אמרו רז"ל³³ ששקולה צדקה כנגד כל המצוות, וגדולה צדקה שמקרכת את הגאולה³⁴ כו'. ומזה מובן גם לעניננו, שמשום זה הברכה הנעלית דברכת כהנים היא בבני חיי ומזוני רויחי בגשמיות ממש, יברכך בממון. ועד"ז הוא גם בענין וישמרך מן המזיקים, שגם במקום כזה שיש בו מזיקים, גם שם פועל הברכה להיות השמירה, וכנ"ל שהברכה דברכת כהנים היא בלי שום הגבלות והפסקים, ונמשך למטה כמו שהוא למעלה.

וזהו והנה פרח מטה אהרן גו' ויגמול שקדים דוקא, דמכיון שההמשכה שע"י אהרן היא בלי שום הגבלות והפסקים, ונמשך למטה כמו שהוא למעלה, ע"כ הרמז לזה הוא שקדים, דהשקדים ממהרים להגמר יותר מכל הפירות ותבואות כנ"ל. ויש להוסיף בזה, דאף שברכת כהנים היא מצוה נצחית לכל הדורות, מ"מ צריך גם לענין השקדים, כי צריכין שגם בתחילת הענין כבר יוכר ענין הנצחיות שבו והעדר ההגבלה שבו. ועד"ד המבואר בתורה אור³⁵ בענין ליום שכולו ארוך³⁶, שגם בתחילתו הוא ארוך, היינו שכבר בתחילת היום ניכר בו שיהי' ארוך ובלי גבול. ועד"ז הוא הסימן דמטה אהרן שגמל שקדים, שכבר בתחילת כהונת אהרן הי' בו סימן לענין השקידה ומהירות וזריזות, שזה מורה שכללות כהונתו והברכת כהנים שלו הם בבחי' מהירות וזריזות שלמעלה מהגבלה.

והנה בסיום הדרוש בלקו"ת שם איתא, שבמ"א איתא שיש ב' אופני שקדים, שקדים למוטב ולטוב³⁷. ולכאורה צריך להבין למה מביא ענין זה כאן, והרי אין ענינו רק לציין מראי מקומות בעלמא (כדי להראות בקיאות). ויש לומר הביאור בזה, דהנה ענין הסימן דפרח מטה אהרן נתגלה דוקא אחרי מחלוקת קרח. שמחלוקת קרח היתה על כהונת אהרן וכמ"ש³⁸ בוקר ויודע ה' את אשר לו וגו', ודוקא אחרי מחלוקת זו, הנה מחמת יתרון האור מן החושך ויתרון החכמה מן הסכלות³⁹, ובאופן דאתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא⁴⁰, נתברר תוקף כהונת אהרן, ואז נתגלה בו גם ענין הזריזות ומהירות דמקל שקד

(32) תניא פל"ז (מח, ב).

(33) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א. וראה תניא שם.

(34) ב"ב י, א. וראה תניא שם (מח, ב ואילך).

(35) תולדות יח, סע"ד. וראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ט ע' יב.

(36) תו"א שם בשם מארז"ל. וראה קידושין לט, ב. חולין בסופה. תמיד בסופה. וראה אוה"ת תצא

ע' תתקנז.

(37) ירמי' לא, כז. זח"ב טו, ב. וראה גם אוה"ת בראשית נא, ב.

(38) פרשתנו טז, ה.

(39) ע"פ ל' הכתוב – קהלת ב, יג. וראה ספר הערכים – חב"ד (כרך ב) ערך אור – ביחס לחשך ס"ח (ס"ע תקעה ואילך). וש"נ.

(40) ראה זח"א ד, א.

הנ"ל. וזהו מה שמביא כאן ענין שקדים דהיפך הטוב, כי התכלית דשקדים של היפך הטוב הוא להפכם לטוב, ואז יש בהם ממעלה זו דאתהפכא חשוכא לנהורא ויתרון האור מן החושך. וכמ"ש⁴¹ ועשה לי מטעמים לשון רבים, שיש גם מטעמים מהפיכת הרע לטוב⁴². ויש לומר שזהו גם פירוש תוכן הברכה וישמרך מן המזיקים, דלכאורה אינו מובן למה משאירים את מציאות המזיקים ורק שומרים שלא יזיקו, והרי כיון שיש בלאו הכי המשכת ברכה מלמעלה, וברכה נעלית ביותר כנ"ל בארוכה, ה' יכול להיות באופן של ביטול המזיקים לגמרי, וכמ"ש⁴³ והשבתי חי' רעה מן הארץ, כפירוש הפשוט, מעבירם מן העולם⁴⁴. אך הענין כנ"ל, כי מעלת ברכת כהנים היא בענין של הפיכת החושך לאור, וזהו ענין שמירה מן המזיקים, שמשאירין את המזיקים במציאותם ורק שומרים מהם, וסוף סוף ע"י שמירה זו מתהפכים המזיקים עצמן לטוב. וע"ד הפירוש השני⁴⁵ בפסוק והשבתי חי' רעה מן הארץ, משביתן שלא יזיקו. וזהו מ"ש⁴⁶ לע"ל וגר זאב עם כבש גו' ונער קטן נוהג בם, דקאי על בני ישראל, כי נער ישראל ואוהבהו⁴⁷. וכמו הנחש שאמר רז"ל⁴⁸ שמש גדול אבד מן העולם, דלפני החטא ה' הנחש שמש גדול, ואח"כ נהפך להיות להיפך, אבל לע"ל יתהפך לטוב⁴⁹, ויהי' בו גם מעלת הפיכת הרע לטוב, וכמ"ש⁵⁰ ושעשע יונק על חור פתן ועל מאורת צפעוני גו'.

וי"ש לקשר ענין זה גם עם כללות ענין ימי בין המצרים, דימי בין המצרים הם כ"א יום כזמן גידול השקד, וכדרשת חז"ל⁵¹ שזמן גידול השקד הוא כ"א יום, והתכלית היא להפכם לטוב. ובפרט כשעומדים ביום ג' תמוז, שהוא אתחלתא דגאולה דגאולת י"ב וי"ג תמוז⁵², שאז אע"פ שהי' אופן הפכי, הרי

תרע"ח ע' קנט. ובכ"מ. לקו"ש חכ"א ע' 20 ואילך. וש"נ.

(48) סנהדרין נט, ב.

(49) ראה אוה"ת והמשך מים רבים שבהערה 45. ובכ"מ. וראה ב"ר רפנ"ד. אוה"ת בראשית מז, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(50) ישעי' שם, ח.

(51) קה"ר פי"ב, ז (הובא בלקו"ת שם). וראה בכורות ח, א. ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 117 ובהערות שם.

(52) ראה לקו"ש ח"ד ס"ע 1314 ואילך. חי"ח ע' 315. חכ"ח ע' 124 ואילך. ובארוכה – שיחת שלפני המאמר (לקמן ע' 000 ואילך).

(41) תולדות כז, ד.

(42) תניא פכ"ז (לד, ב).

(43) בחוקותי כו, ו.

(44) תו"כ ויל"ש (רמז תערב) בחוקותי שם.

(45) תו"כ ויל"ש שם. וראה אוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' שכח ואילך. שם ס"ע תרל ואילך. ע' תשמה ואילך. המשך מים רבים תרל"ו פקס"א (ס"ע קעז) ואילך. ועוד.

(46) ישעי' יא, ו.

(47) הושע יא, א. וראה אוה"ת בשלח ע' שפב ואילך. ד"ה כי נער ישראל תרס"ו (המשך תרס"ו קה"ת, תשע"ז ואילך) ע' תקעב ואילך. סה"מ

אדרבה הי' הפה שאסר הוא הפה שהתיר⁵³, וזה הביא ליתרון האור. ועל גאולה זו כתב בעל הגאולה⁵⁴ שגאולה זו היא לכל ישראל, גם את אשר בשם ישראל יכונה, היינו שגם בהם פעלה גאולה זו, ועד"ז הגאולה היא במחבבי תורתנו הקדושה שומרי מצוה כו', היינו שגם בהם פועלים יציאה וגאולה מההגבלות ומדידות שלהם, שהם הגבלות דקדושה. אשר תכלית גאולה זו הוא לפעול בכל העולם, שיתבטלו כל המניעות ועיכובים, ותפול עליהם אימתה ופחד גו'⁵⁵, ויהיו בטלים כעפרא דארעא ממש.

ויש לקשר כל זה גם עם דרוש כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁵⁶ (בהתחלת ספר המאמרים שלו)⁵⁷ שיצא מן הכריכה והובא לכאן לפני כניסת השבת) עה"פ⁵⁸ מן המיצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה, דתוכן הענין הוא, שתכלית המיצר אינו אלא כדי שתהי' הקריאה מן המיצר, וקריאה זו תביא אל המרחב האמיתי. ועד"ז יש לקשר ענין זה עם המבואר באור התורה שיר השירים⁵⁹ (שנדפס ויצא מן הכריכה ג"כ לפני שבת זו כמו ספר המאמרים הנ"ל. ובמשך השבת יכלו להסתכל בהם עכ"פ. ויהי רצון שמכאן ולהבא גם ילמדו בהם, ובפרט שיש בהם חביבות יתירה להיותם ספרים חדשים) בתחילתו עה"פ⁶⁰ שיר השירים אשר לשלמה, דהלשון שירים ל' רבים קאי על בינה ומלכות. ומבואר במ"א⁶¹ (אף שבמאמר זה נתבאר באופן אחר) שספירת המלכות היא בחי' מיצר משום שרגלי' יורדות מות⁶², משא"כ בינה ענינה הוא רחובות הנהר⁶³, עד לתכלית הרחבות, מרחב י"ה. וזהו ענין מן המיצר ענני במרחב, שמן המיצר באים אל המרחב⁶⁴.

ויהי רצון, שיקויים בנו הענין דמן המיצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה, שיתבטל ענין בין המצרים, ובפרט בסמיכות לר"ח תמוז הכולל את כל ימי החודש⁶⁵, דאז אפשר לבטל את כל הענינים הבלתי רצויים, ומיד הן נגאלין⁶⁶, עד שיהי'

(53) ל' חז"ל – משנה כתובות טז, רע"א. כב, א. ובכ"מ.

(54) במכתבו מיום א', ט"ו סיון תרפ"ח – נדפס בסה"מ תרפ"ח ע' קמו ואילך. תש"ח ע' 263 ואילך. אגרות-קודש שלו ח"ב ע' פ ואילך. ועוד.

(55) בשלח טו, טז.

(56) ד"ה מן המיצר תר"ס.

(57) סה"מ תר"ס-תרס"ב.

(58) תהלים קיח, ה.

(59) כרך ג.

(60) שה"ש א, א.

(61) ראה אוה"ת לתהלים (יהל אור) עה"פ (ע')

תמט ואילך). (62) משלי ה, ה. וראה לקו"ת פינחס עה, ד.

אוה"ת עה"פ (נ"ך ע' תקסד ואילך). וש"נ.

(63) ע"פ ל' הכתוב – וישלח לו, לז. דברי הימים-א א, מח. וראה זח"ג קמב, א. לקו"ת שה"ש לט, ב. ובכ"מ.

(64) ראה גם ד"ה מן המיצר אעת"ר (סה"מ אעת"ר בתחלתו). תרצ"ה (סה"מ תרצ"ה ע' רטו) קונטרסים ח"ב שכב, א) ואילך). ובכ"מ.

(65) ראה לקו"ת ר"ה נח, סע"א. עטרת ראש שער ר"ה ספ"ב.

(66) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

כפסק הרמב"ם⁶⁷ שהימים האלו עתידים להיות ימים טובים⁶⁸ וימי ששון ושמחה שנאמר⁶⁹ כה אמר ה' גו' צום הרביעי גו' יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים, ומוסיף הרמב"ם ומעתיק בהלכותיו גם סיום הפסוק, והאמת והשלום אהבו, היינו שענין זה נפעל ע"י השלום, ענין אחדות דישראל, שזהו החידוש שבגאולת י"ב תמוז כנ"ל, ויקויים זה בביאת משיח צדקנו, ובאופן דמיד ממש.

ובדפוסים שלפנינו: יום טוב.

(69) זכרי' ח, יט.

(67) סוף הל' תעניות.

(68) כ"ה בכמה דפוסים (כולל דפוס רומי) וכת"י הרמב"ם (ראה רמב"ם הוצאת פרענקל).

בס"ד. התוועדות ש"פ קרח, ג' תמוז ה'תשמ"ה*

הנחה בלתי מוגה

— שיחה א' —

א. התוועדות זו קשורה עם ג' תמוז, נוסף לזה שהיא קשורה עם שבת, כמובן ופשוט. ג' תמוז הוא היום שבו בעל המאסר והגאולה יצא מבית האסורים על מנת לנסוע לעיר מקלטו קסטרמא, כפי שהממשלה שפטו אותו אז. וכמדובר כמה פעמים בארוכה¹, יש בזה חילוק בין כפי שהי' בשנה ההיא, לכפי שזהו בשנים שלאחרי זה:

בשעת מעשה, הי' אז ספק האם זה הי' ענין לטובה או לא לטובה; כלפי שמיא גליא שזה הי' לטובה ו"אתחלתא דגאולה", אבל כלפי בשר ודם הי' בזה ספק. ואח"כ במשך הזמן נתברר גם למטה שזהו ענין לטובה, כי זה הי' האתחלתא דגאולה, שהביא אח"כ לגאולת י"ב-י"ג תמוז שאז שחררו אותו לגמרי (גם מהגלות בקסטרמא)², ועד בשנה הבאה – הגאולה ויציאה ממדינה ההיא למדינות שבהן הי' יכול להרביץ תורה ומצוות והפצת המעיינות חוצה בלי מניעות ועיכובים.

ב. כיצד אפשר לברר האם ג' תמוז הוא ענין לטובה או לא? הדרך לזה, כמו בכל ענין, היא שצריכים להסתכל בתורה, כי "אסתכל באורייתא וברא עלמא"³, והיא "תורה אור"⁴, היא מאירה ונותנת בירור בכל דבר ודבר.

וב"תורה אור" במיוחד יש להסתכל בחלק ההלכה שבתורה, כי בשאר חלקי התורה יכולות להיות סברות לכאן וסברות לכאן ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁵, שניהם "דברי אלקים חיים" ב"תורה אור" גופא, משא"כ הלכה נותנת בירור באופן אחד דוקא, אמת לאמיתו⁶ – "והוי' עמו" שהלכה כמותו בכל מקום"⁸, דבר שלא ניתן לשינוי.

אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' 105 ואילך.

(3) זח"ב קסא, סע"א ב.

(4) משלי ו, כג.

(5) עירובין יג, ב, ורש"י.

(6) ל' חז"ל – שבת י, א. ורש"י. וראה מאמרי אדה"ז

הקצרים ע' שכדח. אוה"ת יתרו ע' תתצא ואילך. נ"ך

(כך ב) ע' תתקפא ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' רפב ואילך.

ע' רצא ואילך. המשך תרס"ו ע' תלא. וראה לקו"ש

חט"ו ע' 233.

(7) שמואל"א טז, יח.

(8) סנהדרין צג, ב.

(*) תוכן מס' יי"ט הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, ונדפס בלקו"ש חכ"ח ע' 260 ואילך. תוכן מסכ"ז; סל"ד-לו הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א (בשילוב שיחות ש"פ נצוי וכ"ט אלול תשד"מ), ונדפס בלקו"ש חכ"ח ע' 115 ואילך. תוכן מס' ל"ב; סמ"א הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א (בשילוב שיחת ל"ג בעומר תשמ"ו), ונדפס בלקו"ש (חל"ד) תצא תשמ"ז.

(1) ראה לקו"ש ח"ד ס"ע 1314 ואילך. חיי"ח ע' 315.

חכ"ח ע' 124 ואילך.

(2) פרשת המאסר והגאולה – ראה סה"ש תרפ"ז

ע' 179 (לקו"ד ח"ד תריא, ב) ואילך. ספר התולדות

ובענינו – יש להסתכל בהלכה ולראות מהו החילוק ע"פ הלכה בחומר העונש דבית האסורים (שבו ה' בעל המאסר והגאולה עד ג' תמוז) ודגלות בעיר קסטרמא, ומזה אפשר להפיק האם היציאה מבית האסורים על מנת לנסוע לקסטרמא בג' תמוז היא ענין לטובה או לא.

מצינו בהלכה, שיש חומר בזה מה שאין בזה: מצד אחד בית האסורים חומר יותר מגלות, ולאידך גלות חמורה יותר מבית האסורים. ולכן ה' ספק – ע"פ תורה – האם ג' תמוז ה' לטובה או לא, כי מצד אחד זה ה' יציאה ממצב חומר למצב קל יותר, אבל לאידך זה ה' יציאה ממצב קל למצב חומר.

ג. והענין:

חומר העונש דבית האסורים (לגבי חומר העונש דגלות) בהלכה מובן מזה שאחד מה"ארבעה צריכים להודות" הוא "מי שה' חבוש בבית האסורים ויצא"⁹, שזה אינו כתוב בנוגע להיוצא מגלות.

ונוסף לזה, בית האסורים אינו עונש ע"פ תורה, והוא היפך התורה, כמדובר לעיל בארוכה¹⁰, משא"כ גלות היא עונש ע"פ תורה – "מכה נפש בשגגה" צריך ללכת לגלות לערי מקלט¹¹. דמזה מובן שהעונש דבית האסורים חומר יותר מעונש גלות, מצד זה שזהו היפך התורה.

ד. מאמר המוסגר:

בקשר לענין שדובר שהעונש דבית האסורים אינו ע"פ תורה והוא היפך התורה, ליקטו¹² ריבוי מקומות בתורה שבכתב ובע"פ, ובתשובות הגאונים וראשונים וכו', שבהם מובא העונש דבית האסורים, החל ממאסר ירמיהו¹³, ושאלו שמזה רואים כיצד העונש דבית האסורים נתקבל ע"פ תורה.

אבל כמדובר כמה פעמים, נתפסים במילה ("מ'טשעפעט זיך אָן אויף אַ וואָרט") ושוכחים את התוכן שאודותיו מדובר.

דהנה, אם מקבלים שמאסר הוא עונש ע"פ תורה – מתעוררת "קלאַץ קשיא":

בנוגע לכל עונשי התורה – כמפורט ב"על חטא" – מצינו בתורה (תורה שבכתב ותורה שבע"פ) ריבוי פרטים ופרטי פרטים.

(11) מסעי לה, יא ואילך.

(12) הערות וביאורים (אה"ת) גיליון לו (רפח) ס"ח. גיליון לח (רפט) ס"ב.

(13) ירמ' לו, טו.

(9) ברכות נד, ב. רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ח. טושו"ע אר"ח סרי"ט ס"א. סדר ברכות הנהנין לאדה"ז פ"ג ס"ב. סידור אדה"ז לפני ברכת "הגומל".

(10) שיחת ש"פ נשא (לעיל ע' 000 ואילך). וש"נ.

לדוגמא – אודות עונש מלקות מספרת התורה ריבוי פרטים¹⁴, כיצד צריכה להיראות הרצועה ("קֶאֱנִשְׁקִי"), כיצד צריכה להיראות ידידת הרצועה, כיצד צריך להיראות האדם המכה, מספר המכות, מתי יש לקרוא לרופא, האם אפשר לקרוא לרופא פעם שני' וכו'.

ועאכו"כ בנוגע לד' מיתות בית דין, שבהן מאריכה התורה בפרטים שבזה, לדוגמא – סקילה¹⁵: כמה גבוה צריך המקום להיות, כיצד יש להשליך את האבנים, וכו'.

ועד"ז בנוגע לעונשי ממונות [שאפילו עם פרוטה אחת הי' יכול לקנות חיי נפשו¹⁶], כמה פרוטות צריכים לשלם, האופן שבו צריכים לשלם, האם צריכים עדות וכו'.

ועד"ז בנוגע לקרבנות שמביאים על החטא, כמו קרבן חטאת, התורה מפרטת את כל הפרטים שבזה, למי הולכים האימורים וכו', ועד"ז בנוגע לקרבן עולה ש"מרצה על עשה ועל לאו שניתק לעשה"¹⁷.

והטעם לאריכות ופירוט הפרטים בכל עונשי התורה – מובן בפשטות: מכיון שהתורה נותנת את ההלכות כיצד יש להתנהג בכל דבר בחיי האדם, "המעשה אשר יעשו"¹⁸ ו"אלה אשר לא תעשינה"¹⁹, כולל גם הדינים כיצד יש להעניש אדם, צריכה התורה לומר הלכה ברורה באופן ברור עם כל הפרטים מה כן צריכים לעשות כשמענישים אדם ומה לא צריכים לעשות. כמדובר לעיל²⁰, שכאשר מדובר אודות הלכה אומרת התורה הכל באופן ברור (אפילו אם מדובר אודות ענינים בלתי רצויים).

עם יוצא מן הכלל אחד ויחיד – עונש המאסר (בית האסורים): לא זו בלבד שזה לא כתוב בתורה, לא בתורה שבכתב, לא בתורה שבע"פ, שום פרטים, אלא עוד יותר: כל העונש לא נזכר! ובלשון הרגיל – אודות העונש של "בית האסורים" אין התורה נוקטת שום עמדה ("נעמט תורה ניט קיין שטעלונג")!

אם מאסר הוא עונש ע"פ תורה, כפי שרוצים להביא את הראי' מהמקומות בתורה שבהם מסופר אודות בית האסורים (וכיו"ב) – מדוע בשום מקום בתורה לא כתובה הלכה שישנו עונש כזה, ועאכו"כ לא הפרטים שבזה, כיצד יש להתנהג בזה, כפי שמצינו בנוגע לכל עונשי התורה!?

ויתירה מזה:

העונש דבית האסורים הי' במציאות אצל גוים, ואדרבה – אצלם הי' זה עונש הכי פשוט, ועד שהתורה עצמה מספרת על כך, כמסופר אודות בית האסורים שבו

(18) ל' הכתוב – יתרו יט, כ.

(19) ל' הכתוב – פרשתנו (ויקרא) ד, ב. ועוד.

(20) שיחת ש"פ שלח (לעיל ע' 000).

(14) מכות כב, א ואילך. רמב"ם הל' סנהדרין פ"ז.

(15) סנהדרין מה, א ואילך. רמב"ם שם פט"ו.

(16) תניא פל"ז (מח, ב).

(17) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ד.

הושיבו את יוסף²¹ ואת שר המשקים ושר האופים²². וזו לא היתה הוראת שעה, אלא כפי שמדגיש הפסוק שבית הסוהר הוא "מקום אשר אסירי המלך אסורים"²¹, היינו מקום קבוע ורגיל שבו אסורים את אסירי המלך. ומזה מובן, שבפשטות כן הי' גם אצל שאר אומות העולם.

ובתורה יש ציווי²³ ש"כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען . . ובחוקותיהם לא תלכו".

ואעפ"כ, מבלי הבט על זה שבנוגע לכל הענינים והעונשים אומרת התורה את הדין ומאריכה בכל פרטיהם, הנה בנוגע לעונש מאסר התורה אינה אומרת מאומה, לא אם זה מותר או אסור, ולא שום פרטים כיצד יש לבצע זאת!

וכאמור, זוהי "קלאץ קשיא". וכרגיל, ל"קלאץ קשיא" יש תירוץ פשוט, אבל יש כאלו הנהגים כשהם מוצאים קושיא, משא"כ תירוץ פשוט הם אינם מחפשים, כי כאשר הוא שואל קושיא – אז רואים מה הוא פעל, משא"כ כאשר מתרצים תירוץ הכי פשוט יוצא שהוא לא פעל מאומה!...

אמנם תבוא עליהם ברכה על ליקוט כל המקומות בתורה שבכתב ובע"פ וכו' שבהם מסופר בתורה אודות בית האסורים; אבל ביחד עם זה צריכים לדעת שאי אפשר לומר שמכל המקומות מוכח שע"פ תורה יש את עונש המאסר, כי אז מתעוררת ה"קלאץ קשיא" – מדוע לא כתוב בשום מקום בתורה הלכה כזו, ושום פרטים אודות כך, כמו שכתוב בנוגע לכל העונשים, כנ"ל?!

יש כאן שתי ברירות: יכולים להישאר בקושיא ו"תיקו", כיצד יתכן שהתורה אינה אומרת שום הלכות אודות בית האסורים, ובלבד שקושייתו תישאר; או יכולים לתרץ תירוץ פשוט – כי ע"פ תורה באמת אין עונש של מאסר!

ומה שמסופר בכמה מקומות בתנ"ך אודות עונש מאסר אצל בני ישראל, החל ממאסר ירמיהו, הנה,

[נוסף לזה שבנוגע לירמיהו לכתחילה אין זו שאלה, שהרי ירמיהו הי' נביא אמת, ואלו שהושיבו אותו במאסר בכלל התנהגו בכל עניניהם היפך התורה²⁴, ואין פלא מדוע גם בענין זה התנהגו היפך התורה והושיבו אותו בבית האסורים (עונש שהוא היפך התורה)]¹,

בכל המקומות שבהם מסופר בתורה אודות עונש המאסר – זה מסופר לא בתור הלכה ודין בתורה, אלא בתור סיפור דברים. דאע"פ שגם סיפורי התורה הם הוראה, הרי אין זה דין בתורה, ובמילא אין מזה ראוי שיש דין כזה בתורה. ואדרבה: מכיון שזה לא

(23) אחרי יח, ג.

(24) ראה ירמי' שם, יד ואילך ובמפרשים שם.

(21) וישב לט, ב.

(22) שם מ, ג.

כתוב בשום מקום בתורה בתור דין והלכה, וזה כתוב רק בהמשך לסיפור מעשה, בלי פרטי הדינים – זוהי ראי' שאין זה דין ע"פ תורה.

וזה שבמקרים אלו בפועל כן הי' מאסר בדיני ישראל (דאע"פ שזה מסופר בדרך סיפור, הרי הסיפור מגלה את המציאות), ויתירה מזה: בכמה מקומות בש"ס ובתשובות הגאונים וראשונים כו' מצינו כמה דינים והלכות בקשר למאסר בדיני ישראל – אין זה סתירה לזה שמאסר אינו עונש ע"פ תורה (כדמוכח מזה שבתורה לא כתוב כזה דין ופרטיו). והביאור:

הדין הוא ש"בית דין מכין ועונשין שלא מן התורה"²⁵, "עונשין שלא כהלכה ועונשין שלא כתורה"²⁶, כנפסק ברמב"ם²⁷ ובחושן משפט²⁸ ש"כיון שרואים בית דין [או (זי'29) טובי העיר]³⁰ שפרצו העם בדבר יש להן לגדור ולחזק הדבר כפי מה שיראה להם", "דין בין מיתה בין ממון בין כל דיני עונש"³⁰, "הכל הוראת שעה לא שיקבע הלכה לדורות"²⁷, כמ"ש³¹ "ובערת הרע מקרבך".

ועד"ז אפשר להסביר את המקרים שבהם מצינו בדיני ישראל את העונש דמאסר בבית האסורים:

בכל המקרים מדובר אודות מצב שמאיזו סיבה אי אפשר להעניש מישוהו בעונש התורה שמגיע לו על חטאו (כי אין יד ישראל תקיפה או מפני סיבה אחרת), אבל בכל זאת הרי צריכים להענישו, כי ע"פ תורה צריך להיות "ובערת הרע מקרבך", ואז צריך להיות ה"ובערת" באיזה אופן הכי אפשרי מצד תנאי המקום והזמן (אפילו בעונש שהוא בכלל היפך התורה). ובמילא אז אפשר גם להענישו – אם זהו בלית ברירה העונש היחיד שיכולים לתת לו אז (מצד תנאי המקום והזמן) – במאסר בבית האסורים.

כלומר, שמצד ההגבלות שאי אפשר להעניש בעונש המגיע לו ע"פ תורה, ומצד תנאי המקום והזמן אי אפשר להענישו חוץ מבעונש המאסר – הנה בכדי לקיים את ה"ובערת" מענישים אותו במאסר בבית האסורים, אע"פ שמצד עצמו אין זה עונש ע"פ תורה.

ונמצא, שזה שבכל המקומות מובא עונש מאסר בדיני ישראל אינו מפני שיש עונש כזה ע"פ תורה, ואדרבה – בפירוש אין עונש כזה בתורה, אלא מפני סיבות לא היו יכולים אז להעניש בעונש ע"פ תורה ובכדי לקיים את ה"ובערת" הענישו באפשרות שהיתה אז.

(29) מגילה כו, א. ובכ"מ.

(30) שו"ע שם.

(31) פ' ראה יג, ו. הובא במגילת תענית שם. וראה אנציקלופדי' תלמודית שם. וש"נ. וראה גם רמב"ן משפטים כב, יז.

(25) יבמות ז, ב. סנהדרין מו, א. וראה מגילת תענית ספ"ו. וראה בכ"ז אנציקלופדי' תלמודית ערך הוראת

שעה ס"ג (כרך ח ע' תקכא ואילך). וש"נ.

(26) ירושלמי חגיגה פ"ב ה"ב.

(27) הל' סנהדרין פכ"ד ה"ד (נעתק לקמן בפנים).

(28) ס"ב.

ולכן באמת לא כתובים פרטים (בדיני תורה) בכל המקומות בתורה שבהם מובא עונש המאסר, כי אפילו במצב שבו השתמשו בעונש זה – כל היסוד לזה הוא מפני שבפירוש לא נכנסים לפרטי הדינים ע"פ תורה, אלא מתחשבים בדבר אחד בלבד: מכיון שצריך להיות "ובערת" ואין ברירה, מענישים אותו באיזה אופן שאפשר, בלי להיכנס לפרטים.

וזה מתאים לכך שבכל המקומות שבהם מסופר בתורה אודות עונש מאסר, זה לא כתוב בתור דין אלא בתור סיפור דברים, כי בפירוש אין זה דין, אלא סיפור שבאותו זמן התנהגו כך, ולא כתובים בזה פרטים אלא סיפור המעשה.

דוגמא לכל זה (עונש מאסר) – יש מעונש תלי':

גם עונש תלי' הי' דבר הכי נפוץ אצל אומות העולם (כמו עונש המאסר), כמסופר במגילת אסתר³² על עונש התלי' בנוגע למי שמרד ולא ציית למאמר המלך. ואעפ"כ, בדיני תורה לא מצינו עונש כזה ולא מצינו פרטים בזה (כפי שמצינו בנוגע לכל עונשי התורה, כנ"ל), כי ע"פ תורה אין עונש כזה, ובמילא לא אומרים שום פרטי דינים.

מצינו את ענין התלי' ("ותלית אותו על עץ"³³) בתור המשך לעונש סקילה³⁴, אבל אין זה עונש בפני עצמו, אלא חלק ופרט מסקילה, ואדרבה – יש את האזהרה ש"לא תלין נבלתו על העץ", היינו שיש למעט בזה ככל האפשרי³⁵.

ואעפ"כ, מסופר בתורה³⁶ ששמעון בן שטח תלה שמונים נשים מכשפות ביום אחד באשקלון.

והביאור בזה הוא כנ"ל³⁷: שמעון בן שטח הענישן שלא ע"פ דיני התורה, כי השעה היתה צריכה לכך, והי' לו את הכח להענישן בתור "הוראת שעה כפי מה שראה".

וכמובן מזה גופא ששמעון בן שטח לא הענישן בעונש המגיע למכשפה ע"פ תורה, "מכשפה לא תחיי"³⁸, סקילה³⁹, דמובן שאז הי' מצב שמאיזו סיבה לא הי' אפשר להענישן בעונש המגיע להן ע"פ תורה (סקילה)⁴⁰, ולכן, בכדי לקיים את ה"ובערת", עשה זאת שמעון בן שטח באפשרות היחידה שהיתה לו אז – ענין התלי'⁴¹, אע"פ שאין זה עונש ע"פ תורה. ומכיון שאין זה עונש ע"פ תורה (אלא עונש שהשתמשו בו בלית ברירה לצורך השעה), לכן באמת לא כתובים בזה פרטי הדינים, אלא רק כתוב בתור סיפור דברים (לא דין בתורה) שתלה שמונים מכשפות ביום אחד.

הובא בפרש"י ד"ה דבעיא – סנהדרין מד, ב.

(32) ב, כג, ז, ט"י, ט, יג"ד.

(37) סנהדרין מו, א. רמב"ם שם.

(33) תצא כא, כב.

(38) משפטים כב, יז.

(34) סנהדרין מה, ב (במשנה). רמב"ם הל' סנהדרין

(39) מכילתא ומכילתא דרשב"י עה"פ. סנהדרין סז,

פט"ו ה"ז.

א. רמב"ם הל' ע"ז פי"א הט"ו. ועוד.

(35) תצא שם, כג. מקומות שבהערה הקודמת.

(40) ראה חזקוני ורשב"ם משפטים שם.

(36) סנהדרין שם. הובא ברמב"ם שם פכ"ד ה"ד.

(41) ראה מרגליות הים לסנהדרין שם (מה, ב).

ובארוכה – בירושלמי חגיגה שם. סנהדרין פ"ו ה"ו.

ה. נחזור לעניננו אחרי מאמר המוסגר:

מהנ"ל רואים את חומר העונש דבית האסורים, עד כדי כך שזהו היפך התורה. שמזה גם מובן בנוגע למאסר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שזה הי' ענין הכי חמור, להיותו עונש שהוא היפך התורה. כלומר, שנוסף לזה שכל המאסר הוא ענין שהי' היפך ובניגוד לתורה ומצוות, גם עצם העונש על זה – ענין המאסר – הי' היפך התורה.

ומצד זה, יש לבית האסורים חומר לגבי העונש דגלות.

וכפי שרואים זאת גם בהלכה (כמדובר לעיל), שבין ה"ארבעה צריכין להודות" מחשיבים (לכל הדעות) רק "היוצא מבין האסורים" ולא היוצא מן הגלות.

ישנו החילוק בין אשכנזים וספרדים⁴² האם "ארבעה צריכין להודות" הוא בדיוק, או שזה כולל סוגים אחרים בדומה לארבעה אלו, כולל ענין היוצאה מן הגלות; אבל בנוגע ליציאה מן הגלות אין זה לכולי עלמא, ונוסף לזה – אז צריכים להעריך האם הגלות חמורה עד כדי כך שיכולים לומר על זה "ידו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם"⁴³. ועוד: אפילו לדעת אלו שעל יציאה מן הגלות חייבים בברכת "הגומל" – זהו רק מפני שזהו מעין ובדוגמת הארבעה דברים הכתובים בפירוש, ובמילא מובן שאין זה חמור כמו הארבעה.

ועפ"ז מובן שע"פ הלכה העונש דבית האסורים קל יותר מהעונש דגלות. וכפי שזהו גם בפשטות: בגלות אין האדם מוגבל כל כך כמו בבית האסורים, כי יכול להסתובב ולהיות ביחד עם בני ביתו, ולאכול ולעשות מה שרוצה (במקום זה עצמו), ואדרבה – כתוב שבערי מקלט צריך להיות "תיהוי לי' חיותא" ולכן "מגלין רבו עמו"⁴⁴; משא"כ בבית האסורים מאבד את כל הבעלות ("בעה"ב"ישקייט") על עצמו ומוגבל ביותר וביותר, לכל לראש – בעצם העובדה שנמצא בבנין סגור ואינו יכול לצאת משם, וכמו כן מוגבל בכל פעולותיו, שאינו יכול לעשות מאומה ע"פ דעתו ורצונו מלבד מה שיאמרו לו הסוהרים הממונים עליו.

לאידך גיסא, יש בהלכה חומר בעונש גלות שאינו כתוב על בית האסורים, כדאיתא בחינוך⁴⁵ בנוגע לעונש גלות בערי מקלט (על המכה נפש בשגגה), שצער גלות "שקול כמעט כצער מיתה, שנפרד האדם מאוהביו ומארץ מולדתו ושוכן כל ימיו עם זרים".

ונמצא, שע"פ תורה (וחלק ההלכה שבתורה) יש שתי סברות האם העונש דמאסר חמור מגלות או גלות חמור ממאסר.

44) מכות י, א. וראה רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"ז ה"א.
45) מצוה תי.

42) טושו"ע או"ח סרי"ט ס"ט. סדר ברה"נ לאדה"ז פ"ג ה"ז. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך ברכות הודא (כך ד"ס"ע שכ ואילך). וש"נ.
43) תהלים קז, ח. טו. כא. לא.

ועפ"ז מובן מדוע בג' תמוז בשנה ההיא – כשבעל המאסר והגאולה יצא ממאסר על מנת ללכת לגלות בעיר מקלטו קסטרמא – הי' ספק, וספק ע"פ תורה, האם זהו ענין לטובה או היפך הטובה:

מצד אחד היתה הסברה (ע"פ תורה) שמאסר חמור יותר מגלות, ולכן זהו ענין טוב כאשר יוצאים ממאסר והולכים לעיר מקלט בקסטרמא, כי בבית האסורים לא היתה לו בעלות על עצמו, משא"כ קסטרמא היא מחוז שלם, והי' יכול להסתובב שם ולהתפלל וללמוד תורה, ועד כפי שהי' בפועל, שבירר אודות מצב היהדות שם, ונבנה שם מקוה⁴⁶, שענינו הוא "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם"⁴⁷, הכנה לגאולה העתידה לבוא, ובמילא גם לגאולה מהגלות הפרטית, כי כל הגאולות שם חד הוא⁴⁸.

ולאידך גיסא, היתה סברה ע"פ תורה שעונש הגלות בקסטרמא חמור יותר מהמאסר בבית האסורים, כי⁴⁹ כל זמן שהוא הי' במאסר עדיין לא הי' פסק דין ברור (של אומות העולם) מה יהי' דינו, ובמילא עדיין היתה אז אפשרות שיסחררו אותו לגמרי; משא"כ כאשר יצא מהמאסר והלך לגלות בקסטרמא – זהו כבר אחרי שפסקו פסק דין ברור שהוא צריך ללכת לגלות, ולאחר שמוציאים פסק דין בפועל קשה להחליף זאת, כפשטות הענין, ובפרט ש"מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא"⁵⁰.

ו. והיינו, שהספק בדבר (האם היציאה מבית האסורים בג' תמוז היתה לטובה או לא) הוא ספק ע"פ תורה.

וכמובן מזה גופא שהי' ספק בדבר כאן למטה – שזהו "נשתלשלו מהן"⁵¹ מזה שלמעלה הי' ספק.

הן אמת שכלפי שמיא גליא שבפועל יתגלה שזהו ענין לטובה, ו"נעוץ תחילתן בסופן"⁵², אבל למעלה גופא יש דרגות: מצד דרגא נעלית למעלה, הדרגא ד"לבא לפומא לא גליא"⁵³, יודעים באמת שזהו ענין טוב, אבל לגבי דרגא תחתונה למעלה יש ספק בדבר⁵⁴, ומזה נשתלשל הספק למטה, שכאן למטה, אפילו אצל בני ישראל, הי' ספק האם זהו דבר טוב.

(53) ז"ח בראשית ח, א. מדרש תהלים ט, א. וראה גם זח"א רנג, א. סנהדרין צט, א ובפרש"י ד"ה לאיברי לא גלית.

(54) בהנחה אחרת: מצינו שישנו הענין ד"לבא לפומא לא גליא", כלומר שגם למעלה ישנן דרגות שבהן המצב הוא באופן ד"לא גליא". ובחזרת ר' י.כ.: בדרגות נעלות יותר – כלפי שמיא גליא, אבל כפי שהענין הוא בדרגות תחתונות יותר בהשתלשלות – זהו ענין של ספק.

(46) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1315 הערה 2. וראה סה"ש תש"א ע' 139.

(47) יחזקאל לו, כה. יומא פה, ב (במשנה).

(48) ראה פרש"י ד"ה אתחלתא – מגילה יז, ב.

(49) ראה גם לקו"ש ח"ח שבהערה 1.

(50) ראה ברכות נח, א. וזה ח"א קצו, רע"א. ח"ג קעו, ב.

(51) תניא רפ"ג.

(52) ספר יצירה פ"א מ"ז.

ועד כדי כך ה' הספק שאפילו אצל נשיא דורנו, עכ"פ בדיבורו בגלוי (ע"ד "לבא לפומא לא גליא"), לא שמעו אז שזהו ענין של גאולה, ואדרבה – שמעו שזהו ענין של גלות.

ז. עפ"ז – שהספק ה' ספק אמיתי, ע"פ תורה, שנשתלשל מספק למעלה – יובנו דברי בעל המאסר והגאולה שאמר בג' תמוז בעמדו בתחנת הרכבת, לפני הכנסו לקרון הרכבת המובילה לעיר מקלטו (כפי שכבר נדפסה הרשימה מזה בלקוטי דיבורים⁵⁵), שבהם הדגיש שנמצאים במצב של גלות וכו', "יהי ה' אלקינו עמנו כאשר ה' עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו כו"⁵⁶:

"יהי ה' אלקינו עמנו כו" הוא בפשטות תפילה ובקשה [זהו גם לשון של הבטחה⁵⁷, אבל לכל לראש זהו בפשטות תפילה ובקשה].

ומזה שבעל המאסר והגאולה ה' זקוק בג' תמוז לתפילה "יהי ה' אלקינו עמנו כו" – שאפילו בבית האסורים לא אמר תפילה זו – מובן שבג' תמוז ניתוסף צורך חדש, שלא ה' במאסר.

ויתירה מזה: בהמשך דיבורו אמר (בשם אביו) "לא ברצוננו יצאנו מארץ ישראל, ולא בכחותינו נשוב לארץ ישראל, אבינו מלכנו ית' גירשנו לגלות והוא ית' יגאלנו".

דלכאורה זה אינו מובן כלל: ראשית – מובן מדוע הוא מדגיש שהקב"ה יוציא את בני ישראל מהגלות, אבל מדוע בכלל נוגע להדגיש את צד השלילה שלא ברצוננו הלכנו לגלות ולא ברצוננו נצא משם?

בשלמא זה שביקש "יהי ה' אלקינו עמנו כו" – יכול לצאת מזה שנצא מהגלות; אבל כשאומר שלא ברצוננו נצא מהגלות, זה מדגיש שנמצאים עכשיו בגלות!

ויתירה מזה – עצם הענין הוא דבר המבהיל: מה זאת אומרת שלא ברצוננו נצא מהגלות? הרי יהודי הוא בעה"ב על המציאות, ועד גם כביכול על הקב"ה, "צדיק גוזר והקב"ה מקיים"⁵⁸, ועד"ז להיפך "אפילו הקב"ה גוזר גזירה הוא מבטלה"⁵⁹, ולא זו בלבד שהקב"ה אומר "נצחוני בני נצחוני", אלא "חייך ואמר נצחוני בני נצחוני"⁶⁰, הוא נהנה מזה!

והרי נשיא דורנו אמר ופסק זאת בדיבור שנמצאים בגלות (לא ברצוננו), הוא נתן לזה את השם "גלות", ומובן שכאשר נשיא ישראל נותן שם מסויים, הרי זה בתכלית הדיקו, ומכיון שהוא אמר זאת ברבים – זוהי הלכה לרבים!

55) ח"ד תרצא, ב. נדפס גם בסה"ש תרפ"ז ע' 169. תשכ"ד (סה"מ י"ב-י"ג תמוז ע' קה).
56) מלכים-א ח, נז.
57) ראה גם אגרות-קודש אדמו"ר מלך המשיח שליט"א חכ"ב ע' תעא. רד"ה יהי ה' אלקינו עמנו
58) ראה תענית כג, א. זח"ב טו, א. ובכ"מ – נסמנו בלקו"ש חכ"ב ע' 121 הערה 55.
59) שבת סג, א. וש"נ.
60) ב"מ נט, ב.

וע"פ הנ"ל מובן מדוע הוא אמר כך – כי ע"פ אמיתות הדברים (מצד דרגא מסויימת למעלה שממנה נשתלשל למטה) ה' אז (בג' תמוז) ספק וסברא שהגלות בקסטרמא היא ענין חמור יותר מהמאסר שלפני זה.

ח. במה דברים אמורים ש(היתה דרגא שבה) ה' ספק כאן למטה בגלוי – בשנה ההיא, אבל במשך הזמן, ועאכו"כ עכשיו, נתגלה שהיציאה ממאסר בג' תמוז היתה אתחלתא דגאולה, שאח"כ הביאה לגאולה גם מעיר מקלטו ב"י-ג תמוז, עד שבשנה הבאה הוא יצא לגמרי ממדינה ההיא, ואז זה נקבע ליום גאולתו כמ"ש במכתבו⁶¹ [ע"ד כפי שהי' בנס חנוכה, ש"לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה⁶²].

וסופו מוכיח על תחילתו⁶³ – סוף הענין גילה שגם תחילת הענין בג' תמוז (שלכתחילה ה' ספק וסברא שזוהי ירידה) הוא יום גאולה – אתחלתא דגאולה.

כלומר: הגאולה אינה רק מכאן ולהבא, מזמן בירור הספק ואילך, דמאי קא משמע לן, הרי זה אחרי הבירור; אלא הגאולה היא גם למפרע, מעיקרא.

בדוגמת הפרת הנדר ע"י החכם, שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו⁶⁴, כלומר לא רק הפרת הנדר מכאן ולהבא, אלא גם למפרע (לא כמו הפרת הבעל שהיא רק מכאן ולהבא⁶⁵). וכידוע הנפקא מינה מזה בהלכה: המקדש את האשה על מנת שאין עלי' נדרים, ובפועל היא עשתה נדר, הנה אם "הלכה אצל חכם והתירה (הנדרים) – מקודשת", כי "חכם עוקר את הנדר מעיקרו"⁶⁴. א"י, האשה צועקת שהיא עשתה נדר ביום מסויים במצב מסויים – זהו כמו שהיא מלכתחילה לא עשתה נדר, עד כדי כך פועלת הפרת החכם מעיקרו, שהוא מבטל ("ער ווישט אָפּ") אפילו נדר שהי' בעבר⁶⁶.

ועד"ז הגאולה השלימה פעלה לא רק מכאן ולהבא, אלא היא ביטלה לגמרי את המאסר והגלות שהיו מעיקרא לפני הגאולה.

עוד דוגמא קרובה יותר לעניננו, היא ענין התשובה:

תשובה (מאהבה) פועלת שיהי' "זדונות נעשות לו כזכיות"⁶⁷. כלומר, שתשובה אינה רק מבטלת את הזדונות שעבר עליהם בעבר (כמו הפרת הנדר ע"י החכם), אלא אדרבה: המציאות שבעבר בפירוש כן נשאר, אבל מה נשאר? – לא "זדונות", אלא "זכיות" שנעשו מה"זדונות"⁶⁸! כלומר שתשובה פועלת ע"ליו לגבי המצב לפני הירידה,

65) ראה נזיר כא, ב ואילך. רמב"ם הל' נדרים פ"ג הט"ו וברדב"ז שם. אנציקלופדי' תלמודית ערך הפרה (כרך י' ע' קיד ואילך). וש"נ.

66) ראה גם לקו"ש ח"י"ז ע' 185.

67) יומא פו, ב. וראה תניא פ"ז (יב, א).

68) ראה לקו"ש ש"ש כג, ד. ובכ"מ. וראה לקו"ש

שם ע' 184 ואילך. חכ"ז ע' 110-1.

61) אגרות-קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ב ע' פ ואילך.

62) שבת כא, ב.

63) ע"פ ל' חז"ל – גיטין סו, א. וש"נ. וראה סנהדרין

סח, ב. עא, ב.

64) כתובות עד, ריש ע"ב.

שמיתוספות זכיות חדשות, לא כמו הפרת הנדר ע"י חכם שרק מבטל את הנדרים מעיקרא.

ומזה יש גם נפקא מינה להלכה: "המקדש⁶⁹ את האשה על מנת שאני⁷⁰ צדיק גמור⁷¹", אע"פ שעבר עבירות – אם הוא עשה תשובה מיראה, זה פועל רק כמו רפואה⁷², "מכאן ואילך כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו⁷³", ונשאר עליו שם מום, ובמילא האשה אינה מקודשת, משא"כ אם הוא עושה תשובה מאהבה, זה מבטל את הזדונות מעיקרא ומהפכם לזכיות, ובמילא היא מקודשת.

ועד"ז בנדון דידן:

אחרי המאסר והגאולה, עשה בעל הגאולה תשובה בעבודתו, כלומר שנוסף לשלימותו בתור צדיק, ניתוספה אצלו השלימות דתשובה – "לא תבא צדיקייא בתיובתא"⁷⁴, שצדיק גופא הוא שלימות, ותשובה של צדיק היא שלימות שבשלימות.

ובפשטות – שאחרי המאסר והגאולה ניתוסף אצל בעל המאסר והגאולה בעבודתו דהפצת היהדות והפצת המעיינות חוצה באופן ד"כפליים לתושי⁷⁵ (מעלת התשובה⁷⁶), ביתר שאת וביתר עוז, לגבי עבודתו לפני זה.

כלומר, שבגאולה נפעל לא רק מכאן ולהבא, אלא היא גם הפכה את המאסר והגלות דג' תמוז ושלפני זה לזכיות – שזה הביא להוספה באופן ד"כפליים לתושי" בהפצת המעיינות חוצה.

ט. ומזה מובן גם ההוראה לכאו"א בעמדנו בג' תמוז:

מישהו יכול לטעון: הן אמת ששומעים ביאורים והסברות וראיות שג' תמוז הוא יום גאולה כפי שנתגלה עכשיו למפרע, אבל הוא אינו מחוייב להיות יותר טוב מכפי שהי' אז בשנת תרפ"ז, שאז אפילו אצל נשיא דורנו (עכ"פ בגלוי) היתה סברא שזהו ענין של גלות!

אומרים לו: מה זאת אומרת שאינך מחוייב? הרי שמעת אודות הגאולה, ובמילא אתה יודע עכשיו שג' תמוז הוא האתחלתא דגאולה, ובאופן שפועל גם מלמפרע בנוגע לג' תמוז דשנה ההיא, ושמעת את מה שכותב בעל הגאולה במכתבו הידוע (לחגיגת י"ב תמוז הראשונה)⁶¹ ש"לא אותי בלבד גאל הקב"ה ב"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל (רק) יכונה", ובמילא בודאי

שמע"צ צב, ב. שה"ש מה, א. נ, סע"ב. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"ב ע' תקלד. ועוד. וראה זח"ג קנג, ב. לקו"ד ח"א קמו, א ואילך.

(75) איוב יא, ו. וראה שמו"ר פמ"ו, א.

(76) ראה סה"מ תרפ"ז ס"ע לו ואילך. תרצ"ט ס"ע 60 ואילך. ובכ"מ.

(69) קידושין מט, ב. שר"ע אה"ע סל"ח סל"א.

(70) בהנחה אחרת: על מנת שאין עלי עבירות.

(71) אור זרוע סימן קיב. וראה גם לקו"ת דברים א, ב.

(72) יומא שם, סע"א.

(73) פרש"י שם ד"ה וכתוב ארפא.

(74) ראה לקו"ת ר"ה נח, ד. האזינו עה, סע"ב.

שאתה מחוייב שגאולה זו, שהיא גם גאולה שלך, תעורר אצלך הוספה בעבודתך כבר בג' תמוז באופן ד"כפליים לתושי"!

ויתירה מזה: לא רק שאתה מחוייב בזה, אלא מכיון שיש ציווי "מעלין בקודש"⁷⁷, צריכה להיתוסף אצלך הוספה בעבודה בכל שנה ושנה, אפילו לגבי העבודה כפי שהיתה בפעם הראשונה בשנת תרפ"ז!

ומכיון שהתחלת הגאולה היתה בג' תמוז – הרי מובן שאין להמתין עד י"ב-י"ג תמוז, אלא יש להתחיל לעסוק בכל עניני העבודה דימי הגאולה כבר בג' תמוז.

והנה, כשאומרים ליהודי שעליו להוסיף בעניני תורה ומצוות – הרי מכיון שישנם ריבוי ענינים, יש צורך לקשר זאת עם ענין פרטי, כפי שרואים במוחש שכאשר ההתעוררות היא באופן כללי בלבד, לא יבוא הדבר לידי פועל⁷⁸.

וא"כ, הוא ממשיך לשאול: באיזה פרט בעבודתו צריכה להיות העלי' בקודש, הרי יש תרי"ג מצוות?

ואיזו מצוה שרק יתפוס – מיד רץ היצר ("דער קלוגינקער") וטוען: איזה אדם חשוב אתה ("וואָס ביסטו פאַר אַ יאָ-טיביע-דאַם") שביכולתך להעריך באיזו מצוה מהתרי"ג מצוות עליך להעלות בקודש, כשהתורה מצוה⁷⁹ "לא תהא יושב ושוקל במצוותי של תורה" אלא "קלה שבקלה" ו"חמורה שבחמורה" שוין; איזו מצוה שרק יתפוס – טוען היצר שיש עוד תרי"ג מצוות! ומה יוצא מזה בפועל – שהוא אינו עושה כלום, הוא אינו מעלה בקודש באף מצוה אחת!

ואומרים לו, שהוא אינו צריך להטריח עצמו לחפש באיזו מצוה עליו להעלות בקודש – כי בעל הגאולה כבר הודיע, שהשליחות של דורנו זה היא לפעול בהפצת המעיינות חוצה!

ובמילא יש לו מיד את ההוראה מג' תמוז, שעליו לעשות את העבודה ביתר שאת וביתר עוז, ובאופן ד"מעלין בקודש", של הפצת המעיינות חוצה, בתור חלק מהפצת היהדות, או להיפך: הפצת היהדות היא חלק מהפצת המעיינות חוצה.

וכמדובר כמה פעמים הדיוק בכל שלושת הלשונות⁸⁰: הוא צריך להביא את המעיינות עצמם, ובאופן של "יפוצו", לחוצה ממם, עד שפועל שה"חוצה" יהי' דירה לו ית' בתחתונים.

79) ראה דב"ר פ"ו, ב. תנחומא עקב ב. יל"ש יתרו רמז חצר. ירושלמי פאה פ"א ה"א. יל"ש משלי רמז תתקלו.

80) ראה לק"ש ח"ד ע' 1119 ואילך. ח"י ע' 106. חט"ו ע' 282 ואילך. ועוד.

77) ראה ברכות כח, א. וש"נ. ובכ"מ – נסמנו באגרות-קודש אדמו"ר מלך המשיח שליט"א חכ"ט ע' רעט הערה ד"ה להעלות בקודש.

78) ראה שער היחוד (לאדהאמ"צ) פ"ד ואילך.

ומכיון שתובעים ממנו עבודה זו ו"איני מבקש . . . אלא לפי כחן"⁸¹, בודאי יש לו את הכחות לקיים זאת בתכלית השלימות, באופן של הרחבה, ובשמחה ובטוב לבב, בשמחה אמיתית ובטוב לבב אמיתי,

כי הקב"ה מברכו באופן של "שפעת חיים וברכה מרובה עד בלי די . . . בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר"⁸¹, ובפשטות – בני חיי ומזוני רויחי, ובכולם רויחי.

— שיחה ב' —

י. כמדובר כמה פעמים, ע"פ מאחז"ל⁸² "מגלגלין זכות ליום זכאי" – צריכים לחפש בתורה עוד ענינים מיוחדים שאירעו ביום מיוחד, ובנדון דידן – ג' תמוז, שעושים אותו ליום זכאי. ומכיון שהכמה ענינים אירעו באותו יום, בודאי יש שייכות ביניהם.

ואע"פ שזה יכול להיות באופן ד"ואם בריאה יברא ה'"⁸³, היינו שביום מסויים יארע דבר חדש שעושה אותו ליום זכאי, אע"פ שעד הדבר החדש לא אירעו בגלוי ענינים מיוחדים ביום זה,

ואדרבה: כשמדובר אודות ענין הקשור עם נשיא – יותר מתאים שעבורו יהי' יום זכאי חדש, כי "הנשיא הוא הכל"⁸⁴, ש"הכל" כולל כל הזמן וכל המקום, ובמילא יותר מתאים שעבור דבר מיוחד שקורה בחייו של נשיא יהי' יום (זמן) זכאי חדש (אפילו אם עד אז לא היה יום זכאי), והוא אינו זקוק לכך שזה יהי' כבר יום זכאי מקודם –

אע"פ כ יש גם את הענין ד"מגלגלין זכות ליום זכאי", ויתכן שיהיו שתי המעלות יחדיו, הן זכות חדשה (שהיא הסיבה ליום זכאי) והן "מגלגלין זכות ליום זכאי".

והביאור בזה:

"מגלגלין זכות ליום זכאי" אפשר לפרש בשני אופנים: (א) הפירוש הפשוט – מכיון שזהו יום זכאי מגלגלים ליום זה עוד זכות; (ב) בדיוק להיפך: מכיון שכלפי שמיא גליא שביום מסויים תהי' בעתיד זכות מיוחדת (שבזה אינו נוגע עבר ועתיד), הוא הכניס ביום זה את הצינורות והכלים שיהי' יום זכאי שזהו כלי שאז יארעו ענינים זכאים⁸⁵.

ונמצא – לפי הפירוש השני – שהזכות של אתחלתא דגאולה בג' תמוז תרפ"ז היא הסיבה הגורמת שהיום יהי' כבר מקודם (מכיון שכלפי שמיא גליא) יום זכאי, ושלכן יארעו אז דברים זכאים.

(84) פרש"י חוקת כא, כא.

(85) ראה אגרות קודש אדמו"ר מלך המשיח שליט"א חכ"ב ע' שעב הערה ד"ה יום בשורה.

(81) תנחומא נשא יא. במדב"ר פ"ב, ג.

(82) תענית כט, א. ערכין יא, ב.

(83) פרשתנו (קרח) טז, ל.

ואע"פ שהפירוש השני הוא דוחק, הרי מצינו כמה ענינים, עד אפילו בהלכה בפועל, שביסודם הם דוחק, ועד"ז בכמה ענינים.

יא. בכדי לדעת איזה עוד מאורע המסופר בתורה אירע בג' תמוז – אין צורך לחפש לבד, כי יש ספרים המלקטים מתורה שבכתב ותורה שבע"פ את מה שאירע בכל יום ויום מימי השנה, "דבר" 86 יום ביומו" 87.

איתא בסדר עולם רבה" 88 שבג' תמוז עצר יהושע את השמש וירח באומרו "שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון" 89.

[שע"ז הי' גם במלחמת משה רבינו" 90, כפי שלומדים מזה שבמלחמת יהושע כתיב" 91 היום הזה אחל גדלך בעיני כל ישראל אשר ידעון כי כאשר הייתי עם משה אהי' עמך", ואצל משה כתיב" 92 "אחל תת פחדך"; ובמילא שייך הדבר גם ל"אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא" 93, ובנדון דידן – בעל הגאולה].

ונס זה הי' נוגע לנצחון המלחמה וכיבוש הארץ ע"י יהושע – כיבוש ראשון – שאילו זכו היתה זו גאולה שלימה שאין אחרי' גלות" 94. וכפשטות הענין: אם השמש היתה שוקעת בלילה, הי' חושך והאויבים היו יכולים להסתתר ובני ישראל לא היו יכולים למצאם ולא לראות את כל הדרכים כו'. ולכן אמר יהושע "שמש בגבעון דום", שהשמש תעצור ותישאר להאיר (ולא תשקע), שע"ז היו יכולים בני ישראל לראות את כל הדרכים שבהן בורחים האויבים וכו'.

וכך הוה – וידום השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו (עד אשר השלימו ישראל להתנקם מאויביו) 95.

והענין בזה והשייכות של זה לגאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר בג' תמוז – יובן בהקדים המבואר בחסידות (בדרושי אדמו"ר האמצעי" 96 והצ"צ" 97) בענין זה ד"שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון", שאת הביאור בחסידות אפשר להסביר גם לאיש פשוט:

על כללות הענין שיהושע אמר "שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון", מתעוררת השאלה: בשלמא "שמש בגבעון דום" נוגע לנצחון המלחמה כי השמש נשארת לעמוד ולהאיר (כנ"ל), אבל מדוע אמר גם "וירח בעמק איילון" – למי מפריע אם בשעת מעשה הלבנה "תטייל"?!

(86) ל' הכתוב – מלכים-א ח, נט.

(87) כ"ה בא' ההנחות. ובחזרת ר' ז.י.כ.: יש ספר הנקרא "דבר יום ביומו", המפרט מה אירע בכל יום ויום מימי השנה בדברי ימי ישראל.

(88) פי"א.

(89) יהושע י, ב.

(90) תענית כ, א. ע"ז כה, ב.

(91) יהושע ג, ז.

(92) דברים ב, כה.

(93) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א). וראה ב"ר פנ"ו, ז.

(94) ראה נדרים כב, ב.

(95) יהושע י, יג ובמצו"ד שם.

(96) סידור (עם דא"ח) קמב, א ואילך.

(97) אוה"ת דרושים לשבועות ע' קט ואילך. נ"ך (כרך

ב) ע' תשלח ואילך. סהמ"צ להצ"ח, א ואילך. ועוד.

והביאור בזה:

חסידות מבארת (ואפשר להסביר זאת בפשטות) את הטעם מדוע יהושע אמר "שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון" בכדי לעזור בנצחון המלחמה:

האויבים שעמהם נלחמו בני ישראל היו עובדי כוכבים ומזלות, שעבדו לשמש ולירח ולכוכבים (שהם צבא הלבנה, שכן "ע"י שמיעט את הלבנה הרבה צבאי' להפיס דעתה"⁹⁸) ולכל צבא השמים, ובלשון הכתוב⁹⁹: "ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים ונדחת והשתחית להם ועבדתם אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל העמים" – "לאלהות, לא מנען מלטעות אחריהם כו"¹⁰⁰.

והנה, הסיבה לכללות הענין דעבודת כוכבים ומזלות היא – ההשפעה שנמשכת באמצעותם:

ידוע שכל הנמצאים בעולם (דצח"ם) מקבלים את חיותם מהשמש וירח וכוכבים ומזלות שברקיע, כמ"ש¹⁰¹ "וממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים", היינו שהתבואות גדלים ע"י השמש, ויש פירות ומיני זרעים שגדלים ע"י הירח*.

וזה ה' תוכן הטעות של העובדי כוכבים ומזלות, כפי שמבאר הרמב"ם בתחילת ספרו¹⁰², שהם עבדו לשמש וירח וכוכבים ומזלות בידעם שמהם נמשכת החיות וההשפעה שלהם והחיות וההשפעה של כל חלקי דצ"ח שבעולם. אבל טעותם היתה, שהשמש וירח וכוכבים ומזלות הם רק ממוצע "כגרזן ביד החוצב"¹⁰⁴ מהקב"ה, והם עשו את הממוצע והגרזן לענין בפני עצמו.

ונמצא, ששורש היניקה של הגוים עובדי כוכבים ומזלות הוא מהשמש וירח.

ולכן, כאשר יהושע רצה לנצח את הגוים עובדי כוכבים ומזלות שיניקת חיותם היא מהשמש וירח וכוכבים ומזלות – הוא פעל קודם ש"שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון", שמקור חיותם יופסק, ואז מתבטל בדרך ממילא גם כחם וחיותם.

ועפ"ז מובן מדוע אמר לא רק "שמש בגבעון דום" אלא גם "וירח בעמק איילון" – כי כשם שהשמש היא מקור החיות של הנמצאים הגשמיים, כך גם הירח היא מקור החיות, כמ"ש "וממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים". ולכן, כשם שיש גוים עובדי השמש (מצד זה ש"ממגד תבואות שמש"), יש גם עובדי הירח (מצד זה ש"ממגד גרש ירחים"),

(* וכיו"ב גידול דצ"ח הוא ע"י מזל המכה בו ואומר לו גדל¹⁰², כחות רוחניים שפעולתם בגשם, מן השמש והירח והמזלות.

(102) ראה ב"ר פ"י, ו. זהר ח"א רנא, א. ח"ב קעא, ב. מו"נ ח"ב פ"י.

(103) ריש הלי' ע"ז.

(104) ע"פ ישעי' י, טו.

(98) פרש"י בראשית א, טז.

(99) ואתחנן ד, יט.

(100) פרש"י עה"פ.

(101) ברכה לג, יד.

וגם עובדי כוכבים – שהם משמשי הירח (כמבואר במדרש¹⁰⁵ ש"אמר הקב"ה הואיל והלבנה הזו מיטטה עצמה להיות שולטת בלילה, גוזר אני עלי' בשעה שהיא יוצאת שיהיו הכוכבים יוצאין עמה, בשעה שהיא נכנסת יהיו כוכבים נכנסים עמה כו"). ולכן הי' צריך יהושע לעצור את מקור החיות של כל הגוים שעמם נלחם, הן אלו שמקור חיותם הוא השמש והן אלו שמקור חיותם הוא הלבנה, ולכן אמר "שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון".

יב. והלשון שבו השתמש יהושע לעצור את השמש וירח הוא – "שמש בגבעון דום". שלכאורה לשון זה אינו מתאים בענין זה, דהי' צריך לומר "שמש בגבעון עמוד" וכיו"ב? והביאור בזה יובן ג"כ בהקדמה מהמבואר בדרושי חסידות הנ"ל, שאפשר להסביר ג"כ בפשטות:

חסידות שואלת¹⁰⁶: "ידוע בספרי התכונה בגודל גוף השמש שרחבו י"א אלפים פרסאות כו' ובסיבוב א' הולך כמה רבבות אלפים פרסאות (אלפי מיל) עד אשר ערך מהלך ת"ק שנה סובב בכ"ד שעות היום", ונשאלת השאלה: מהו הטעם שהשמש רצה במהירות כל כך?

שאלה זו היא בודאי לפי שיטת הרמב"ם¹⁰⁷ שהשמש וכל צבא השמים "כולן בעלי נפש ודעה והשכל הם כו"; אבל אפילו לפי הדעות¹⁰⁸ שהשמש אינה בר שכל אלא דומם – הרי יש לשמש (כמו לכל דומם צומח וחי) מזל ומלאך המנהיגה ופועל את מרוצתה כמבואר במדרשי חז"ל¹⁰⁸, וכדאיתא במדרש¹⁰⁹ שהשמש מצד עצמה אינה רוצה לצאת להאיר על הארץ ולדרים עלי', כי יש עובדי השמש, ובא הקב"ה (ע"י מלאך השמש) ומכה בשמש שתצא להאיר בבוקר, ומסבירים שלכן יש לשמש בבוקר (בתחילת זריחתה) צבע אדום מהמכות!

ובמילא מתעוררת השאלה על מלאך השמש, מדוע הוא פועל שהשמש תרוץ במהירות כל כך?

יג. ביאור הנ"ל בטעם אדמומיות השמש אינו סתירה לזה שבחכמת הטבע יש טעמים ע"פ טבע מדוע השמש אדומה בבוקר¹¹⁰ – כי אדמומיות השמש מצד מכת הקב"ה (והמלאך) מתלבשת בדרך הטבע.

הובא בתוד"ה מאן דאמר – חולין מ, א. יל"ש קהלת רמז תתקסז. ועוד. וראה אמונות ודעות להרס"ג מאמר ב' פ"י. מהר"ל בהקדמה לס' גבורות ה'. ועוד. (109) ויק"ר פל"א, ט. מדרש תהלים (ובאב"ע) יט, ה. וראה סנהדרין קי, א. נדרים לט, ב. ועוד. (110) להעיר מפני מהרד"ו לויק"ר שם.

(105) ב"ר פ"ו, ד. יל"ש בראשית רמז ט.
(106) סידור (עם דא"ח) שם, ב. ועד"ז באוה"ת דרושים לשבועות שם (ע' קי) וסהמ"צ להצ"צ שם.
(107) הל' יסוה"ת פ"ג ה"ט. מו"נ ח"א פ"ב. ח"ב פ"ה.
(108) פדר"א ספ"ו (וש"נ בפ"י הרד"ל). מדרש –

והביאור בזה יובן ע"ד הביאור באותה שאלה ששואלים אלו ש"תואנה הם מבקשים¹¹¹
על ענין הקשת:

כתוב בתורה¹¹² שקשת היא אות ברית עולם "בין אלקים ובין כל נפש חי' בכל בשר אשר על הארץ", וכל פעם שמעשי בני אדם גורמים שלהקב"ה יש מחשבה להחריב את העולם, נעשה בשמים ברית הקשת.

ונשאלת השאלה¹¹³: קשת הרי הוא דבר טבעי שנעשה עי"ז שהשמש משתקפת למטה אחרי הגשמים בכיוון מיוחד, ועד כדי כך זהו ענין טבעי שכן אדם יכול בעצמו לעשות קשת: אם יקח כוס מים ויחזיק את זה בכיוון מיוחד כנגד השמש, הוא יכול לעשות קשת. וא"כ, כיצד אפשר לומר שזה בא מפני שהקב"ה מראה אז את אות הברית שלו? ועד שכתוב¹¹⁴ שלכן יש דורות שבהם לא הי' קשת (כי צדיקים גדולים היו), כמו בדורו של ר' שמעון בן יוחאי¹¹⁵, ועד"ז בדורו של ר' יהושע בן לוי (אלא שמצד ענותנותו הוא לא סיפר על כך)¹¹⁶.

והביאור בזה – בפשטות¹¹⁷: הרי דרך הטבע גופא באה מהקב"ה. ובענינו: זה גופא שבמקום ובזמן מסויים היו גשמים והשמש עמדה בכיוון מיוחד כך שנעשה קשת בדרך הטבע – בא מצד זה שבמקום ובזמן זה היו זקוקים לאות ברית, והקב"ה סיבב את הסיבות בדרך הטבע שיירד גשם והשמש תשתקף באופן שיהי' קשת!
כלומר, שאות הברית מתלבשת בדרכי הטבע.

ועד"ז הוא גם הביאור בנוגע לאדמומיות השמש, שזה גופא שכן הוא בדרך הטבע בא מצד מכת המלאך, אלא שהסיבה (מכת המלאך) מתלבשת בדרך הטבע, שיש טעם בטבע לאדמומיות השמש.

על כל דבר רוצים הסברה הכי פשוטה – ועל זה יש הסברה פשוטה ביותר, מענין בחיי היום-יום:

בברכה ראשונה דברכת המזון [שתיקן משה¹¹⁸ והיא מן התורה¹¹⁹] אומרים "ברוך אתה ה' . . הזן את העולם כולו בטובו . . הוא נותן לחם לכל בשר כו".

ולכאורה אפשר לשאול שאלה פשוטה, "קלאץ קשיא":

111) ע"פ ל' הכתוב – ס' שופטים יד, ד.	זח"ג טו, א, לו, א. ועוד.
112) נח ט, טז.	116) כתובות עז, ב. ועוד.
113) אברבנאל נח שם, יג (השאלה הט"ו). של"ה חלק תושב"כ פ' נח (עדר, ב בהגה"ה). מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה והמועדים ח"א ס"ע נז ואילך.	117) ראה של"ה שם (בשם הרמ"א). וראה לקו"ש שם.
אוה"ת נח (כרך ג) תרמח, א. וש"נ. וראה לקו"ש חט"ו ע' 7 ואילך.	118) ברכות מח, ב.
114) ראה ב"ר פל"ה, ב. פרש"י נח שם. ועוד.	119) ראה ברכות שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקפ"ז ס"א-ג. אנציקלופדי' תלמודית בערכו (כרך ד ס"ע תעה ואילך). וש"נ.
115) ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב. ב"ר ופרש"י שם.	

היהודי המברך יודע שמנין יש לו לחם ומזון – מזה שהוא עבד וקיבל משכורת, שבחלק מזה השתמש להיכנס לחנות ולקנות שם "לחם לפי הטף"¹²⁰ שלו, בדיוק כמו גוי שעבד ביחד איתו והשתמש בחלק מהמשכורת שלו לקנות באותה חנות "לחם לפי הטף" שלו, והגוי אינו מברך ברכה זו אלא חושב שהוא מקבל זאת מהכוכבים ומזלות שלו, וא"כ כיצד אומרת לו "תורת אמת"¹²¹ שעליו לומר שקיבל את הלחם מהקב"ה, "הזן את העולם כולו בטובו . . . הוא נותן לחם לכל בשר כו"?

אלא שלכתחילה אין זו שאלה – כי זה גופא שיש לו ע"פ טבע את הכחות לעבוד ואת הכסף שאיתו יכול לקנות את הלחם, וזה גופא שע"פ טבע צומחים חיטים שמהם אפשר לעשות לחם וכו' – זה גופא בא מהקב"ה¹²².

ובמילא נמצא שהלחם והמזון בא מהקב"ה עצמו. אלא שאם היהודי זוכה – הוא מקבל זאת ישר מהקב"ה באופן ד"לחם מן השמים"¹²³; אם אין לו זכות כזו – הוא מקבל זאת בארץ ישראל ע"י אמצעות "שש שנים תזרע שדך"¹²⁴ בדרך הטבע; ואם הוא זוכה אף פחות – הוא מקבל זאת ע"י פרנסתו בחוץ לארץ המשלמת לו משכורת שעמה יקנה את הלחם, בדוגמת כפי שגוי מקבל זאת – אבל גם פרנסה זו גופא באה מהקב"ה, כדברי אדמו"ר מהר"ש¹²⁵ [שענינו "לכתחילה אריבער"¹²⁶] שפרנסה בזמן הזה היא מן מן השמים.

ועד"ז הוא גם הביאור בטעם הקשת, ובטעם אדמומיות השמש, ועוד כו"כ ענינים טבעיים שאינם סתירה לביאור ע"פ תורה מדוע טבעם הוא באופן מסויים.

יד. עכ"פ בנוגע לעניננו, יוצא שאפילו לדעות אלו שהשמש הוא חומר ודומם, הרי יש לו מלאך הפועל שיריון בכזו מהירות הכי גדולה.

ומתעוררת השאלה: מהו הטעם לזה?

וזוהי שאלה שגם איש פשוט וילד קטן יכול לשאול: הוא יודע מעצמו שהוא אינו הולך מרחק רב מלבד אם יש לו טעם וסיבה לזה. ובמילא מתעוררת אצלו השאלה בנוגע לשמש: הוא אמנם אינו יודע בדיוק כמה מיל הולכת השמש במשך היום, אבל הוא רואה שזהו מרחק גדול, מקצה השמים ועד קצהו, והוא שואל: מהי הסיבה והטעם מדוע על השמש ללכת כזה מרחק רב, כמו שהוא עצמו זקוק לסיבה וטעם ללכת מרחק גדול?

הן אמת שהטעם מדוע השמש רצה כל כך מהר הוא מפני שהמלאך מצוה עלי' לרוץ כך; והטעם שהמלאך מצוה עלי' לרוץ מהר הוא מפני שזהו רצון ה'; אבל מהו הביאור

(120) ל' הכתוב – ויגש מז, יב.

(121) ל' הכתוב – מלאכי ב, ו.

(122) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 179.

(123) בשלח טז, ד.

(124) בחר כה, ג.

(125) אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' קלט.

סה"מ תש"ט ע' 21 (השני).

(126) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהור"צ ח"א ע' תריז.

לקו"ש ח"א ע' 124. חכ"ז ע' 166. ועוד.

בזה שרצון ה' מתבטא דוקא בריצה במהירות כל כך, הרי אין זה סתם חוקה שלמעלה מן השכל?

טו. מבארת חסידות, ואפשר להסביר זאת גם לאיש הפשוט ולילד הקטן:

סיבוב גוף השמש הוא ההשתחווה שלו בביטול גדול ונורא לה', שזה בא מצד ההשתחווה של נפש השמש, או מלאך השמש, העומד בביטול והתפעלות גדולה מזה שהקב"ה בחר דוקא בו מבין ה"אלף אלפים ישמשוני" וריבוי רבבן קדמוהי¹²⁷ (ומשני בגמרא¹²⁸ שזהו "מספר גדוד אהרן, ולגדודיו¹²⁹ אין מספר") שיהי' השליח (המלאך) למלא את התפקיד ד"להאיר על הארץ"¹³⁰; ומכיון שמלאך בכלל הוא בעל התפעלות* – ידיעה זו (שהקב"ה בחר בו מבין כל המלאכים שתהי' לו שליחות זו) גורמת אצלו התפעלות הכי גדולה (שהתפעלות זו מתבטאת במילוי תפקידו לסבב את הארץ ולהאיר על הארץ), שהוא רץ (ברוחניות) ו(בדרך ממילא) פועל שגוף השמש ירוץ בגשמיות במהירות הכי גדולה!

ובמילא אין שאלה מדוע הוא רץ כל כך מהר – מה זאת אומרת: דוקא לו נתן הקב"ה שליחות כזו, והוא עומד בהתפעלות הכי גדולה, ובמילא הוא רץ במהירות הכי גדולה. ואדרבה: הפלא הוא מדוע הוא אינו רץ יותר מהר, ומדוע הוא לא כמו שרף שמצד התפעלותו הוא נשרף ומתבטל במציאות ("ווערט ער אויס מציאות")¹³¹!

וביחד עם זה שהתפעלותו הכי גדולה מתבטאת במילוי תפקידו (בסיבוב הארץ להאיר על הארץ) בתכלית השלימות, שהוא רץ מהר, השתחווה בביטול גדול ונורא לה' – ההשתחווה היא בשיר בקול רינה גדולה, כמ"ש¹³² "ברן יחד כוכבי בוקר" (כפי ששייכת שירה אצל מלאכים – באותיות המחשבה כו¹³³), שעי' עצם ענין השירה (מצד התפעלותו שהקב"ה נתן לו שליחות זו) נעשית השתחווה וביטול השמש¹³⁴.

ודוקא בעת ההשתחווה וסיבוב השמש בשירה נמשכת ההשפעה והחיות לאומות העולם ולכל הנמצאים ("ממגד תבואות שמש"), כנ"ל.

ולכן: כשיהושע רצה לעצור את השמש והירח ועי'ז לנצח את אומות העולם המקבלים השפעתם וחיותם מהשמש והירח כו' בעת אמירת שירה שלהם בעת הילוכם וסיבובם והשתחווה – כיצד הי' יכול לפעול זאת? אם הוא ילך לטעון עם השמש

(* תניא פל"ט. ומבואר גם בענין והאופנים וחיה"ק ברעש גדול. ועוד.

תתשכא, א ואילך. ובכ"מ.

(132) איוב לח, ז.

(133) ראה לקו"ת בחוקתי נג, ב. ובכ"מ.

(134) ראה עמה"מ – הובא באוה"ת דרושים

לשבועות ע' קכג. נ"ך (כך ב) ע' תשמא.

(127) דניאל ז, י.

(128) חגיגה יג, סע"ב.

(129) איוב כה, ג.

(130) בראשית א, יז.

(131) ראה לקו"ת אמור לב, ב. אוה"ת ויחי (כרך ו)

והירח עצמן ולומר להן "עמוד" – הוא לא יפעל¹³⁵, כי הן (הנפש שלהן, או המלאך שלהן) אומרות שירה ומשתחוות (מצד גודל ההתפעלות), וזה פועל בדרך ממילא את סיבובן והילוכן במהירות גדולה.

ולכן הי' צריך יהושע לומר "שמש בגבעון דום", היינו: תשתקי ותפסיקי לומר שירה, "דום מלומר שירה כו' עד יקום גוי מאויביו, דהיינו עד שיושלם כיבוש הז' אומות ויקום ישראל מאויביו לפי שכיבוש הז' אומות תלוי' בדמימת השמש¹³⁶, ועי"ז שיפסיק לומר שירה, בדרך ממילא תופסק השתחוואת גוף השמש, סיבוב השמש, ועי"ז – יתבטל הכח והחיות של אומות העולם המקבלים את השפעתם מהשמש והירח כו', ובמילא יהי' הכיבוש והנצחון בשלימות.

טז. וכיצד¹³⁷ הי' ליהושע כח לפעול זאת – זה מובן ממה דאיתא במדרש ש"יהושע הראה לגלגל חמה ספר משנה תורה ואמר לו כשם שלא דממתי מזה כך דום מלפני, מיד וידום השמש וירח עמד":

יהושע טען: הן אמת שהענין דשירת המלאך ושיר והשתחוואת השמש בביטול לה' הוא ענין גדול, אבל מכיון שעכשיו נדרש ענין נעלה יותר משירה – כיבוש הארץ ע"י בני ישראל, שהם למעלה משירת המלאכים, לכן מצוה יהושע, בכח התורה ("הראה לגלגל חמה משנה תורה"), שתורה היא למעלה משירה¹³⁸, ש"שמש בגבעון דום", "דום מלומר שירה".

ולכן יהושע אינו אומר זאת בלשון של שאלה ובקשה, אלא בלשון של ציווי וגזירה, כי יהודי (יהושע) בכח התורה הוא בעה"ב על מציאות¹³⁹, כולל גם על שירת מלאך השמש, ובכח זה הוא מצוה "שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון", "דום מלומר שירה".

וע"ד מה דאיתא במדרש¹⁴⁰ עה"פ¹⁴¹ (בהפטרה של שבועות במרכבה) "בעמדם תרפינה כנפיהן" – "ומה היא בעמדם, בא עם דם, בשעה שישאל אומרין שמע ישראל המלאכים שותקין ואחר כך תרפינה כנפיהם", "רצה לומר כשבאים ישראל הנקראים עם . . לייחד שמו של הקב"ה ואומרים שמע ישראל אזי דום המלאכים שותקים, וזהו עצמו ענין שמש בגבעון דום¹⁴²".

ולהוסיף – ע"ד המדובר לעיל שע"י עצם הענין ד"דום מלומר שירה" נפסקת בדרך ממילא השתחוואת ותנועת מלאך השמש ובמילא סיבוב השמש הגשמית, כי התנועה

139) ראה ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ. שו"ע אדה"ז יר"ד סקפ"ט סק"ג.

140) ב"ר פס"ה, כא. הובא באוה"ת שם.

141) יחזקאל א, כה.

142) אוה"ת שם (ריש ע' קכו).

135) ראה תנחומא אחרי ט. פי' מהרז"ו לב"ר פ"ו, ט.

136) סידור שם קמד, ג.

137) בהבא לקמן – ראה אוה"ת דרושים לשבועות שם ע' קכ"ז.

138) אוה"ת שם. וראה פי' מהרז"ו לב"ר שם.

והסיבוב הם תוצאה ישירה מהשירה, ועד"ז כאשר נעשה "בעמדם", "בא עם דם", שבני ישראל פועלים ש"המלאכים שותקין", נעשה אז בדרך ממילא "תרפינה כנפיהם", העדר התנועה, שתנועה באה ע"י כנפיים עופפים, משא"כ כאן נעשה "תרפינה כנפיהם".

ועי"ז שיהושע (בכח התורה) ציוה בדרך ציווי וגזירה "שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון" – זה פעל מיד ש"יידום השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו" ("עד אשר השלימו ישראל להתנקם מאויביו"), ובדרך ממילא זה פעל שאומות העולם (שמקור חיותם הוא מהשפעת השמש והירח כו' מסיבת השירה שהשמש אומרת בשעת הלילה וסיבובה) יאבדו את כחם וחיותם, ובדרך ממילא זה פעל שבני ישראל יכבשו וינצחו את האומות בלי שום מלחמה (אפילו לא כמו המלחמה שהיתה בשעת כיבוש יריחו),

ועד ש"וישובו כל העם אל המחנה אל יהושע מקדה בשלום לא חרץ לבני ישראל לאיש את לשונו"¹⁴³, "לא הוה ניזקא לבני ישראל למדחק גבר ית נפשיי"¹⁴⁴, בדוגמת כפי שהי' במלחמת מדין ע"י משה רבינו ש"לא נפקד ממנו איש"¹⁴⁵, כי אע"פ ש"פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה"¹⁴⁶, הרי הלבנה מקבלת אורה מהשמש¹⁴⁷, ובמילא היא מעין השמש, ולכן ככיבוש הארץ ע"י יהושע הי' מעין כבמלחמת משה, באופן שלמעלה מדרך הטבע, ש"לא נפקד ממנו איש", אלא דמכיון שהתערב דבר צדדי (סיבה בלתי רצויה) איבדו ל"ו אנשים¹⁴⁸ או איש אחד השקול כל"ו אנשים¹⁴⁹.

עד כדי כך פעל ה"שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון" את ביטול השורש דלעו"ז, ובמילא את ביטול הלעו"ז כאן למטה – שלא היו זקוקים למלחמה, כי זה הונהג "בזרוע ובנס"¹⁵⁰, ואילו זכו זה הי' מביא את הגאולה השלימה, כנ"ל.

יז. עפ"ז תובן השייכות של הנס "שמש בגבעון דום גו" שאירע בג' תמוז לנס גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר בג' תמוז אלפי שנים אח"כ.

דלכאורה, "מה ענין שמיטה אצל הר סיני"?! נאמר ש"ענין שמיטה" הוא אכן "אצל הר סיני", "מה שמיטה נאמרו כללותי" ופרטותי' מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ופרטותיהן מסיני"¹⁵¹, ועד"ז בעניננו: מכיון ששני המאורעות והניסים אירעו באותו יום (ג' תמוז), מובן שיש ביניהם שייכות לא רק בכללות אלא גם בפרטותיהן.

וזה מובן ע"פ הנ"ל:

רמט, ב. ספר הערכים – חב"ד ערך אור הלבנה ס"ב
סק"א (כרך ג ע' רצ"ח). וש"נ.
(148) יהושע ז, ה. ב"ב קכא, א. סנהדרין מא, א.
(149) ב"ב וסנהדרין שם.
(150) פרש"י יחזקאל מג, יא. וראה ברכות ד, סע"א.
(151) תו"כ ופרש"י ר"פ בהר.

(143) יהושע י, כא.
(144) ת"י. וראה רד"ק שם.
(145) מטות לא, ג"ז. שם, מט.
(146) ב"ב עה, סע"ב. ספרי ופרש"י פינחס כז, כ.
זח"ב רטו, א. ועוד.
(147) ראה (בנדר"ד) זח"ב שם. וראה זח"א לג, ב.

ע"פ המבואר לעיל מובן שהתוכן הכללי ד"שמש בגבעון דום גו" – הוא – שלא רק שיהושע ניצח את אומות העולם וכבש את ארץ ישראל, אלא ששורש ומקור החיות וההשפעה של אומות העולם גופא (השמש והלבנה והכוכבים ומזלות) טייע בנצחון וכיבוש, עי"ז שנעשה "שמש בגבעון דום", "דום מלומר שירה", ועי"ז נתבטל הכח וההשפעה לאומות העולם.

וזהו תוכן ענין הגאולה בג' תמוז – כמדובר כמה פעמים¹⁵², שהחידוש בזה הי' ש"הפה שאסר הוא הפה שהתיר"¹⁵³: אותם אנשים שאסרו את בעל הגאולה בבית האסורים ושלחו אותו לגלות [שיש בזה מה שאין בזה, כמדובר לעיל], הם גופא היו מוכרחים להסכים לשחררו אח"כ, ויתירה מזה – שהוכרחו לסייע בענין השחרור והגאולה!

וכיצד נפעלה גאולה זו – לא באופן של הסברה ושכנוע ע"י ויכוחים כו', כי אם בדרך ציווי ופקודה, ע"ד ובדוגמת הציווי ד"שמש בגבעון דום", כלומר, ציווי ופקודה על המזלות הרוחניים כו', אשר כתוצאה מזה נפעל כן למטה, ש(גם) אלו שאסרוהו, הם עצמם יהיו מוכרחים להסכים לשחרור וגאולה, ולא עוד, אלא לסייע בדבר.

והטעם לזה – כי כשם שבנוגע לכיבוש ארץ ישראל הגשמית יהושע בדורו (הנשיא בדורו) פעל את ביטול השורש דלעו"ז, המזלות ומלאכים ושרים דלמעלה שהם שורש המלכים בארץ ישראל, שהם גופא יסייעו בנצחון וכיבוש ארץ ישראל הגשמית, ובמילא זה פעל את ביטול המלכים שלמטה – כך גם בנוגע לכיבוש ארץ ישראל הרוחנית פעל נשיא דורנו (הנשיא של דור זה) את ביטול השר ומזל של מנהיג המדינה ההיא, שהוא גופא יסייע לגאולה ("הפה שאסר הוא הפה שהתיר"), ובמילא זה פעל על השרים שלמטה שיסייעו בגאולה¹⁵⁴.

ומזה רואים שאע"פ ששני הניסים בג' תמוז אירעו בהפרש של אלפי שנים ובמדינות נפרדות, עם מלכים ושרים נפרדים – יש ביניהם שייכות לא רק בכללות אלא גם בפרטיות, עד שזהו בכלל אותו ענין, "הפה שאסר הוא הפה שהתיר", אלא שאצל יהושע זה אירע עם המלכים והשרים בדורו ובארץ ישראל בנוגע לכיבוש ארץ ישראל הגשמית, ואצל נשיא דורנו זה אירע עם השרים בדורו ובמדינה ההיא בנוגע לכיבוש ארץ ישראל הרוחנית.

ית. מזה יש גם הוראה עכשיו, כשנמצאים בחסדי ה' במדינה של חסד שבה הממשלה ושרי הממשנה כבר עוזרים לבני ישראל בעבודתם (לא רק שאינם מפריעים):

כשם שעבודתו של יהודי צריכה להיות באופן ד"ילכו מחיל אל חיל", כך יש גם בכחו לפעול – כפי שלומדים מהמאורעות שאירעו בג' תמוז – שהעזר בזה, כמובן – העזר

ובכ"מ.

(152) לקר"ש ח"ח ס"ע 120 ואילך. ח"י"ח ע' 306.

(154) ראה גם לקר"ש ח"ח שם.

(153) ל' חז"ל – משנה כתובות טז, רע"א. כב, א.

וסיוע דשרי המדינות בעניני יהדות יהי' באופן ד"ילכו מחיל אל חיל"¹⁵⁵, עיי"ז שפועל כך במזל ומלאך ושר שלמעלה מהשרים של מדינה זו שיוסיפו בעזר שלהם, שמזה משתלשל גם אצל השרים שלמטה.

ואת הכח לעבודה באופן כזה לוקחים מג' תמוז, שאז אירעו הניסים הנ"ל. ואדרבה: אז זה אירע באופן שהיו צריכים להתגבר על המניעות ועיכובים וגזירות של הלעו"ז, ואעפ"כ התגברו על זה באופן שהם עצמם סייעו; ועאכו"כ שכאשר נמצאים עכשיו במדינה שבה אין גזירות ורדיפות אלו – וכמובן החביבות בזה בפרט לאלו שחיו במדינה ההיא משך זמן¹⁵⁶ – בודאי צריכים לנצל זאת להוסיף עוד יותר בעבודה באופן ד"ילכו מחיל אל חיל", וגם בפעולה על שר המדינה שיסייעו עוד יותר באופן של "ילכו מחיל אל חיל" בסיוע שלהם בעניני יהדות.

יט. ויהי רצון, שמהגאולה בשלושה בתמוז נבוא לגאולה (הכללית) השלישית¹⁵⁷, גאולה האמיתית והשלימה, ובית המקדש השלישי, "מקדש אדני-כוננו ידיך"¹⁵⁸, שאז יהי' "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"¹⁵⁹, שבשמש וירח ומזלות וכוכבים ובכל הנבראים יתגלה כיצד כל מציאותם הוא רק בשביל ישראל ובשביל התורה¹⁶⁰,

בגאולה האמיתית והשלימה עיי' "גואל ראשון הוא גואל אחרון"¹⁶¹, משה רבינו, ו"אתפשטותא דמשה" שבכל דור, ובדורנו זה – בעל הגאולה דג' תמוז, נשיא דורנו, שזה קשור גם ל"ממשה עד משה לא קם כמשה"¹⁶² – עם שיעור הרמב"ם היומי, כדלקמן (סמ"ג ואילך).

ובפשטות – שבאה הגאולה האמיתית והשלימה, למטה מעשרה טפחים, וכפסק דין הרמב"ם¹⁶³ – באופן ד"מיד הן נגאליך".

— שיחה ג' —

כ. דובר לעיל שג' תמוז הוא האתחלתא דגאולה של י"ב-י"ג תמוז, ובמילא כל עניני העבודה הקשורים עם ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז התחלתם היא בג' תמוז.

(160) תנחומא (באבער) ר"פ בראשית פי' ג' וה'. לקח טוב (פס"ד), פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. וראה ב"ר פ"א, ד. ויק"ר פל"ו, ד.
(161) ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שעה"פ להאריז"ל פ' ויחי. תו"א משפטים עה, ב. לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך.

(162) ראה שעה"ג להחיד"א ערך ר' משה גאון. ובכ"מ.
(163) הלי' תשובה פ"ז ה"ה.

(155) ל' הכתוב – תהלים פד, ח.
(156) בהנחה אחרת מובא ענין זה לעיל ס"ה בנוגע להגבלות דבית האסורים לעומת גלות. ושם: כמובן בפשטות (בפרט לאלו שהיו במדינה ההיא...) שבבית האסורים מוגבל האדם ביותר וביותר כו' (כנ"ל שם).
(157) ראה לקו"ט מטות פג, ג. לקו"ש חט"ו ע' 231 ואילך. וש"נ.
(158) בשלח טז, יז ובפרש"י.
(159) ישע"י מ, ה.

ובנוגע לגאולתו כותב בעל הגאולה במכתבו הידוע (לחגיגת י"ב תמוז הראשונה) ש"לא אותי בלבד גאל הקב"ה ביי"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל (רק) יכונה",

וכותב את ההוראה מזה במעשה בפועל – "ראוי הוא לקובעו (את יום הגאולה) ליום התוועדות והתעוררות לחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו",

וכפי שמסיים את המכתב שבנוגע לפועל הוא מצרף לזה את המאמר ד"ה עשרה שיושבים ועוסקים בתורה¹⁶⁴, "אלקים ניצב בעדת א-ל"¹⁶⁵ (שמהפך את העדה דלעו"ז לקדושה, ומגלים את הפנימיות, כמדובר לעיל¹⁶⁶).

שזה מדגיש עוד יותר כיצד הגאולה צריכה לאחד את כל בני ישראל, אנשים נשים וטף [כמובן באופן של צניעות – אנשים ונשים בנפרד], ואחדות הקשורה עם תורה – תלמוד תורה ברבים.

שתלמוד תורה ישנו גם אצל נשים – "בהלכות הצריכות להן . . . וכל מצות עשה שאין הזמן גרמא וכל מצות לא תעשה כו'" (כמבואר בהלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן סוף פרק א'), כולל גם כמובן הענינים דתורת החסידות, "דע את אלקי אביך"¹⁶⁷, ענינים המביאים לידי אהבת ה' ויראת ה' – מצוות שחיובן תמידי [כמ"ש החינוך¹⁶⁸ – שחסידות מביאה אותו בכמה מקומות, כפי שרואים בפרט בחסידות של הצ"צ, החל מבספר המצוות שלו בתחילת רוב המצוות, ששם מביאו ביחד עם הרמב"ם, נוסף לזה שאדמו"ר הזקן מביאו¹⁶⁹] – שהם שורש כל רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות ל"ת¹⁷⁰.

כא. ובקשר לזה – נמצאים כאן יהודים שהתטלטלו ממקום אחר, "טלטולי גברא" ו"טלטולי איתתא"¹⁷¹, ובאו לכאן לשבת זו, ג' תמוז (אתחלתא דגאולה דיי"ב-י"ג תמוז), בכדי לחגוג ("פראווען") את חגיגת הגאולה ברבים ביחד עם עוד יהודים, בבית הכנסת ובית המדרש של בעל הגאולה, שבו התעסק בתורה ותפילה והפצת המעיינות חוצה במשך עשר שנים האחרונות של חיים חיותו בעלמא דיין.

ובכך בא לידי ביטוי אחדותם של ישראל בעיני תורה ויהדות, שכן, יהודים ממקומות שונים וסוגים שונים מתאספים יחדיו כדי להתחזק בעיני תורה ויהדות, באופן ד"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה".

168) באגרת המחבר שלפני ההקדמה.
169) תו"א ויגש מג, ג. לקר"ת ברכה צט, ד. ועוד.
170) תניא פ"ד.
171) ראה כתובות כח, א. סנהדרין כו, א. וראה שיחת ש"פ שלח (לעיל ע' 000).

164) נרפס בסה"מ תרפ"ח ע' קמח ואילך. תש"ח ע' 265 ואילך.
165) תהלים פד, א. אבות פ"ג מ"ו.
166) ד"ה אם חפץ בנו ה' (לעיל ע' 000).
167) דברי הימים-א כח, ט.

ובכדי לשתפם ולאחדם עוד יותר עם המתוועדים כאן, ולקשר זאת עם דבר גשמי¹⁷² – ינתן להם קנקן מלא משקה מהתוועדות זו, ושיאמרו "לחיים" על הדבר הגשמי, והעיקר – שיעשו מהגשמיות רוחניות¹⁷³, עד שזה יוסיף בהם חיות בלימוד התורה וקיום המצוות והפצת המעיינות חוצה.

ושזו תהי' אצלם פעולה נמשכת על כל השנה כולה, עד ג' תמוז בשנה הבאה, כמובן מהמבואר בלקו"ת¹⁷⁴ שיום קבוע בשנה נמשך עד שנה הבאה כשמגיע שוב היום בשנה. ורק "עד" שנה הבאה למעליותא – כי אז נמשך כח נעלה יותר לפעול עוד יותר מכמה שנמשך מהיום בשנה זו, בהתאם לציווי ד"מעלין בקודש".

ועד כפשטות הענין – שעד ג' תמוז בשנה הבאה תבוא הגאולה ויקויים היעוד ד"הקיצו ורננו שוכני עפר"¹⁷⁵ ובעל הגאולה בתוכם, ויערכו עמו התוועדות.

כב. שיעלה עכשיו מנהיג הקבוצה שבאה לכאן, וינתן לו קנקן המשקה, והוא יחלק להם את זה, ויאמר על זה "לחיים" (כנ"ל), בצירוף אמירת "לחיים" ע"י שאר המתוועדים כאן,

והעיקר – בלשון בעל הגאולה במכתבו הידוע¹⁷⁶ – שנעשה "עמדו הכן כולכם" לקבל פני משיח צדקנו.

ויהי רצון, שזה יוסיף עוד יותר בפעולות בקשר לגאולה – הפצת היהדות והפצת המעיינות חוצה, ובהצלחה רבה.

עד שזה ימהר עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובאופן ד"מיד הן נגאלין", ומתוך שמחה וטוב לבב.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בקבוק משקה לר' נ. שי' ג. (אחרי שמזג מהבקבוק לאביו הרב ש.ז. שי' ג. ולר' י.ה. שי' ג.) עבור קבוצת האורחים מבופולו].

– שיחה ד' –

כג. בהמשך להמדובר לעיל שג' תמוז הוא האתחלתא דגאולה של י"ב-י"ג תמוז, ובהתאם לזה שבעל הגאולה כותב במכתבו הנ"ל ש"לא אותי בלבד גאל הקב"ה ביי"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם

ח"א ע' 000). ועוד.

(175) ישע"י כו, יט.

(176) אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ד' ריש ע' רעט.

(172) ראה דרשות הר"ן דרוש ב'.

(173) ראה "היום יום" כז טבת. כז אלול. סה"מ היש"ת ע' עת. אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ג' ע' תקנן. ועוד.

(174) ברכה צח, ב. וראה שיחה ליל שמח"ת (לעיל

ישראל (רק) יכונה", ו"ראוי הוא לקובעו ליום התועדויות והתעוררות לחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו",

ונוסף לזה זהו גם יום השבת, ש"מפקחין על צרכי ציבור בשבת"¹⁷⁷, ובפרט בצרכי ציבור בקשר לג' תמוז –

כאן המקום והזמן לעורר ולעודד ולזרז שבימי הגאולה די"ב-י"ג תמוז, וגם החל מהשבת שלפני זה (שבת הבאה) המברכת את ימי הגאולה¹⁷⁸, יעשו התועדויות לחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו.

בנוגע לעצם עריכת התועדויות – הרי זה מובן ופשוט, ואין צורך לעורר על זה; אבל צריכים לעורר בנוגע להכנות לזה בכדי שזה יהי' בסדר מסודר:

כל דבר חשוב צריך הכנה¹⁷⁹, עד "הכנה רבה"¹⁸⁰, כמו לדוגמא סעודת שבת¹⁸¹ (משא"כ סעודת חול "לא חשיבא ולא שייכא בה הזמנה כו"¹⁸²), והטעם לזה הוא מכיון שיש לזה חשיבות מיוחדת בקדושה ולכן יש הכנה לזה ברוחניות הענינים, ומזה נשתלשל למטה שצריכה להיות לזה גם הכנה בפשטות בגשמיות הענינים –

עד"ז בכל דבר טוב וקדוש, כולל התועדויות ב"ב-י"ג תמוז – שמצד חשיבותן צריכים הכנה לזה. וכפשטות הענין: בכדי שזה יהי' בסדר מסודר ובהצלחה הכי גדולה, ושישתתפו בזה כמה שיותר יהודים – צריכים להתכונן לזה מקודם.

ולכן מעוררים עכשיו – בעמדנו כמה ימים לפני ימי הגאולה, ובפרט שהיום הוא ג' תמוז – שיתחילו כבר לעשות את ההכנות לארגן את התועדויות בכל מקום ומקום,

ובאופן שישתתפו בזה כל הסוגים דבני ישראל, אנשים נשים וטף, כי זוהי גאולה של כל אחד מישראל וכל בני ישראל, "מחבבי תורתנו הקדושה", ועד "גם את אשר בשם ישראל (רק) יכונה" (כמו שכותב במכתב). כלומר, שגאולת י"ב-י"ג תמוז צריכה להוסיף הוספה וגאולה בכל עניני תורה ומצוות הן עבור מישהו כזה שרק "בשם ישראל יכונה", ואפילו עבור מישהו כזה שהוא כבר מ"מחבבי תורתנו הקדושה", והוספה שלא בערך (בדיוק כמו ההוספה שנעשית במי ש"בשם ישראל יכונה").

ובאופן ד"ברוב עם הדרת מלך"¹⁸³, ובפרט שזה קשור עם "מאן מלכי רבנן"¹⁸⁴ בכלל, ובמיוחד ובפרטי פרטיות – עם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

(177) ראה שבת קנ, א. טוש"ע (ודאדה"ז) או"ח
 (178) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.
 (179) ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך הזמנה (א)
 ס"ג (כרך ח ס"ע תרכח ואילך). וש"נ.
 (180) ראה ביצה ב, ב ובפרש"י. שם ד, ב. אנציקלופדי'
 תלמודית שם.
 (181) ראה רמב"ם הל' שבת פ"ה הל' ואלך. טוש"ע
 (ודאדה"ז) או"ח סר"נ. אנציקלופדי' תלמודית ערך
 הכנה ס"ו (כרך ט ס"ע קכ"ד). וש"נ.
 (182) פרש"י ד"ה ואין – ביצה ב, ב.
 (183) ל' הכתוב – משלי יד, כח.
 (184) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רג, ב (ברע"מ).

(177) ראה שבת קנ, א. טוש"ע (ודאדה"ז) או"ח
 ס"ו ס"ו (ס"ב).
 (178) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.
 (179) ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך הזמנה (א)
 ס"ג (כרך ח ס"ע תרכח ואילך). וש"נ.
 (180) ראה ביצה ב, ב ובפרש"י. שם ד, ב. אנציקלופדי'
 תלמודית שם.

ולהעיר, ששני הלשונות "במיוחד" ו"בפרטי פרטיות" כוללים את שני הענינים בנשיא ש"הוא הכל": "במיוחד" – היינו שהוא יחיד ומיוחד למעלה מכל גדר התחלקות (בחי' יחידה שלמעלה מהתחלקות, ענינה של תורת החסידות); ו"בפרטי פרטיות" – היינו שהוא קשור לכל הפרטים וכל מיני התחלקות בסדר השתלשלות, כי אע"פ שכתוב "פרטי פרטיות" רק שתי פעמים, זה כולל כל מיני פרטים והתחלקות. ע"ד נוסח התפילה¹⁸⁵ (כפי שפוסק אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך¹⁸⁶ שאומרים) "וצאצאי צאצאינו" (ב' פעמים)¹⁸⁷, שכולל כל הצאצאים עד סוף כל הדורות¹⁸⁸, היינו שהגילוי דבחי' יחידה חודר בכל הדרגות עד סוף הדורות, בכל הפרטים ופרטי פרטים.

וכדי שהפעולות בכל ענינים אלו יהיו בסדר מסודר – יש להתחיל לעסוק בהכנות הדרושות לכך מבעוד מועד, כאמור, החל משבת זו, כל ימי השבוע הבא, ועאכו"כ בשבת שלפני ימי הגאולה.

כד. ויהי רצון, שההחלטה בזה בשבת ג' תמוז – תומשך לידי פועל, שיעשו את ההכנות המתאימות להתוועדויות של אנשים נשים וטה,

ולהוסיף – בקשה נפשית – שכל השומעים את הדיבור עכשיו (בגשמיות) ימסרו זאת לכל האנשים נשים וטה שרק יכולים להגיע אליהם.

וע"פ הכלל ש"יגעתי ומצאתי"¹⁸⁹, מובן שאם רק יתמסרו לזה יהי' לא רק "לפום צערא אגרא"¹⁹⁰, אלא "יגעתי ומצאתי", שיקבלו שלא בערך יותר מכפי היגיעה שהשקיעו בזה¹⁹¹, בדוגמת מציאה של אבנים טובות ומרגליות וכיו"ב לפי ערך היגיעה להתכופף ולהרים את המציאה, ובפרט שבנדון דידן אין זה "להתכופף" אלא "להתרומם" לדרגא נעלית יותר!

וכבר ע"י ההחלטה בדבר בשבת זו – מקבלים את השכר, כהפסק דין בשולחן ערוך¹⁹² בנוגע לתענית בקשר למלחמה עם לעו"ז, שע"י ההחלטה על ענין מסויים (עוד לפני קיומה במעשה) כבר נתן הקב"ה את הכח והשכר שיוכלו לנצח את המלחמה, ועד"ז בעניננו – ע"י ההחלטה בדבר מקבלים כבר את השכר לנצח במלחמה נגד גשמיות וחומריות העולם, ועאכו"כ כשכבר אין צורך להילחם עם הלעו"ז, וצריכים רק להתעלות בקדושה עצמה.

שם). וראה (באו"א) לקו"ש שם.

(189) מגילה ו, ריש ע"ב.

(190) אבות פ"ה מכ"א.

(191) ראה לקו"ש ח"א ס"ע 216. ח"ג ע' 810. ח"ד ע'

1165. ח"ז ריש ע' 279. ח"י ע' 117. ובכ"מ.

(192) או"ח סתקע"א ס"ג. וראה תענית ח, ב.

(185) בברכות התורה ("והערב נא") – לפי נוסח הב"ח לטוארו"ח רסמ"ז. אבודרהם בשם אבן הירחי. א"ר. סידור היעב"ץ. ועוד.

(186) או"ח שם. ולהעיר משיחת ש"פ וראה תשד"מ (לקו"ש חכ"ז ע' 308).

(187) בהנחה אחרת: ע"ד הלשון "צאצאינו".

(188) ע"פ ב"מ פה, א (הובא בב"ח שם. שו"ע אדה"ז

ובפרט שההחלטה היא ביום השבת (ג' תמוז), והחלטה הקשורה עם צרכי ציבור – וזו נעשית שבת "ציבורית" (א' ציבור'דיקע שבת).

ועד שנעשית גם הכנה ל"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹⁹³ בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

כה. מאמר (כעין שיחה) ד"ה והנה פרח מטה אהרן (נדפס לעיל).

— שיחה ה' —

כו. בנוגע לענין הידוע דפירוש רש"י, הרי זה קשור גם עם בעל הגאולה דג' תמוז, כידוע תקנתו שעלי' עורר וכו' בנוגע ללימוד שיעורי "חת"ת" (ר"ת חומש תהילים תניא), שהשיעור הראשון הוא – בחומש, החלק מפרשת השבוע המתאים ליום בשבוע, ובנדון דידן – מ"שביעי" עד סוף פרשת קרח, נוסף לתורת אדמו"ר הזקן הידועה¹⁹⁴ אודות "לחיות עם הזמן" ("לעבן מיט דער צייט"), עם פרשת השבוע.

ונוסף לזה, רגיל גם להתעכב על ענין בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו, ובשבועות הקיץ – ענין בפרקי אבות, וענין בשיעור היומי בספר הרמב"ם.

כז. בהמשך להנ"ל – אודות תקנת בעל הגאולה בנוגע ללימוד שיעור היומי בחומש – נתעכב על ענין בקשר לפרש"י בשיעור חומש היומי של ג' תמוז.

בשיעור מדובר אודות דין נחלת בני לוי – "ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה"¹⁹⁵. ואח"כ חוזר על זה הפסוק שוב¹⁹⁶: "בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה".

בסוף שיעור החומש של אתמול – כנגד הזמן של תוספות שבת זו – מדובר אודות דין נחלת אהרן והכהנים: "ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וחלק לא יהי' לך בתוכם אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל"¹⁹⁷.

כלומר, התוכן דפסוקים אלו הוא – ששבטו של לוי לא יקבלו נחלה כשיכבשו את הארץ ישראל [וכפי שילמד הבן חמש בפרשת מסעי¹⁹⁸ "אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ . . ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תיקחו לנחול את הארץ", ומונה את כל השבטים מלבד שבט לוי], וכמו כן לא יקבלו חלק בביזה, כפי שמפרש רש"י¹⁹⁹: "וחלק לא יהי' בתוכם – אף בביזה", ותמורת זה נותנים להם נחלה אחרת: לאהרן ובניו – מתנות כהונה (כמבואר בשיעור דיום שישי), ולבני לוי – מעשר (כמבואר בשיעור דיום השבת).

(197) שם, כ.

(198) לד, יז ואילך.

(199) עה"פ (שבהערה 197).

(193) תמיד בסופה.

(194) "היום יום" ב חשון.

(195) יח, כג.

(196) שם, כד.

אבל בזה מתעוררת מיד הסתירה הבולטת: אצל הלויים כתוב (שתי פעמים) "בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה", משא"כ אצל הכהנים כתוב אמנם "אני חלקך ונחלתך", אבל אח"כ כתוב "בתוך בני ישראל", היינו שתהי' להם נחלה "בתוך בני ישראל", אלא שהנחלה היא "אני חלקך ונחלתך", בדיוק להיפך ממ"ש אצל הלויים ש"בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה"!

בעצם השאלה היא בפסוק (שכתוב אצל הכהנים) עצמו: כיצד מתאים "אני חלקך ונחלתך" עם "בתוך בני ישראל" – לכאורה זהו שני הפכים: "אני חלקך ונחלתך" פירושו שהקב"ה הוא החלק והנחלה של הכהנים, ולכהנים אין חלק ונחלה בארץ (ו"אף בביזה"), לא כמו שאר בני ישראל שיש להם חלק ונחלה בארץ, וא"כ כיצד מתאים לומר על זה "אני חלקך ונחלתך" בתוך בני ישראל?

ואע"פ שזוהי קושיא בפשוטו של מקרא – רש"י אינו מבאר מאומה!

מפרשים²⁰⁰ כותבים: "בארצם לא תנחל – שתהי' נחל חלקך כאחד מכל שבטי ישראל . . האזהרה הזו בכהנים ואחר כך הזהיר בלויים ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה כמוזהר בכהנים", היינו שהאזהרה ללויים היא בדיוק כמו האזהרה לכהנים (שלא תהי' להם נחלה כאחד מכל שבטי ישראל).

אבל בפשוטו של מקרא אי אפשר לומר כן, כי מזה שהפסוק מחלק את שתי האזהרות, ואינו כותב אזהרה אחת לכהנים וללויים ביחד, ונוסף לזה כותב הפסוק שני לשונות נפרדים (כנ"ל): אצל הכהנים "אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל", משא"כ אצל הלויים "ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה" – מובן ש(ע"ד הפשט) אלו הן שתי אזהרות נפרדות.

ומכיון שרש"י – בענינו לבאר פשוטו של מקרא – אינו מתעכב לבאר זאת, בהכרח לומר שהדבר מובן בפשטות גם ל"בן חמש למקרא"²⁰¹, עד שרש"י אינו זקוק לבאר זאת. וכפי שיתבאר לקמן.

כח. בהערות על הזהר דפרשתנו מתעכב²⁰² על מאמר הזהר²⁰³ ר' אבא פתח הנחמדים מזהב ומפז רב וגו'²⁰⁴, כמה עלאין פתגמי אורייתא כמה יקירין אינון תאיבין כו', ומבאר בהערה באותיות הקבלה את כל הדרגות ד"זהב", "פז רב", "עלאין" ו"כמה יקירין" וכו' כפי שזהו בספירות וכו'.

אבל אינו מבאר – בהסתמכו שבעיון קל יבינו זאת לבד – (א) את ההוראה מזה בעבודת ה'; (ב) לימוד התורה בכלל, ובפרט של "כתר תורה" (כמדובר לעיל

(203) ח"ג קצו, א.
(204) תהלים יט, יא.

(200) רמב"ן.
(201) אבות פ"ה מכ"ב.
(202) לקוטי לוי"ז לזח"ג ע' שעה ואילך.

בארוכה²⁰⁵), צריך להיות לשמה, היינו לשם התורה, לא לשם דברים אחרים, וא"כ כיצד יתכן שמסבירים כאן את גדלות התורה שדברי תורה "נחמדים מזהב ומפז רב", "כמה עלאין פתגמי דאורייתא כמה יקירין כו", הרי לימוד התורה צריך להיות לא מפני שהיא "נחמד מזהב ומפז רב" וכו', אלא לשם התורה?
וכפי שיתבאר לקמן.

כט. המאמר הראשון בפרק דיום זה (פרק ד') הוא: "בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם שנאמר²⁰⁶ מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי".

שבזה יש ענין שלא שמים לב אליו:

מפרשים²⁰⁷ מבארים שהחידוש ב"איזהו חכם הלומד מכל אדם" הוא, שצריך ללמוד אפילו מקטן ממנו, עד אפילו מפחות שבפחותים.

אבל מלשון המשנה "איזהו חכם הלומד מכל אדם" – שלשון המשנה הוא לשון ברורה וקצרה²⁰⁸ – מובן בפשטות, שהחידוש בזה הוא שצריכים ללמוד מכל אדם, לא רק מקטן ממנו, אלא אפילו מגדול ממנו, עד אפילו ממישהו שהוא שלא בערך גדול ממנו.

וא"כ, מהו החידוש ד"איזהו חכם הלומד מכל אדם" – בנוגע למי שגדול ממנו?

וכפי שיתבאר לקמן.

ל. שיעור הרמב"ם היומי – בהלכות גירושין²⁰⁹ – קשור עם ענין הגלות, כדלקמן.

בשיעור היומי כותב הרמב"ם²¹⁰ "לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה כו".

מקורו של הרמב"ם הוא מהגמרא²¹¹ "לא ישא אדם אשתו ודעתו לגרשה", והגמרא מוסיפה את הראי' מהפסוק: "משום שנאמר²¹² אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח איתך".

הרמב"ם אינו מביא (בהלכות גירושין) את הראי' שמביאה הגמרא מהפסוק, אע"פ שבכמה מקומות מביא גם את הפסוק מהגמרא, ויתירה מזה – בכמה מקומות מוסיף פסוק שהגמרא אינה מביאה.

אבל לקמן בהלכות איסורי ביאה²¹³ (כפי שמפרשים מציינים כאן) מביא הרמב"ם את אותו דין, ושם מוסיף גם את הראי' מהפסוק והלכה ונפקא מינה היוצאת מהפסוק: "אסור לאדם לישא אשה ודעתו לגרשה שנאמר אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח איתך, ואם הודיעה בתחילה שהוא נושא אותה לימים מותר".

(209) פ"י"ב.

(210) פ"י הכ"א.

(211) יבמות לו, ב. גיטין צ, א.

(212) משלי ג, כט.

(213) פכ"א הכ"ח.

(205) שיחת אהש"פ (לעיל ח"ג ע' 000).

(206) תהלים קיט, צט.

(207) רע"ב. רש"י. ועוד.

(208) ראה הקדמת הרמב"ם לפיה"מ ד"ה אח"כ ראה

להסתפק.

כלומר, שמהטעם על האיסור בפסוק (שהרמב"ם מביא שם מהגמרא) שזהו מפני שאסור להיות "תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח איתך" לומד הרמב"ם הלכה חדשה, שהאיסור "לישא אשה ודעתו לגרשה" אינו בכל מקרה, אלא יש יוצא מן הכלל: "אם הודיעה בתחילה שהוא נושא אותה לימים מותר", כי אז אין את ה"תחרוש על רעך רעה".

ואין שאלה מדוע הרמב"ם אינו מביא את הפסוק ואת ההלכה החדשה לעיל בהלכות גיטין – בכדי ששם לא יטעו בדין שזהו איסור בכל מקום – ע"פ הידוע בכללי הרמב"ם, שמביא בכמה מקומות הלכה בכללות, ולקמן בספרו מוסיף בזה עוד פרטים; ובמילא יודעים כאן שבנוגע לענינים הקשורים לאיסורי ביאה – יש להמתין עד שמגיעים ללימוד הפרטים דאיסורי ביאה.

לא. בהלכה זו יש כמה ענינים שצריך להבין – ע"פ המבואר במפרשי הרמב"ם,

[דרך אגב: המגיד משנה להלכות איסורי ביאה כותב "וכבר כתבתי" פרק עשירי מהלכות גירושין". אבל בדפוסים שלפנינו לא מצינו זאת, וצריכים לחפש בכתבי יד כו']:

על מה שכותב הרמב"ם "ואם הודיעה בתחילה שהוא נושא אותה לימים מותר" – כותב המשנה למלך²¹⁴: "דין זה הביא הטור אה"ע סי' ב' בשם רבינו ותמה עליו מרן (הבית יוסף) דלמה תלאו בהרמב"ם שהרי מבואר הוא בפרק החולץ ע"כ". והמשנה למלך מביא תירוץ על זה, שלפי התירוץ השני בגמרא ביבמות (כיצד שייך "מאן הוא ליומא" כשצריכים להיות שבעה נקיים) ש"יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו", "אין ראי' משם (מהגמרא) דאם הודיעה בתחילה שהוא מותר דשאני התם דמייחדי להו בלבד אבל בנישואין ממש דלמא אסור, לכך תלאו בהרמב"ם ז"ל דמתיר בנישואין ממש", והמשנה למלך שואל על זה שאלות ומאריך בזה.

אבל לפי תירוץ זה – צריך להבין לאידך גיסא: אם מהפסוק והגמרא אין ראי' ש"אם הודיעה בתחילה שהוא נושא אותה לימים מותר" – מניין לוקח זאת הרמב"ם?!

ולאידך גיסא: אם נאמר שזה מוכרח מהטעם בפסוק שמביאה הגמרא ("אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח איתך") – כיצד יכולים מפרשים לומר שזה מוכרח מהפסוק והגמרא, והטור זקוק לרמב"ם דוקא?!

עוד קושיא על ההלכה ברמב"ם (כפי שמביא המשנה למלך): "אמר בספ"ב דנדרים²¹⁵ וברותי מכם המורדים והפושעים ביי²¹⁶ אלו בני ט' מדות, וחד מינייהו בני גרושת הלב". שבפשטות האיסור דגרושת הלב הוא אפילו "אם הודיעה בתחילה שהוא נושא אותה

214) בהל' איסורי ביאה שם.

היי"ב).

215) כ, ב (הובא ברמב"ם הל' איסורי ביאה שם 216) יחזקאל כ, לח.

לימים²¹⁷, כי למאי נפקא מינה אם מודיעה או לא? נניח אפילו שהיא מסכימה – הרי היא ג"כ גרושת הלב! א"כ, כיצד פוסק הרמב"ם שזה "מותר" סתם ואינו מבהיר מאומה לגבי גרושת הלב? הן אמת ש"אם הודיעה" מבטיח ("באווארנט") את האיסור דנישואין ודעתו לגרשה, אבל זה אינו מבטיח את האיסור דגרושת הלב!

לב. בענין זה יש גם שאלה בפנימיות הענינים:

כללות ענין הגלות הוא ענין של גירושין בין הקב"ה וישראל, כמבואר בכמה מקומות במדרשי חז"ל²¹⁸. וכמובן גם מנבואת ישעיה²¹⁹ "כה אמר ה' אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיו גוי", שאע"פ שזהו בלשון תמי' ושאלה (היכן הוא ה"ספר כריתות"), הרי מזה מובן שבפועל גלות הוא ענין של גט כריתות בין הקב"ה וישראל²²⁰.

וזה קשור במיוחד לזמן הזה – הימים שלפני "בין המיצרים", כשניתן הגט כריתות והחלה הגלות.

מתעוררת השאלה:

"מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל"²²¹, כשם שהקב"ה ציוה את בני ישראל על האיסור ש"לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה", בודאי שהוא עצמו מקיים את הציווי. ואינו מובן כלל: כאשר הקב"ה "התחתן" עם בני ישראל בשעת מתן תורה²²², הוא ידע בשעת מעשה – מכיון שידע עתידות וכלפי שמיא גליא – שהוא יתן אח"כ לבני ישראל גט כריתות. וא"כ, כיצד ה' יכול להתחתן איתם – הרי ישנו האיסור ד"לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה"?

אי אפשר לתרץ שזה שהקב"ה ידע מה יהי' בעתיד הוא בבחי' "לבא לפומא לא גליא", ובמילא אין זה מכריח את בחירתם של בני ישראל²²³, וזה שאח"כ בפועל נתן את הגט כריתות בא מצד הבחירה הרעה של בני ישראל – כי זהו בפירוש "לפומא גליא", ויתירה מזה – בכתב, כמ"ש בפירוש בתורה²²⁴ (בקריאה דתשעה באב) הגזירה "ונושנתם בארץ גו" (ועוד)!

ואי אפשר לתרץ – לדעת הרמב"ם ש"אם הודיעה בתחילה שהוא נושא אותה לימים מותר" – שלפני החתונה במתן תורה הודיע הקב"ה לבני ישראל שיתן להם אח"כ גט כריתות – כי אם הקב"ה ה' מודיע להם זאת, היו בני ישראל אומרים בפירוש: זאת

221) תהלים קמו, יט. שמו"ר פ"ל, ט.

222) ראה ויק"ר פ"כ, י. במדב"ר פ"ב, כה. פי"ב, ח (בסופו). וראה מכילתא יתרו יט, יז. פרש"י ברכה לג, ב.

223) ראה תו"ח תולדות יג [קנר], ד. ובכ"מ.

224) ואתחנן ד, כה. וראה פרש"י עה"פ (מסנהדרין לח, א. גיטין פח, א).

217) ראה משנה למלך שם.

218) סנהדרין קה, א. פתיחתא דאיכ"ר ד. וראה לקו"ש ח"ט ע' 146 ואילך. שיחת שבעה עשר בתמוז תשד"מ (ברברי משיח ח"ה). ובכ"מ.

219) ג, א. וראה גם ירמ' ג, ח.

220) ראה מצודות עה"פ.

לא! הם בפירוש אינם מסכימים לחתונה כזו! כי "אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם"²²⁵, אפילו הרשעים לא היו מסכימים לזה – כי אפילו רשע חושב: למה הוא צריך ללכת לגלות כשהוא יכול לשבת על שולחן אביו! ואם האשה אינה מסכימה להודעה זו ("שהוא נושא אותה לימים") – אין זה קידושין, כי קידושין צריכים להיות לדעתה²²⁶, ומוכן ופשוט שההיתר "ואם הודיעה בתחילה שהוא נושא אתה לימים" הוא רק כשהיא מסכימה, וכאמור – בני ישראל בפירוש אינם מסכימים להסכם כזה!

וכפי שיתבאר לקמן עכ"פ הענין ברמב"ם ע"פ פנימיות ענינים (עכ"פ בקיצור), משא"כ הענין בנגלה נשאר שיבארו זאת לבד, ובפרט שביום השבת יש להוסיף בפנימיות התורה ולמעט בלימוד הנגלה וכו'²²⁷.

לג. ויהי רצון, שאת הביאור והבירור בענינים אלו בקשר לגט כריתות יהי' לנו לא בזמן הגירושין (זמן הגלות), אלא בזמן הגאולה כשהיו שוב הקידושין בין הקב"ה לבני ישראל, כמ"ש "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"²²⁸, "קהל גדול ישובו הנה"²²⁹.

וההכנה המתאימה לזה היא עי"ז שעוד בזמן הגלות יוצאים י"ח ענין הגירושין ובין המיצרים רק ע"י הלימוד אודות ענין הגירושין ובין המיצרים בתורה, ע"ד "יעקב ועשו האמורים בפרשה"²³⁰, ש"כל העוסק בתורת כו' כאילו כו"²³¹.

והיינו, בפשטות: עי"ז שלומדים אודות ענין הגירושין ובין המיצרים כמו שזה כתוב בתורה, ולומדים זאת באופן ד"מיצרים"²³², "מן המיצר קראתי י-ה"²³³ (כמדובר לעיל במאמר), היינו עם יגיעה גדולה ומיצר גדול (בתורה עצמה) "בחומר ובלבנים"²³⁴ – בחומר דא קל וחומר ובלבנים דא ליבון הלכתא כו'²³⁵ – יוצאים י"ח כל הענין ד"מיצר", כי "כי העוסק בתורת כו' כאילו כו'", וזוכים ל"ענני במרחב י-ה"²³³,

וע"ד הידוע שיש גם בחי' "מיצר" דקדושה, ואדרבה – בתכלית הקדושה, כידוע הפירוש²³⁶ ב"מן המיצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה", ש"מיצר" קאי על נקודת החכמה, ו"מרחב" קאי על "רחובות הנהר"²³⁷ דיבנה²³⁸, שבשרשו הוא למעלה משורש החכמה²³⁹,

(232) ראה תו"א וארא נז, ב ואילך. ובכ"מ.
(233) תהלים קיח, ה.
(234) שמות א, ד.
(235) זח"ג קנ"ג, א (ברע"מ). הובא ונת' בתו"א, תו"ח ואוה"ת ר"פ שמות.
(236) ראה תו"א יתרו עד, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרל"ג. אוה"ת יתרו ס"ע תתקפט ואילך. ועוד.
(237) ע"פ ל' הכתוב – וישלח לו, לו. דברי הימים-א, א, מח.
(238) ראה זח"ג קמ"ב, א. ל"ת להאריז"ל ס"פ וישלח.
(239) ראה תו"א לך לך יא, ג. אוה"ת לך לך (כרך ו) תתרג, א ואילך. סה"מ עטר"ת ע' תריד. תרפ"ו ע'

(225) ברכות ג, סע"א.
(226) ראה יבמות יט, ב ובפרש"י. פרש"י חיי שרה כד, נז. וראה לקו"ש ח"י ע' 65. שם ע' 71 ובהערות.
(227) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהר"ש ע' יג. וש"נ.
קונטרס עה"ח פכ"ה (ע' 53). וראה גם דברי משיח תנש"א ח"ב ס"ע 33. וש"נ.
(228) ישע"י כז, יב.
(229) ירמ"י לא, ז.
(230) פרש"י ר"פ תולדות (כה, יט). וראה לקו"ש חט"ו ע' 198. ח"כ ע' 114. שם ע' 342. ח"ל ע' 144-5. ועוד.
(231) מנחות בסופה. וראה (בנדר"ד) לקו"ש ח"ח ע' 412 ואילך. ובכ"מ.

ויוצאים י"ח ב"מיצר" דקדושה, כפי ש"מיצר" נמצא בתורה (יגיעה בתורה בקל וחומר ובליבון הלכתא), ונעשה, כאמור, "ענני במרחב י-ה", עוד לפני ראש השנה, ועוד לפני "בין המיצרים",

החל מה"ענני במרחב י-ה" בתורה, הגאולה בתורה עצמה – ש"תשבי יתרץ קושיות ואבעיות"²⁴⁰, ויש בירור וגאולה בכל הקושיות והעלמות והסתרים שבתורה, כולל הביאור בענין הנ"ל אודות גט כריתות,

ועצאכו"כ ע"י לימוד פנימיות התורה, כדאיתא בזהר (רעיא מהימנא)²⁴¹ ונתבאר באגרת הקודש²⁴² ש"לית תמן לא קשיא מסטרא דרע ולא מחלוקת כו",

וע"י הגאולה בתורה, זה נמשך גם בעולם כפשוטו – ש"בגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא דחיי . . יפקון בי' מן גלותא ברחמים"²⁴³, בגאולה האמיתית והשלימה, ובמהרה בימינו ממש.

— שיחה ו' —

לד. הביאור בחילוק בין נחלת הכהנים ונחלת הלויים ע"פ פשוטו של מקרא, כמדובר לעיל שמזה שבפסוק כתובות שתי אזהרות נפרדות (לכהנים בפני עצמם וללויים בפני עצמם) עם לשונות נפרדים זוהי ראי' שהם שני ענינים נפרדים:

בפשטות הכתובים בפרשתנו רואים חילוק עיקרי בין המתנות כהונה שמקבלים הכהנים למעשר לוי שמקבלים הלויים:

במתנות כהונה (שעליהן מדובר בשיעור ד"שישי" עד "שביעי") כתוב שהקב"ה (ולא בני ישראל) נותן לכהנים מהדברים שלו (של הקב"ה), מהדברים שבני ישראל נתנו להקב"ה: "וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי גוי"²⁴⁴, "כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך גוי"²⁴⁵.

החל מ"כל קרבנם לכל מנחתם . . אשר ישיבו לי"²⁴⁶, שהקב"ה נותן את זה לכהנים (קודש קדשים לך הוא לבניך"²⁴⁶), שהרי זהו קרבן שבני ישראל הקריבו לה', ובמילא זה שייך להקב"ה והקב"ה יכול לתת את זה לכהנים. ועד"ז הקב"ה נותן לכהנים את הבשר מהקרבן בכור שמקריבים לה' ("את חלבם תקטיר אשה לריח ניחוח לה"²⁴⁷) –

243) זהר ואגה"ק שם.

244) יח, ח.

245) שם, ט.

246) שם, ט.

247) שם, יז.

קכט. ובכ"מ.

240) תויו"ט סוף מס' עדויות. של"ה חלק תושבע"פ כלל אות ת' (תט, א). וראה זח"ג כח, א. ערוך השלם בערכו.

241) ח"ג קכד, ב.

242) סכ"ו.

"ובשרם יהי' לך גוי"²⁴⁸, שאת זה בני ישראל אינם יכולים לתת, כי עכשיו זה כבר לא שלהם, זה נעשה של הקב"ה. ועד"ז שאר המתנות כהונה הם כולם דברים שהקב"ה דוקא נותנם לכהנים מהדברים שבני ישראל נתנו להקב"ה ועכשיו הם שייכים להקב"ה.

וכמ"ש לקמן בנוגע לחלק ונחלת הכהנים – "אני חלקך ונחלתך".

משא"כ במעשר לוי כתוב שבני ישראל נותנים את זה ללויים מהדברים שלהם (של בני ישראל), ולא (כביכול) שהקב"ה נותן להם מהדברים שלו: "ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה", "את מעשר בני ישראל", "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאיתם גוי", "מכל מעשרותיכם אשר תקחו מאת בני ישראל גוי".

והטעם לזה מוסבר בפשטות הכתובים: מדוע "ולבני לוי נתתי כל מעשר בישראל לנחלה" – הטעם לזה הוא כי זהו "חלק עבודתם אשר הם עובדים את עבודת אוהל מועד", היינו שהלויים מחליפים ועושים את העבודה שבני ישראל היו צריכים לעשות, כמ"ש לעיל בפרשת בהעלותך²⁴⁷ "ואתנה את הלויים נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבוד את עבודת בני ישראל באוהל מועד וגוי", ולכן צריכים בני ישראל לתת משלהם ללויים "חלק עבודתם גוי"; משא"כ הכהנים לכתחילה נקבעו כמשרתי ה', ולכן נותן להם הקב"ה משלו.

לה. ועפ"ז יובן החילוק בין נחלת הכהנים לנחלת הלויים:

הכהנים מקבלים את חלקם ונחלתם (מתנות כהונה) ישר מהקב"ה – "אני חלקך ונחלתך"²⁴⁹ – בדיוק כמו ששאר בני ישראל מקבלים את נחלתם בארץ מהקב"ה. החילוק הוא רק מה הם מקבלים (אצל הכהנים הוא "אני חלקך ונחלתך", משא"כ אצל בני ישראל הנחלה היא בארץ), אבל שניהם מקבלים ישר מהקב"ה. ולכן כתוב על זה "אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל", כי את חלקם ונחלתם ("אני") מקבלים הכהנים ("בתוך בני ישראל" –) בדיוק כמו שאר בני ישראל – ישר מהקב"ה²⁵⁰.

משא"כ הלויים (המקבלים במקום בני ישראל) מקבלים את נחלתם (מעשה) – "חלק עבודתם" – מבני ישראל, לא כמו שאר בני ישראל (והכהנים) המקבלים ישר מהקב"ה (כביכול). ולכן כתוב על נחלתם "ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה כי את מעשר בני ישראל נתתי ללויים לנחלה על כן אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה" – כי נחלת הלויים אינה "בתוך בני ישראל" (בדיוק כמו נחלת שאר בני ישראל), כי הלויים מקבלים את נחלתם מבני ישראל, משא"כ בני ישראל מקבלים את נחלתם (נחלת הארץ) מהקב"ה.

(250) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 223.

(248) שם, יח.

(249) ח, יט.

דרך²⁵¹ אגב, עדיין צריך להבין: מדוע חוזר הפסוק שתי פעמים אצל הלויים ש"בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה"? הפסוק הי' צריך לכתוב זאת פעם אחת, או בתחילת הענין או בסוף הענין, וזה הי' קאי על הענין כולו, ומדוע זה כתוב שתי פעמים?

ואת זה נשאיר לשומעים לתרץ, כמדובר כמה פעמים שמשאירים כמה ענינים בכדי שהשומעים ישתדלו לחפש ביאור.

וע"ד השאלה שנשאלה בשבת שעברה²⁵²:

משה רבינו ציוה לכל הי"ב אנשים "ולקחתם מפרי הארץ"²⁵³. ומה הי' בפועל: עשרת המרגלים שחטאו ציינו למשה רבינו והביאו בחזרה מפרי הארץ ("וזה פרי²⁵⁴"), ודוקא יהושע וכלב לא החזירו כלום, כמ"ש רש"י²⁵⁵ "יהושע וכלב לא נטלו כלום לפי שכל עצמם להוציא דיבר נתכונו כשם שפרי' משונה כך עמה משונה".

ואינו מובן כלל: מכיון שמשה ציוה "ולקחתם מפרי הארץ", אי אפשר לומר שהדרך היחידה לקיים את הציווי היא היפך הטובה, אלא בודאי הי' אפשר לנצל זאת לטובה – לגלות את שבחה ומעלתה של ארץ ישראל. וא"כ, מדוע יהושע וכלב לא קיימו את הציווי ולא הביאו מפרי הארץ ופירשו זאת לטובה – כיצד הם פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, ובמכל שכן וקל וחומר מזה שיהושע וכלב אמרו שבחים אחרים על ארץ ישראל שלא ציוו אותם, בודאי שהיו צריכים לומר שבחים בענין שכן ציוו אותם ("ולקחתם מפרי הארץ")?!

איי, עשרת המרגלים ניצלו זאת באופן אחר – הנה נוסף למה שדובר²⁵⁶ שנצטת המרגלים היתה יכולה להיות לטובה, הרי עאכ"כ כשמדובר אודות ציווי של משה רבינו, בודאי שהיו יכולים לנצל זאת לטובה.

וכאמור, שאלה זו נשאיר לאחרים להשתדל לתרצה²⁵⁷.

לו. ע"פ הנ"ל (בחילוק בין כהנים ולוים) יובן עוד ענין בפרשה זו שתלמיד ממולח יכול לשאול:

לקמן כתוב²⁵⁸ הציווי על תרומת המעשר, ש"כי תיקחו (הלויים) מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי מאיתם בנחלתכם והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר . . ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן", היינו "כמו שישאל מרימים מגרנם ומיקביהם, תרימו גם אתם (הלויים) ממעשר שלכם כי הוא נחלתכם"²⁵⁹.

(256) שיחה שבהערה 252 (לעיל ע' 000).
(257) וראה גם שיחת ש"פ שלח תשל"ח (דברי משיח ח"ד ס"ע 212-3; ע' 230 ואילך. לקו"ש (חל"ח) שלח תנש"א).

(258) פרשתנו יח, כו ואילך.

(259) פרש"י שם, כח.

(251) בהנחה אחרת מובא כל הבא לקמן (עד סוף הסעיף) לעיל לפני סל"ה.

(252) שיחת ש"פ שלח (לעיל ע' 000).

(253) שלח יג, כ.

(254) שם, כז.

(255) שם, כג.

התלמיד יכול לשאול שאלה פשוטה:

בדיוק כמו שישאל ולוי צריכים לתת מעשר לה' מנחלתם (בכדי להראות שהכל בא מהקב"ה²⁶⁰) – גם כהן ה' צריך לתת (לכהן אחר, או לעצמו²⁶¹) תרומת מעשר ממתנות כהונה שלו, ובדוגמת הדין בנוגע לכהן שירש מאמו ישראל – שצריך לתת מזה תרומה לכהן אחר (ויש שקלא וטריא האם הוא יכול לתת את זה לעצמו). וא"כ, מדוע לא מצינו שהכהן צריך לתת תרומת מעשר ממתנות כהונה שלו?

וע"פ הנ"ל זה מובן: מכיון שלוי מקבל את נחלתו (מעשר) מבני ישראל, זהו בדוגמת הנחלה שישאל יורש מאב ואם (בשר ודם), ולכן עליו לתת מזה תרומת מעשר לה' בדיוק כמו שישאל צריך לתת מעשר מנחלת הארץ שלו; משא"כ כהן מקבל את מתנות הכהונה שלו מהקב"ה, לא כמו ירושה מבשר ודם, היינו שזהו דבר של הקב"ה בגלוי, ואינו צריך לתת מזה תרומת מעשר לה' בכדי להראות שהכל הוא מהקב"ה.

ועפ"ז מובנים הדיוקים הנ"ל, ועוד דיוקים ש"תן לחכם ויחכם עוד²⁶².

לז. הענין בפרקי אבות – "איזהו חכם הלומד מכל אדם שנאמר מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי"²⁶³.

כולי עלמא מפרשים "מכל אדם" להרבות שדלמטה מיני' (כפירוש המפרשים, כנ"ל סכ"ט).

אבל יש לומר, שמכיון שבמשנה – שלשונה קצרה וברורה – איתא "מכל אדם", פירושו "כל" ממש – אפילו דלמעלה ממנו, עד אפילו ממישהו כזה שהוא שלא בערך למעלה ממנו.

ולכאורה, בכזה (שלמעלה ממנו) מאי קא משמע לן?

ויש לומר דטובא קא משמע לן,

וע"פ הסיפור הידוע מבעל הגאולה (שכבר נדפס בלקוטי דיבורים²⁶⁴) שאדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אמר לאחד שלא להדר ליטול ג"פ נטילת ידים כי אינו אוחד בזה ("ער האלט נט דערביי")! – הלה ראה כיצד אדמו"ר נ"ע נוטל ג"פ נטילת ידים²⁶⁵, וחיקה אותו וג"כ עשה כך, אע"פ שאז ה' הסדר גם בעולם הרבנים, וגם של אדם זה עצמו, שהיו נוטלים פעמיים. ולכן אמר לו אדמו"ר נ"ע שלא יעשה זאת כי הוא אינו אוחד בזה, ואצלו זהו חיקוי בלבד.

(263) חלק מהבא לקמן נרשם ע"פ מענה כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א. המו"ל.

(264) ח"ב עדר, א. סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 82.

(265) ראה גם "היום יום" כ שבט.

(260) ראה חינוך מצוה יח. וראה לקו"ש ח"ה ע' 70.

(261) בהנחה אחרת: לגבוה (למזבח) או לכהן אחר.

(262) ע"פ משלי ט, ט.

ובלשון ההלכה – מיחזי כיוהרא²⁶⁶. בנוגע לכמה הידורים איתא בשולחן ערוך שאין להתנהג כך מצד "מיחזי כיוהרא", ש"מיחזי כיוהרא" אינו זהירות עבור כל בני ישראל, אלא עבור אלו שאין להם שייכות עם דרגא גבוהה כזו.

וכפי שמצינו בנוגע ללימוד עצמו הסיפור בש"ס, שמישהו הלך ללמוד אצל השני והוא לא הבין כלל המדובר, עד שפירש ממנו ולמד למיגרס כמה זמן. וההסברה בזה היא בפשטות: התנא לכתחילה הי' שלא בערך אליו, ובכדי שיוכל ללמוד ממנו משהו הוא הי' צריך שתהי' לו קודם את ההכנה של לימוד למיגרס, ורק אח"כ הי' יכול ללכת ללמוד אצל התנא.

וע"ד מ"ש בנוגע לרבי מאיר²⁶⁷: "לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו כו".

ועפ"ז מובן החידוש של בן זומא "איזהו חכם הלומד מכל אדם", לא רק מאדם שהוא בערך אליו, אלא אפילו ממישהו כזה שהוא שלא בערך למעלה ממנו – כי ע"פ כל הנ"ל יש סברא לומר שמכיון שאינו אוחד בדרגתו של השני הוא אינו יכול ללמוד ממנו, ומחדש בן זומא שיכול ללמוד גם מאחד כזה שהוא שלא בערך למעלה ממנו, כי אם הוא חכם אמיתי, הנה מכל אדם שהוא פוגש – אפילו אחד כזה שהוא שלא בערך למעלה ממנו – הוא יודע כיצד ללמוד ממנו משהו.

ומזה מובנת ההוראה מזה לכאור"א:

כשמדובר שיהודי צריך ללמוד הוראה מענין מסויים, בזמן הזה – מגאולת י"ב-י"ג תמוז, ועד"ז בכל ענין וענין, יש שתי מניעות אפשריות שבהן יכול לשכנעו יצרו: (א) שזהו שלא בערך למטה ממנו – וא"כ מה זאת אומרת שילמד מזה?! (ב) שזהו שלא בערך למעלה ממנו – וא"כ כיצד ביכלתו להידמות וללמוד מענינים כל כך נעלים!?

בשלמא – טוען הוא – כשהלה הוא קצת יותר גדול ממנו או קצת יותר קטן ממנו, הוא יכול להבין כיצד ביכלתו ללמוד ממנו; אבל אם הלה הוא שלא בערך למטה או שלא בערך נעלה ממנו – אין לו שייכות אליו, וכיצד יכול ללמוד ממנו!?

ואף מביא לעצמו את הראיות הנ"ל מהסיפור עם הנטילת ידיים, ומסיפור הגמרא, ו"מיחזי כיוהרא".

באה המשנה ומלמדת אותו – "איזהו חכם הלומד מכל אדם", לא רק ממישהו כזה שהוא בערך אליו, אלא גם ממישהו כזה שהוא שלא בערך למעלה או למטה ממנו.

לח. ובן זומא מביא את הראי' לזה – "שנאמר מכל מלמדי השכלתי", כל אדם נעשה המלמד שממנו הוא משכיל ולומד.

מ ואילך). וש"נ.
(267) עירובין יג, ב.

(266) ל' חז"ל – ברכות יז, ב. פסחים נד, ב. נה, א.
וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך גאון (כרך ה ס"ע

והטעם לזה – "כי עדותיך שיחה לי":

ידוע²⁶⁸ שתורה ומצוות מתחלקות לשלושה סוגים: "עדות", "חוקים" ו"משפטים".
ובעל הגאולה מבאר²⁶⁹, שנוסף לזה שיש שלושה סוגי מצוות, גם כל המצוות נקראות
בשלושה שמות אלו, וזה תלוי מה כתוב בהדגשה במצוות אלו: לפעמים מודגש שהן
כולן "חוקים", לפעמים "משפטים" ולפעמים "עדות".

והחילוק ביניהם בנוגע לעניננו:

"חוקים" מדגיש כיצד קיום התורה ומצוות אינו מצד טעם ולימוד בשכל, אלא מצד
זה שכך ציוה הקב"ה, "חוקה חקקתי גזירה גזרתי"²⁷⁰ ו"אין לך רשות להרהר אחריי"²⁷¹.
ומזה מובן, שכאשר לוקחים תורה כפי שהיא "חוקה" אין בכלל מקום לענין ד"מכל
מלמדי השכלתי" ("איזהו חכם הלומד מכל אדם"), כי חוקה אינה קשורה עם שום לימוד
ושכל, בזה רק נוגע קיום המצוה בפועל.

"משפטים" מדגיש כיצד תורה ומצוות קשורות עם שכל האדם.

ומזה מובן, שכאשר לוקחים תורה כפי שהיא "משפטים", אז אמנם שייך הענין
ד"מלמדי השכלתי", אבל לא "מכל מלמדי השכלתי" ("איזהו חכם הלומד מכל אדם"), כי
כאשר הולכים ע"פ שכל וחשבון אין מקום שילמד ויהי' תלמיד של אחד כזה שהוא שלא
בערך למטה ממנו: הוא ראוי להיות מלמדו של הלה, וא"כ מה זאת אומרת שהלה יהי'
המלמד שלו, "מכל מלמדי השכלתי"!!

דוקא כפי שלוקחים תורה בתור "עדותיך", אז שייך "מכל מלמדי השכלתי". והביאור:

"עדות" מדגיש כיצד כל התורה ומצוותי' הם רק עדות להקב"ה. ומהתורה נעשה כן
גם אצל בני ישראל – שלכל אחד מישאל יש את האות שלו בתורה שהיא מקור חיותו
כו²⁷² – שיהודי הוא רק עדות לתורה ו(ע"ז) להקב"ה.

והענין בזה: ענין העדות הוא רק בירור המציאות. בזה לא נוגעת דרגת עבודת העד,
האם הוא אוהז בדרגה של מי שעליו הוא אמר עדות או לא. וכפשטות הענין: כאשר
מישהו בא לומר עדות, הדבר היחיד שבית דין מבררים הוא האם הוא באמת ראה את
הדבר או לא, והאם הוא עד כשר, אבל אם בית דין ביררו שהוא ראה זאת ושהוא כשר
לעדות – לא נוגע כלל לעדותו האם הוא שלא בערך למעלה או למטה ממי שאותו ראה
(שעליו הוא אומר עדות); אפילו אם הוא שלא בערך למעלה או למטה יותר – זוהי
עדות כשרה.

שם, ח. יל"ש ר"פ חוקת (רמז תשנט). וראה מדרש
תהלים (באבער) ט, ב.

(271) פרש"י חוקת יט, ב (מיומא סז, ב).

(272) ראה אוה"ת נ"ך (כרך ג) ע' א' שב. סה"מ תש"ו

ע' 46. תש"ט ע' 41 (השני). ועוד.

(268) ראה רמב"ן ואתחנן ו, כ. וראה ד"ה הוי' לי
בעזרי תשי"ז (סה"מ י"ב י"ג תמוז ס"ע מא), ובהנסמן
שם הערה 1.

(269) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 51.

(270) תנחומא חוקת ג. שם, ח. במדב"ר פ"ט, א.

דוגמא לדבר: כאשר יהודי בא לומר עדות בנוגע לענין של עבודה זרה – לא זו בלבד שהעדות כשרה אפילו כשאין לו שייכות לעבודה זרה, אלא אדרבה: כל היסוד של קבלת עדותו הוא מפני שהוא עד כשר ואין לו ערך ושייכות לעבודה זרה!

ועד"ז מובן למעליותא, שהוא יכול להיות עד כשר אפילו בנוגע לדבר שהוא שלא בערך למעלה ממנו.

ועד"ז מובן בנוגע לתורה ובני ישראל (שמקורם בתורה) כפי שהם בחי' "עדותיך": מצד הדרגא ד"עדותיך" בתורה ובישראל – התורה והיהודי (מצד האות שלו בתורה) הם רק עדות על אלקות. מבלי הבט איזה ענין פרטי בתורה הוא, ומבלי הבט איזה יהודי הוא, ומבלי הבט על מצבו הפרטי – הם עדות לאלקות, כי לעדות שלו לא נוגע האם העד הוא שלא בערך למעלה או למטה מהדרגא שעלי' הוא אומר עדות.

וזהו הטעם כיצד יכול להיות "מכל מלמדי השכלתי" ("איזהו חכם הלומד מכל אדם") – "כי עדותיך שיחה לי": כאשר החכם לוקח תורה (כל התורה – גם חלק החוקים והמשפטים שבו) כפי שהיא "עדותיך", ובמילא הוא מסתכל על יהודי (מצד האות שלו בתורה) כפי שהוא עד להקב"ה, אז הוא יכול (וצריך) ללמוד מכל אדם, אפילו מאחד כזה שהוא שלא בערך למעלה או למטה ממנו, כי הוא רואה את הנקודה באדם כפי שהוא עדות לאלקות (מבלי הבט על מצבו הפרטי בשאר הענינים).

ובחינה זו (כפי שתורה וישראל הם "עדותיך" להקב"ה) נעשית "שיחה לי": עד כדי כך למדתי מכל אדם כפי שהוא עדות להקב"ה ("עדותיך"), שזה נעשה "שיחה לי", היינו ש"עדותיך" אינו רק בחלק אחד מהתורה, או רק בסוג אחד מבני ישראל, אלא "עדותיך שיחה לי":

"שיחה" כולל את כל הדרגות שבשיחה (הכוללות את כל הפרטים וחלקי העבודה), שיחה בתורה, שיחה בתפילה ושיחה במלאכה ועניני רשות²⁷³ [ע"ד שלושת הדרגות ב"עמל"ה²⁷⁴ – "עמל תורה", "עמל שיחה" (תפילה²⁷⁵) ו"עמל מלאכה"]. ונאמר ש"עדותיך", זה שהתורה ובני ישראל הם עדות להקב"ה, הוא בכל הדרגות שבשיחה: לא רק בשיחה בתורה, ובפרט בקבלה ועניני ספירות כו', שהם עדות לאלקות בגלוי, ולא רק בשיחה בתפילה, אלא גם בשיחה בעניני מלאכה של חול ודברי רשות הוא רואה (ולומד מ)"עדותיך" להקב"ה,

כי החכם רואה את הנקודה בכל דבר (הן בעניני קדושה והן בעניני רשות ועניני העולם) ובכל אחד מישראל (הן אחד כזה שעסוק בתורה ותפילה והן אחד כזה שעסוק בעניני רשות) כיצד זהו בגלוי "עדותיך" לאלקות – "כל מעשיך יהיו לשם שמים"²⁷⁶,

(273) ראה פיה"מ להרמב"ם אבות פ"א מי"ז.

תתקיא, סע"א. לקו"ש חט"ו ע' 96. וש"נ.

(274) סנהדרין צ"ט, ב.

(275) אבות פ"ב מי"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(276) ראה ברכות כו, ב. אוה"ת וישב (כרך ה) טושו"ע או"ח סר"א. וראה אגרות-קודש אדמו"ר

ויתירה מזה²⁷⁷ – "בכל דרכיך דעהו"²⁷⁸, ולכן "עדותיך שיחה לי" (בכל ג' הדרגות בשיחה הנ"ל, הן בעניני תורה, הן בעניני תפילה, והן בעניני רשות).

ומטעם זה – "מכל מלמדי השכלתי", "איזהו חכם הלומד מכל אדם", אפילו מאדם שהוא שלא בערך למעלה או למטה ממנו, הן אדם שעסוק בעניני תורה וקדושה והן אדם שעסוק בעניני רשות, כי בכל הענינים (גם בעניני רשות) רואים בגלוי את הנקודה כיצד זהו "עדותיך" להקב"ה.

לט. ואת המאמר אמר בן זומא. והביאור בזה (כפי שכבר דובר על זה פעם, ונדפס²⁷⁹):

אמרו רז"ל²⁸⁰ "הרואה אוכלוסי (חיל גדול של שישים ריבוא²⁸¹) אומר ברוך חכם הרזים (היודע מה שבלב כל אלו²⁸¹), שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהם דומים זה לזה. בן זומא ראה אוכלוסא על גבי מעלה בהר הבית, אמר ברוך חכם הרזים".

הטעם מדוע מברכים את הברכה דוקא כאשר רואים שישים ריבוא מישראל הוא, כי שישים ריבוא מישראל כולל את כל הסוגים והחילוקים בין בני ישראל²⁸², מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימך"²⁸³ ("אין דעתם דומה זה לזה כו").

ונמצא, שדוקא בן זומא (שראה אוכלוסא ואמר "ברוך חכם הרזים") ראה בגלוי (כי ברכה שייך לעשות דוקא על דבר שבגלוי²⁸⁴) "כל אדם", היינו כל הדרגות שבבני אדם (הכלולות בשישים ריבוא), המעלה שבכל אדם בהיותו "עדותיך" להקב"ה. ולכן דוקא הוא אמר את המאמר "איזהו חכם הלומד מכל אדם כו".

ויש להאריך בזה, אבל דובר עכ"פ הנקודה בדבר.

מ. הביאור בענין בזהר:

ע"ד השאלה הנ"ל על הזהר וההערות על זה – מדוע מדגישים שהתורה היא "נחמדים מזהב ומפז רב", ו"כמה עילאין פתגמי דאורייתא כמה יקירין כו", כשתורה לשמה היא לשם התורה (לא עבור ענינים צדדיים) – שואל הרמב"ם בנוגע לכללות היעודים הגשמיים שבתורה:

בהלכות תשובה²⁸⁵ שואל הרמב"ם: "מאחר שנודע שמתן שכרן של מצוות . . היא חיי העולם הבא כו", ויתירה מזה – תכלית שלימות העבודה היא גם לא לשם עולם הבא²⁸⁶,

(280) ברכות נח, א.

(281) פרש"י שם.

(282) ראה תניא בהקדמה. פל"ז (מח, א). וראה חדא"ג מהרש"א לברכות שם.

(283) ר"פ נצבים (כט, ט"י). וראה לקו"ת ר"פ נצבים.

(284) ראה רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"א-ד.

(285) פ"ט ה"א.

(286) רמב"ם שם פ"י ה"ד.

מלך המשיח שליט"א חל"ו ע' שמו בהערה ד"ה כל מעשיך לשם שמים.

(277) ראה לקו"ש ח"ג ע' 907. שם ע' 932. ח"י ע' 104. חכ"ה ע' 135. ועוד.

(278) משלי ג, ו. רמב"ם וטושו"ע שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב.

(279) שיחת ש"פ קרח תש"מ (ביאורים לפרקי אבות קה"ת, תש"נ) ע' 157.

אלא לשמה, "באהבתה תשגה תמיד"²⁸⁷, "מהו זה שכתוב בכל התורה כולה אם תשמעו יגיע לכם כך . . וכל אותן הדברים בעולם הזה, כגון שובע ורעב ומלחמה ושלוה ומלכות . . והצלחת מעשה כו"²⁸⁵?

ומבאר²⁸⁵: "הבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה (קיום התורה ומצוות) בשמחה ובטובת הנפש ונהגה בחכמה תמיד שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלוה וריבוי כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כו".

כלומר, שזה שהתורה מבטיחה את כל היעודים הגשמיים אינו מפני שהעבודה צריכה להיות עבור הדברים הגשמיים (שלא לשמה), אלא אדרבה: בכדי שיהודי יוכל לעסוק בתורה לשמה הוא זקוק למנוחת הנפש ומנוחת הגוף, "שבזמן שאדם טרוד בעולם הזה בחולי ובמלחמה ורעבון אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצוות". ולכן מבטיחה התורה את היעודים הגשמיים בכדי שיידע שעי"ז שמתעסק בתורה לא יהיו לו מניעות ועיכובים במנוחת הנפש והגוף שלו ובמילא הוא יכול להתעסק בתורה ומצוות לשמה ובשלימותה.

כפי שאומרת הגמרא²⁸⁸ ש"שמעתא בעא צילותא", "דעת צלולה ומיושבת שאינו טרוד בכלום מחשבה": בכדי שתהי' השלימות ד"לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא"²⁸⁹ הוא זקוק ל"צילותא", מנוחת הנפש ומנוחת הגוף. ולכן אמר אביי²⁹⁰ "אי אמרה לי אם קריב כותחא לא תנאי", "אפילו ציווי עבודה קלה היתה מבטלת אותי".

ועפ"ז גם מובן הביאור מדוע מבטיחים ליהודי שדברי תורה "נחמדים מזהב ומפז רב", עם כל הפרטים המבוארים בזהר ובהערות על הזהר – כי זהו הסדר בכל התורה, שמבטיחים ליהודי שע"י התורה תהי' לו שלימות הגשמיות, כסף וזהב וכו', ויתירה מזה – "נחמדים מזהב ומפז רב", בכדי להסיר את הדברים המונעים לעסק התורה ומצוות לשמה, ולאחר שמסירים את הדברים המונעים ויש לו מנוחת הנפש והגוף, אז הוא יכול להתעסק בתורה ומצוות לשמה.

וכפסק דין הרמב"ם²⁹¹ שצריכים רק לבטל את ה"יצרו הוא שתקפו" המכסה על הרצון הפנימי של יהודי, ואז מתגלה רצונו הפנימי "לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות".

ומזה באה גם ההוראה: כשם שהתורה מתחשבת עם טבע האדם ומעריכה את מדריגתו, שאם אין לו מנוחת הנפש והגוף זה פוגע בעסק שלו בתורה ומצוות, ולכן

(290) עירובין שם ובפרש"י. קידושין לא, ב. ושי"נ.

(291) ה"ל גירושין פ"ב ה"כ.

(287) משלי ה, יט. ראה רמב"ם שם ה"ג.

(288) מגילה כח, ב. עירובין סה, א ובפרש"י.

(289) יומא כו, א. ובכ"מ.

נותנת לו התורה שכר גשמי לפי ערך דרגתו בכדי להסיר את המניעות – כך ישנו הלימוד, שכאשר מפצים תורה ופנימיות התורה ליהודים אחרים, יש להעריך את מדריגתם ולפי זה להשפיע להם, ולא באופן דרוב טובה שלא יכולים לקבל, או טיפין טיפין²⁹², אלא דוקא כמה שנדרש לפי מעמדו ומצבו, וכדלקמן.

מא. הביאור ברמב"ם – כיצד הי' יכול הקב"ה "להתחתן" עם בני ישראל במתן תורה ודעתו לגרשה, כמפורש בתורה "ונושנתם בארץ" וכו':

אע"פ שהגזירה ד'ונושנתם" באמת כתובה בתורה, ובמילא זהו "לפומא גליא", ובכתב – הרי ידוע פסק דין הרמב"ם²⁹³ שאפילו כשנביא התנבא בפועל לרעה וביטא זאת בדיבור, אין זה מכריח את הבחירה כי בזה יכול להיות שינוי לטובה, "שהקב"ה הוא ארך אפים ורב חסד וניחם על הרעה ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה כו'", וכפי שמביא על זה את הראי' מירמיהו שהתנבא לרעה כו' ואמר בזה "אם לא יעמדו דברי אין בזה ראי' שאני נביא שקר כו'" כי יכול להיות שינוי לטובה.

ועפ"ז מובן שבמתן תורה לא הי' אצל הקב"ה "נשא ודעתו לגרשה" ח"ו, אדרבה – הוא רצה שבני ישראל יתנהגו כדבעי ואף פעם לא יגיעו למצב של גלות וגירושין. ויתירה מזה: בשעת מתן תורה היו בני ישראל בשלימות, ו"כל ישראל בחזקת כשרות"²⁹⁴, ואין טעם לחשוד בהם.

ואע"פ שבתורה כתובה גזירה "ונושנתם", הרי הקב"ה ידע שאין זה מכריח את הבחירה של בני ישראל, ואם הם רוצים הם יכולים לבטל את הגזירה ויהי' שינוי לטובה. וכדברי הגמרא²⁹⁵ עה"פ "ונושנתם", שצדקה עשה הקב"ה "שהקדים שתי שנים לונושנתם", היינו שהי' שינוי בגזירה ואינו מוכרח שהגזירה תבוא בזמנה, הרי שהי' יכול להיות שינוי (ע"י התשובה של בני ישראל) שהגזירה בכלל לא תתקיים!

ובמילא נמצא שהגזירה ד'ונושנתם" פירושה לא שנשא ודעתו לגרשה – כי הקב"ה בפירוש רצה (וידע) שבני ישראל יתנהגו כדבעי ואז הגזירה לא תתקיים ולא יהיו גירושין. ואדרבה: כל הטעם מדוע הקב"ה גזר "ונושנתם" הוא בכדי לעורר אצל בני ישראל עוד יותר זהירות בעבודתם שלא יניחו שזה יגיע למצב כזה, ובכדי להבטיח ("באֵוֹאֶרְעֵנָּה") עבור בית דין שלמעלה שלא יהיו להם טענות; אבל הכוונה הפנימית בזה היא שבני ישראל יחזקו את עבודתם ויפעלו שהגזירה בפירוש לא תתקיים!

מב. איי ישנה השאלה, שהפסוק מגלה שע"פ טבע הדברים צריך להיות "ונושנתם" – צועק יהודי: איזו שייכות יש לי לטבע, אני בעה"ב על טבע, ואע"פ שטבע העולם

(292) ראה תענית כג, א.

(293) הל' יסוה"ת פ"י ה"ד. וראה שיחות: פסח שני תשד"מ (בדברי משיח ח"ד); ש"פ שמיני שנה זו (לעיל

ח"ג ע' 000).

(294) רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ב ה"ב.

(295) נסמן בהערה 224.

נקבע בסדר של "לא ישובותו"²⁹⁶ – ביכלתי ע"י לימוד התורה שלי לשנות ולהפך את טבע הבריאה!

כמסופר בזהר²⁹⁷ ש"זמנא חדא הוה צריכא עלמא למיטרא", וכאשר ר' שמעון בן יוחאי אמר את הפסוק בתורה²⁹⁸ (הקשור לגשמים²⁹⁹) "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", הוא שינה את טבע העולם ופעל ש"אתי מיטרא" במקום וזמן שע"פ הגבלת הטבע (ד"לא ישובותו") אז ושם לא הי' צריך לרדת גשם!

וגשם שהי' מיד בדיוק כמה שהיו צריכים, כמבואר בחסידות³⁰⁰ החילוק בין המשכת גשמים ע"י תפילת חוני המעגל וע"י תורה דר' שמעון בן יוחאי:

אע"פ שחוני המעגל הי' "כבן שהוא מתחטא על אביו"³⁰¹, הרי זו התפילה של בשר ודם למטה, שתפילה היא מלמטה למעלה³⁰², ולכן זה בכל זאת קשור עם הגבלות העולם, ולכן התפילה לא פעלה מיד שירדו גשמים כדבעי, אלא לכתחילה זה פעל שיהיו באופן ד"השפעת עליהם טובה" ש"אינם יכולים לעמוד", אח"כ הי' צריך לבקש שוב, וזה הי' באופן דטיפין טיפין, עד שביקש שוב ורק אז פעל שזה ירד כדבעי²⁹².

משא"כ תורה – שהיא מלמעלה למטה – היא למעלה לגמרי מטבע העולם ובעה"ב עליו, ולכן אמירת התורה בענין הגשמים ("הנה מה טוב גוי") פעלה שמיד ירדו גשמים, ובאופן ישר – כי התורה נקראת "ספר הישר"³⁰³ – שהגשמים ירדו מיד בדיוק לפי ערך המקבלים, לא באופן ד"רוב טובה" ולא טיפין טיפין, אלא בדיוק כמה שהמקבלים היו צריכים בזמן ומקום זה.

וכשם שזהו בנוגע לגשמים, שע"י לימוד החלק בתורה הקשור עם גשמים זה משנה ומהפך את טבע העולם ונמשכים בפועל גשמים באופן ישר לפי ערך המקבלים – כן הוא בנוגע לכל צורך הנצרך לבני ישראל, שע"י שבני ישראל לומדים אודות ענין זה בתורה – הם נעשים בעלי בתים על טבע העולם וממשיכים את הענין בפועל בעולם הזה הגשמי ובדיוק באופן המתאים לפי ערך כלי המקבל.

ועד"ז הוא גם בנוגע ל"ונושנתם", שאע"פ שע"פ טבע צריך להיות "ונושנתם בארץ", בני ישראל הם למעלה מטבע העולם ויכולים לפעול שזה לא יהי' לכתחילה.

ועד"ז אפילו אחרי שבפועל נעשה ענין הגלות – הנה ע"י שבני ישראל לומדים אודות ענין הגאולה בתורה³⁰⁴, וש"ווי וואַנט משיח נא"ו – נמשכת מיד הגאולה בפועל

ואילך. ועוד.

(296) נח ח, כב.

(301) תענית יט, א (במשנה).

(297) ח"ג נט, ב.

(302) ראה גם ד"ה והנה פרח מטה אהרן שנאמר

(298) תהלים קלג, א.

בהתוועדות (לעיל ע' 000).

(299) ראה מאמרי אדה"ז אתהלק – לאזניא ע' ריא.

(303) ראה ע"ז כה, א.

אוה"ת תזריע (כרך א בהוספות) ע' רנו. סה"מ תרכ"ז ס"ע ערב ואילך. ועוד.

(304) ראה גם ד"ה ויהי ביום השמיני תשמ"ב (סה"מ

ויקרא ס"ע קמג), ובהנסמן שם הערה 68.

(300) אוה"ת שם ע' רנד ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' רסז

(בדיוק כמו שע"י לימוד התורה בענין הגשמים נמשכים גשמים בפועל), ולא באופן דרוב טובה שאינם יכולים לקבל או שחסר בזה משהו, אלא בתכלית השלימות, ובאופן (כמדובר לעיל במאמר) ד"עד מהרה ירוץ דברו"³⁰⁵.

כלומר, שאע"פ שאדמו"ר האמצעי מבאר בשערי אורה³⁰⁶ בפירוש השני ב"מהר קח את הלבוש"³⁰⁷ ו"אחישנה"³⁰⁸, שכאשר הגאולה באה באופן ד"אחישנה", יכול להיות אז החסרון שלחיצונים עדיין יש תקוה כי עדיין לא בא זמן איבודם וכו' – הרי יהודי והתורה הם למעלה גם מ"טבע" זה, ומבטלים גם "טבע" זה, כך שהגאולה באה "אחישנה", תיכף ומיד, ולא חסרים שום ענינים, ואדרבה – זהו בתכלית השלימות!

כי כאמור לעיל, כאשר הולכים בדרך התורה – אז לא נוגעים שום חשבונות, אפילו לא חשבונות דקדושה, ולא נוגע האם "ארו עם ענני שמיא"³⁰⁹ עם ענן גדול או ענן קטן וכיו"ב – כי בני ישראל עומדים למעלה מכל הענינים והם בעלי הבית על כל הענינים, והדבר היחיד שנוגע הוא – שהיהודי לומד אודות הגאולה בתורה, ועי"ז נמשכת הגאולה בפועל למטה מעשרה טפחים ובתכלית השלימות!

מג. ומזה מובנת ההוראה בפשטות – שצריכים להוסיף בלימוד התורה, ועי"ז נעשים בעה"ב על כל הענינים, כולל גם – שע"י לימוד התורה בענין הגאולה, מביאים את הגאולה בפועל.

ובתורה גופא זהו במיוחד ע"י לימוד פנימיות התורה.

שזוהי גם ההוראה המיוחדת הקשורה עם ג' תמוז, אתחלתא דגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר – שצריכים להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בלימוד פנימיות התורה, ובמיוחד – חסידות חב"ד, הפצת המעיינות חוצה:

דובר כמה פעמים, שלימוד פנימיות התורה בחכמה בינה דעת הוא לימוד באופן ד"יתפרנסון מיני"³¹⁰, זה נעשה פרנסה גשמית לאדם כפי שנמצא בעולם הזה הגשמי. כלומר, שאין זה באופן ד"רוב טובה שלא יכול לקבל" או טיפין טיפין, אלא זה נעשה פרנסתו המוערכת בדיוק לפי ערך כמה שהוא צריך.

ומזה רואים, שכשם שהתורה בכלל ממשיכה את כל הענינים המוערכים לפי ערך כלי המקבלים (כנ"ל בנוגע להמשכת הגשמים ע"י תורת ר' שמעון בן יוחאי), זה נפעל במיוחד ע"י לימוד פנימיות התורה באופן ד"יתפרנסון מיני".

(308) ישע"י ס, כב. סנהדרין צח, ב.

(309) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.

(310) תקו"ז ת"ו בסופו (כג, סע"ב ואילך). וראה מק"מ בהקדמה לזהר. כסא מלך לתקו"ז שם. ועוד.

(305) תהלים קמז, טו. ראה לקו"ת סוף פרשתנו (נה, ג ואילך). סהמ"צ להצ"צ מצות ברכת כהנים (קיב, א"ב).

ובכ"מ.

(306) שער הפורים פז, א"ב.

(307) אסתר ו, י.

מד. וכשם שההוראה מג' תמוז היא בנוגע ללימוד פנימיות התורה בעצמו, כן היא גם ההוראה המיוחדת בנוגע ל"יפוצו מעיינותיך חוצה" והפצת התורה בכלל ליהודים אחרים:

כאשר הולכים להפיץ תורה ויהדות ואת המעיינות בחוצה – צריכים (נוסף לעצם ההשפעה) גם להעריך את הדרגא של מי שעמו מדברים ולוודאות שלא יתנו לו טיפין טיפין או "רוב טובה שאינו יכול לקבל" אלא דוקא באופן ד"יתפרנסון מיני", בדיוק כמו פרנסה גשמית, שהיא בדיוק לפי ערך הכלים שלו.

וכמובן, שהכוונה בזה היא רק להעריך את דרגתו בכדי לדעת כמה צריכים להשפיע לו;

אבל לא להעריך האם צריכים בכלל לדבר איתו: הרי הוא יכול להתחיל להעריך אותו, שהיות והוא שלא בערך למטה ממנו או שלא בערך למעלה ממנו – הוא אינו צריך להתעסק איתו כלל.

אומרים לו את ההוראה מהמשנה דיום זה – "איזהו חכם הלומד מכל אדם", חכם הוא דוקא אחד כזה שלומד מכל אדם, גם מאחד כזה שהוא שלא בערך אליו (למעלה או למטה), כנ"ל בארוכה.

ו"מכלל הן אתה שומע לאו"³¹¹ – אם הוא טוען שהלה אינו לפי דרגתו ובמילא הוא אינו רוצה להתעסק איתו, הוא מעיד על עצמו שהוא אינו חכם, ומי שאינו חכם הוא טיפש!

לא חושדים בו שהוא רשע ח"ו, ואפילו לא "תם"³¹² – חסר אצלו בתמימות, והוא גם אינו "שאינו יודע לשאול"³¹³ – כפי שרואים בפועל שהוא אינו מפסיק לדבר אודות מעלותיו, ואינו מפסיק לתת תירוצים מדוע הוא אינו פועל!

אבל מכיון שהוא שליח – סוף-סוף הוא יעשה, ובשמחה ובטוב לבב, ומכיון ש(כפי שאמר בעל הגאולה³¹⁴) חסידים הם פיקחים ("חסידים זיינען קלוג"),³¹⁵ ופיקח (חכם) אינו דוחה למחר את מה שיכול לעשות היום – עליו להתחיל מיד לפעול בפועל, ולצאת לדבר עם יהודים אחרים מבלי הבט האם הם שלא בערך דרגתו, כי "איזהו חכם הלומד מכל אדם", ואז נעשה "מאיר עיני שניהם הוי"³¹⁶.

314) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 48-49. תש"ב ע' 6. שם ע' 117.

315) בהנחה אחרת: חסיד הוא פיקח ("א חסיד איז א קלוגער").
316) משלי כט, יג. תמורה טז, א.

311) פרש"י פ' שופטים יז, כ. וראה גם ספרי עקב יא, יט. פרש"י עקב שם, כא.
312) בהנחה אחרת: אלא ודאי בהכרח לומר שהוא בדרגא ד"תם", טיפש...
313) נוסח הגש"פ פיסקא "ברוך המקום" (מירושלמי פסחים פ"ה ה"ד).

אבל בזה עליו לדעת, שכאשר הוא מדבר איתו עליו להעריך אותו בכדי לדעת כמה ובאיזה אופן להשפיע לו.

וע"י העבודה בעניני הפצת התורה והפצת המעיינות חוצה – ממהרים עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה, שבאה בפועל ממש (כנ"ל).

ובפרט שעכשיו רק נשארה העבודה דחצוח הכפתורים (בלשון בעל הגאולה³¹⁷), שצחצוח הכפתורים הרי לוקח רגע בלבד; שבאמת יצחצחו את הכפתורים האחרונים, ומיד באה הגאולה!

מה. ויהי רצון, שינצלו את ג' תמוז זה לפעול בכל ה"שטורעם" בהפצת המעיינות חוצה, ולצחצח את הכפתורים האחרונים, ולא לדחות את זה למאוחר יותר, ואז נעשה מיד "מיד הן נגאליך".

א"י, תהי' השאלה מה יעשו אז בימי הגאולה די"ב-י"ג תמוז – שזו תהי' הדאגה הכי גדולה! ואם זו באמת תהי' דאגה – ישנה "עצה" פשוטה: יעסקו מתוך "שטורעם" בכל עניני הפצת היהדות והמעיינות, ועי"ז יפעלו תיכף ומיד את ביאת משיח צדקנו, ובמילא ישאלו שאלה זו אצל אליהו הנביא, ו"תשבי יתרץ קושיות ואבעיות!"

ובנוגע לפועל עכשיו בעמדנו בג' תמוז – שירעישו ("זאל מען שטורעמען") בהפצת המעיינות חוצה, כולל המבצעים הידועים כפי שהם חדורים עם המעיינות: אהבת ישראל עד אחדות ישראל, חינוך עצמו וחינוך זולתו, תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים – יבנה וחכמי, כשרות האכילה ושתי, נרות שבת קודש ויו"ט, טהרת המשפחה, שלכל אחד מישראל תהי' אות באחד מספרי התורה הכלליים, שלכל אחד מישראל יהי' שיעור ברמב"ם, וכל שאר עניני תורה ומצוותי'.

מו. ובהמשך לזה אודות לימוד הרמב"ם – מתקיימים בימים הבאים סיומים על הרמב"ם, שמאיזו סיבה שתהי' לא עשו אותם עד עכשיו, אבל עכ"פ עכשיו הם מתקיימים.

וכמדובר כמה פעמים, כוננת הסיום היא שיקבלו החלטה טובה ותקיפה להתחיל ללמוד את הרמב"ם מחדש עם כל ה"שטורעם", כפי שאומרים בנוסח דסיום הש"ס "כשם שעזרתי לסיים מסכת כו' כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם".

מכיון שיש אחד הנוסע אחרי שבת מעבר לים והוא ישתתף בסיום הרמב"ם במקום ההוא, ובעוד שמחות הקשורות לתורה ומצוות – הנה בכדי לשתף בזה את כל המתוועדים כאן, ינתן לו בקבוק משקה מהתוועדות זו, שיחלק שם.

(317) שיחת שמח"ת תרפ"ט.

ויהי רצון, שכל ענינים אלו ימהרו עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,

ונלך כולנו לארץ הקודש, "ארץ אשר . . תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³¹⁸, באופן ד"כ ירחיב ה' אלקיך את גבולך³¹⁹, "בנערינו ובזקנינו . . בבנינו ובבנותינו"³²⁰, ביחד עם שלימות התורה ומצוותי', כל שלושת השלימויות – שלימות הארץ, שלימות העם ושלימות התורה, ומתוך שמחה וטוב לבב.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בקבוק משקה לר' מ.י. שי' ט. (ונתן גם "לחיים" לאביו ר' מ.ד. שי' ט.

אח"כ התחיל לנגן את ניגון ההקפות לאביו הרלוי"צ ז"ל.

אח"כ הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

ההתוועדות הסתיימה בשעה 5:05].

(320) בא י, ט.

(318) עקב יא, יב.

(319) פ' ראה יב, כ. פ' שופטים יט, ח.

ר"ד בחלוקת הדולרים – תנש"א

מודאגת לנסוע לאה"ק בגלל המצב.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "השם יתברך אומר שהוא שומר את ארץ ישראל 'מרשית השנה ועד אחרית שנה', ואין כל סיבה לדאגה כלל וכלל!", ונתן לו דולר נוסף באומרו: "ובשורות טובות".

לאשתו של הנ"ל קרא כ"ק אדמו"ר שליט"א בחזרה ושאל: "את דואגת בשביל ארץ ישראל?", ונתן לה דולר נוסף באומרו: "הקדוש ברוך הוא כבר מילא כל הענינים!".

• לא' ששאל האם לחזור לארץ ישראל אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צריך לחזור לארץ!", ונתן לו דולר נוסף באומרו: "לתת לצדקה בארץ הקודש".

• לאשה שאמרה שמפחדים מאוד בארץ ישראל אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין כל סיבה לפחד, כי השי"ת שומר ארץ ישראל הרבה יותר מכל הארצות", ונתן לה דולר נוסף באומרו: "זה בשביל כל היהודים שם".

• לאשה שאמרה שהמצב קשה מאוד שם ("דער מצב איז זייער שווער דאָרטן") (בארץ ישראל), אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דער מצב איז זייער אַ גוטער דאָרטן, און דאָרט איז דער אויבערשטער אין גאַנץ ארץ ישראל!".

(1) = "המצב טוב מאוד שם, ושם הקב"ה [נמצא] בכל ארץ ישראל!".

יום ראשון, ה' שבט

• לאשה שאמרה שהיא מתכננת לנסוע היום לארץ ישראל עם משפחתה ושאלה האם אפשר לנסוע, ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א (באנגלית): "כן, בודאי!", ונתן לה דולר נוסף באומרו: "והשי"ת ישמור על ארץ ישראל הרבה יותר מאשר ארצות הברית. השי"ת יברך אותך".

• לאשה שביקשה ברכה עבור בני' המשרתים בצה"ל, וכן עבור בני משפחתה הנמצאים באה"ק, נתן דולר נוסף באומרו: "זה בשביל כל אלו שהזכרת כאן", ודולר שלישי באומרו: "זה בשביל כל היהודים בארץ ישראל, מנוחה ושמחה".

• לאשה שביקשה ברכה שיהי' "שלום על ישראל" אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בקרוב!".

• מר יצחק שי' מרדכי מפלאטבוש אמר שלבנו אליעזר שי' יש בר מצוה בט"ז שבט באה"ק.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אמן, יהי בשעה טובה ומוצלחת", והצביע על הבן בשואלו: "זה הבר מצוה?", וכשענה בחיוב – נתן לו דולר נוסף באומרו: "זה בשביל הבר מצוה".

מר מרדכי אמר שאשתו מאוד

יומן ר' מאיר הארליג ע"ה – תשל"ח

• יום רביעי, ל' סיון –

• אדר"ח תמוז

כ"ק אד"ש בא ל-770 בשעה 10:10 ואחרי זה הי' קריאת התורה כמו בכל יום ואחרי זה הי' שם [בחדרו הק'] יהושע בנימין רוזנפלד וגם ירחמיאל בנימינסון ונתן להם [3 מטבעות כאן ל-770 ולתת צדקה!] בגן ישראל וגם נתן ברכה וכו', ואחרי זה הי' מנחה כמו בכל יום וגם הלך לביתו ושב בשעה 7:10 והי' מעריב כמו בכל יום, ואחרי זה הלך לביתו בשעה 11:40.

(1) תיבות אלו אינן ברורות.

• יום שני, כ"ח סיון •

כ"ק אד"ש בא ל-770 בשעה 10:10 ואחרי זה הי' קריאת התורה כמו בכל יום ואחרי זה הי' מנחה כמו בכל יום ואחרי זה הלך לביתו בשעה 11:40.

• יום שלישי, כ"ט סיון –

• ערב ר"ח תמוז

כ"ק אד"ש בא ל-770 בשעה 10:20 ואחרי זה הלך למקוה ושב ואחרי זה הי' הסדר כמו בכל יום לפני האהל ואחרי זה הלך לאהל עם בגד של שבת בשעה 3:20 ואחרי זה הי' מנחה כמו בכל יום ואחרי זה הי' גם מעריב ואחרי זה הלך לביתו בשעה 9:50.

יומן א' התמימים – תש"נ

וקישר זה עם פ' קורח שלא תהי' כקורח וכעדתו וקורח פיקח הי', כן כ"א צריך לידע מעלתו וכן צריכים להכיר מעלת הדור שהוא דור האחרון בגלות ולנצל זה בשיעורי תורה וכו'.

לאחר שיחה א' ניגנו, וכ"ק עשה בידו הק' לחזק הניגון כמה וכמה פעמים, התחיל ביד זה ואח"ז ביד זה.

שיחה ב' ארכה כשעה עד 3:30, עורר ע"ד לעשות התוועדיות בכל ר"ח ובפרט ר"ח זה אחר התוועדות זו וכן במוצ"ש, ובכלל לערוך התוועדיות ולומר לחיים ולברך אחד את השני, חיזק התקנה להקהיל קהילות וכן שכ"א יאמר שיעור בתורה מה טוב בעשרה. עומדים ב-40 ימים אחר מ"ת. רובו של השיחה הזכיר ע"ד שמשח יבוא תיכף בשבת פ' קורח ר"ח תמוז תש"נ הי' תהא שנת ניסים, והזכיר כו"כ ענינים שאז יהי' ענין זה וענין זה. בין הדברים הזכיר(?) ע"ד אינו נאכל אלא למנויו ואינו נאכל אלא צלי, ואמר שזה יהי' בזמן הגאולה שהוא מאכל מלכים, אבל עד אז אינו כאן(?), וכ"ק אד"ש חייך ואמר שאני יודע כמה אנשים כאן אכלו בשר צלי בשבת זו ושבת שלפנ"ז ואני הקטן בתוכם גם לא, ואלו שסביבי אינם אשמים כי כן הוא כפי רצונו ובודאי זה לא יזיק לאף אחד ואדרבה [ע"י] האכילה ניתוסף בבריאות הגוף והנשמה ותהי' דם ובשר כבשרו.

לאחר השיחה ניגנו ניגון איטי, ואד"ש עשה בידו הק' כמ"פ לחזק הניגון (כעין איטי).

שיחה ג' עורר עו"פ ע"ד לערוך התוועדיות בכל ר"ח וכן לקבוע

• יום חמישי, כ"ח סיון •

כ"ק אד"ש חזר מהאוהל (מוקדם לפי ערך ימים אלו) 9:00. לאחר מנחה- מעריב חילק כ"ק אד"ש דאלארען (וכן הוא כמעט בכל יום אחר מעריב).

• יום שישי, כ"ט סיון –

• ערב ראש חודש תמוז •

כ"ק אד"ש נסע להאוהל. נכנס לקבלת שבת 9:15 לערך.

• יום שבת קודש פ' קרח,

ל' סיון – אדר"ח תמוז •

כ"ק אד"ש ירד לת' שחרית 10:03. בהקדיש הביט קצת על הילד שפירא, וכן אתמול בלילה. בהלל ניגן החזן ניגון (של עסן עסט זיך וכו') והתחילו לנגן חלש מאוד, ואד"ש הביט על(?) [ועודד ב]ידו הק' על הסטענדער (והתחילו לנגן בחוזק) והמשיך הניגון על הסטענדער על משך זמן.

ירד להתוועדות 1:30. בשיר מזמור עשה בידו הק' כמ"פ בחוזק (וכן ביד השני(?)).

שיחה א' התחיל שרגיל להתוועד לאחרונה בכל שבת ושבת, ובכל שבת יש ענינו המיוחד של שבת זו ושבת זו היא ר"ח, ושאל שאלה שלכאורה הוא הפכיים, שבת תלוי במהלך השמש ור"ח בלבנה, וכן שאל בנוגע להגאולה של נשיא דורנו בחודש זה שהוא למעלה ממדידה והגבלה וחז"ל תלוי בהגבלות, והענין שגאולה הוא גאולת כל המדידות והגבלות, וביאר זה בעבודת האדם

• יום ראשון, בדר"ח תמוז •

ירד לתפילת שחרית 10:05. קודם קדיש יהי רצון וכו' ניגנו שיבנה וכו' הביט כ"ק אד"ש על הילדים וזו קצת מהסטנדער ועשה ביד ימין לא על הסטנדער כמ"פ לחזק הניגון.

כשירד לקבל עלי', נטל לייבל הסידור וקודם שיצא (כנראה) נתן לייבל לאד"ש הסידור. אחר 15 דקות חזר לתפלת מוסף. אחר מוסף עלה לחדרו.

אחר משך זמן יצא לחלק דאלארען. לאחרונה עושים "קביעת תורות" ("אפוינטמינטס") אם יש כמה אנשים, האוטובוס של הרוסים שבאתי עמהם באו לערך 1:00, לא הי' להם אפוינטמינט ולא עברו עד [אחרי] כמה שעות. החבר'ה והקעמפערס שנוסעים לקעמפ דיטרויט עברו ביחד לדאלארען, כשעברו ואמרו שנוסעים לקעמפ נתן כ"ק אד"ש לכאו"א שני דאלארען ואמר: הצלחה אין דיטרויט לכ"א, וילדים שאמרו שנוסעים לקעמפ נתן להם אד"ש דאלער שלישי.

מצד ר"ח לא נסע כ"ק אד"ש להאוהל מנחה הי'... מעריב הי'...

שמעתי מלוי ליברוב שא' שעבר בדאלארען והי' לו זקן ארוך וגזז את זה קצת אמר לו אד"ש (בלא שהוא אומר כלום): שתנהנה מהזקן שלך כמו שאני נהנה מהזקן שלי ("דו זאָלסט הנאה האָבען פון דיין באָרד ווי איך האָב הנאה פון מיין באָרד").

שיעורים בתורה ומפעם לפעם עכ"פ ברמב"ם, וכן לקשר זה עם מצות צדקה ובכלל להוסיף בשיעורים, וקודם ביאת משיח צדקנו שאין איתנו יודע עד מה וצריכים לעשות כל דבר להביא הגאולה, חטוף ואכול וכו', וכן עורר ע"ד הכנות ל"ב י"ג תמוז לערוך התוועדויות. צריך ביאור מ"ש הרמב"ם בסוף הל' שמיטה אני חלקך ונחלתך בקשר למה שכל א' שרוצה וכו' כשפסוק זה כתיב בפ' קורח שהוא היפך כל הרוצה וכו', אלא הביאור שבכל דבר צריך להפך בזה לטוב וקדושה, כן כאן אלו שהעמידו משקה יעלו ויכריזו על מה מדובר ועל פעולותיהם וממנו יראו וכן יעשו, ויה"ר שהחלטות יביאו תיכף ומיד הגאולה וילכו לאה"ק וכו', וכמדובר כמ"פ בנוגע לא"י שהיא שייכת ליהודים וכו', ו(?) ממשלה חדשה שבדאי לא תרשה פסיעת רגל של גוי'שקייט, ועוד והוא העיקר - גאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

לאחר שעלו והכריזו וכו' התחיל כ"ק אד"ש לנגן ניגון ההקפות דאביו ז"ל, אח"ז ציוה לי.כ. להתחיל שיבנה, י. ניגן יה"ר בניגון שיבנה, ואח"ז עורר כ"ק אד"ש ע"ד אמירת ברכה אחרונה (4:14).

תפילת מעריב עלה בהזאל למעלה 9:25 לערך.

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

לזכות

משפחת **אזולאי** שיחיו
להצלחה רבה ומופלגה
ושיזכו להפיץ את בשורת הגאולה והגואל
מתוך בריאות נכונה ועשירות מופלגה
בטוב הנראה והנגלה
לנח"ר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

לזכות

משפחת **וולמאן** שיחיו
שימלא השי"ת כל משאלות לבם לטובה ולברכה
ויזכו להפיץ את בשורת הגאולה והגואל
מתוך בריאות נכונה ועשירות מופלגה
בטוב הנראה והנגלה
לנח"ר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

לז"נ

הרה"ח הרה"ת ר' **מאיר יהודא ישראל**
בן הרה"ג הרה"ח הרב **מרדכי** ע"ה
הארליג

זכה לשמש את כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א משך עשרות שנים
חסיד ומקושר ומנאמני בית חיינו, "לא ימוש מתוך האוהל" – 770
נתמנה ע"י כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
לנתינת הדי' מינים שלו לקהל אנ"ש והתמימים לברך עליהם
שימש כנבאי במנין של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
ממונה על סידור התועדויות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
וכוס של ברכה

אסף "מעמד" מהתמימים עבור חשבונו הפרטי של
כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
השפיע רבות על אנ"ש והת' בחיזוק ההתקשרות
עסק בלהט בארגון חגיגות והתועדויות חסידים
לכבוד הימים הבהירים ר"ח כסלו, י"א ניסן וכ"ח סיון
עידכן את השלוחים ברחבי תבל על הנעשה בבית חיינו
זכה שכל בניו ובנותיו הם שלוחי כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

ללב"ע כ"ט סיון ה'תשפ"ג

ו"הקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם
בהתגלות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
תיכף ומיד ממש

לזכות משפחות

שי וברק מיארה, יעקב ואסתר בן איזון,
אלירן וזן חני זכריה, אושרי ורותם מלכה
שיחיו

להצלחה רבה ומופלגה
ושיזכו להפיץ את בשורת הגאולה והגואל
מתוך בריאות נכונה ועשירות מופלגה
בטוב הנראה והנגלה
לנח"ר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

לזכות

הת' **לוי יצחק שי' טעלעשעווסקי**
לרגל הבר מצוה, כ"ו סיון
שיגדל לתורה ולחופה ולמעשים טובים
ויזכה להפיץ את בשורת הגאולה והגואל
מתוך בריאות נכונה ועשירות מופלגה
בטוב הנראה והנגלה
לנח"ר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

לזכות

החתן הרה"ת **שמואל** והכלה מרת **מנוחה רחל**
שיחיו

מטוסוב

לרגל נישואיהם בשעתומ"צ, כ"ז סיון ה'תשפ"ה
ויבנו בית בישראל, בנין עדי עד, על יסודי התורה והמצוה,
כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות
ויזכו להפיץ את בשורת הגאולה והגואל
מתוך בריאות נכונה ועשירות מופלגה
בטוב הנראה והנגלה
לנח"ר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

לזכות

חסידי חב"ד בכל רחבי תבל

שיחיו באהבה ואחוה ואחדות

"ואחדות החסידים תנהיג אותם עד ביאת המשיח"

ויזכו להפיץ את בשורת הגאולה והגואל

מתוך בריאות נכונה ועשירות מופלגה

בטוב הנראה והנגלה

לנח"ר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

נדפס ע"י משפחת **ראגאצקי** שיחיו

לז"נ

מזל סעידה בת ר' שאול

ע"ה

נלב"ע כ"ח אייר ה'תשפ"ה

ו"הקיצו ורננו שוכני עפר" והיא בתוכם

בהתגלות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

תיכף ומיד ממש

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

לזכות

הת' אלטר דוד שיחי

ליבערמאן

לרגל הבר מצוה, ו' תמוז ה'תשפ"ה

שיגדל להיות חסיד, ירא שמים ולמדן

ויזכה להפיץ את בשורת הגאולה והגואל

מתוך בריאות נכונה ועשירות מופלגה

בטוב הנראה והנגלה

לנח"ר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

לז"נ

נעמי בת יהודה דוד

ע"ה

נלב"ע כ"ד אייר ה'תשפ"ה

ו"הקיצו ורננו שוכני עפר" והיא בתוכם

בהתגלות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

תיכף ומיד ממש

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

לז"נ

ר' משה בן זלמן צבי

ומרת ברכה ליפשה בת מנחם גדלי'

ע"ה

שוחאט

לכבוד יום נישואיהם, ג' תמוז תשי"ד

ו"הקיצו ורננו שוכני עפר" והם בתוכם

בהתגלות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

תיכף ומיד ממש

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

מוקדש לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
נתרם ע"י הרוצה בעילום שמו
לזכותו ולזכות משפחתו שיחיו
שימלא השי"ת משאלות לבבו לטובה ולברכה
ושירוה רוב נחת חסידותי מכל יוצ"ח שיחיו
ויזכה להפיץ את בשורת הגאולה והגואל
מתוך בריאות נכונה והצלחה מרובה
ומתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף
בטוב הנראה והנגלה
ולברכת הצלחה רבה ומופלגה בעסקיו
ופרנסה בכבוד ובהרחבה גדולה ועשירות מופלגה
לנח"ר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

לזכות

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

מהרה יגלה אכ"י

יה"ר שיראה רוב נחת מתלמידיו,

חסידיו ושלוחיו ומכלל ישראל

ותיכף ומי"ד ממ"ש נראה בעיני בשר

בקיום נבואתו העיקרית – בשורת הגאולה –

"לאלתר לגאולה" ו"הנה זה משיח בא"

ובעגלא דידן יתגלה לעין כל

ויוליכנו קוממיות לארצנו הק'

ויבנה ביהמ"ק במקומו ויקבץ נדחי ישראל

בגאולה האמיתית והשלימה

נאו מי"ד ממ"ש ממש!

לזכות

חיילי בית דוד

תלמידי התמימים השוהים

ב-770 – בית חיינו – בית משיח

להצלחה רבה ומופלגה בכל עניניהם

מתוך הרחבה ומנוחת הנפש

לנח"ר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

ובפרט בהענין הכי עיקרי שהזמן גרמא

בקבלת פני משיח צדקנו –

כ"ק אדמו"ר שליט"א

יחד עם כל בני ישראל שליט"א

בכל מושבותיהם

תיכף ומי"ד ממ"ש, נאָו!

לזכות

מנחם טובי' בן שטערנא

הינדא יוכבד בת חייענא רחל

וילדיהם:

עוזיאל, יהושע, רבקה דינה, טויבא,

פינחס מענדל, שרה אסתר,

ראובן צבי יהודה, חיים יעקב

שיחיו

שיזכו להפיץ את בשורת הגאולה והגואל

מתוך בריאות נכונה ועשירות מופלגה

בטוב הנראה והנגלה

לנח"ר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א